

HET DERDE DEEL.

Inhoudende den weert befaemden Lof der
uytnemenste ende wijt-vermaerste

ARCHITECTEN, BELTHOUVVERS

ENDE

PLAETSNYDERS,

Van dese Eeuw soo doodt als
in't leven zijnde.

MIDTS-GADERS

Eenighe Ghedenck-waerdighe Voorbeelden
op den Natuer der selver Consten.

GHEMENGHT

Met Vermaeckelijcke en Gheftichtighe Veersen, dienende
tot vermaeck van alle Rijn-lievende Poëten
en Leer-girighe Jeught.

DOOR

CORNELIS DE BIE

Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

HET DERDE DEEL.

Inhoudende den weert bekenden Loof den
uytneemste ende wijs-vermaeste

ARCHITECTEN, BELTHOUWERS

ENDE

PLAETSNIJDERS.

Van dese Beuwt soo doocht als
in't leven zijnde.

MIDTSGADERS

Konighe Ghebdenck-waerdighe Voorbeelden
op den Natuur der selver Consten.

GEWAGHT

De Vermaeckelike en Gheschiede he Veenen, dienende
tot vermaeck van alle Rijn-lievende Poeten
en Leersinghe Janghe.

Door

CORNELIS DE BIE
Notaris tot L'yc.

Wachtloosheit van't W'lt

SCH

CO

V

is niet vern
Sijn cloeck
e Konstena

Nu leeft h
die, die n
hier worde
de eellste l

er luyght ghe
zets is licht
is grooten
ther gheen

zeldindt de
er met Con
Want wie de
door Pense

is des' C
tot een sp
in honingh
wond're B

OP HET
SCHILDER-BOECK
 VAN M^R.
CORNELIS DE BIE.

V *An Mander* in sijn Naem, ontsterv'lijck door Penseel
 Was niet vernoeght, sijn drift wou noch veel hooger raecken
 Sijn cloecke pen had lust op s'werelts groot Tonneel
 De Konstenaers met hem ontstervelijck te maecken.

Nu leeft hy in sijn Naem schoon t'leven is voorby
 Met die, die naer de doot hy heeft met hem doen leven
 Hier wordt des' deught ghevolght, een ander *Honingh-Bye*
 Is op de eelste bloem des Schilder-const aen't sweven,

Sy suyght gheen honingh van vergancklijckheyt, ô neen,
 Wat aerts is licht vergaet, wat gheestich is blijft dueren,
 Des grooten *Zegers* bloem blijft, schoon de bloem verdween
 Men siet gheen Hemel-dauw van *d'Heemens* druyf vervueren,

Verflindt de doot het Beldt van't stervelijck gheslacht
 Natuer met Const verselt behoedent voor t'verderven,
 Want wie des' *Bie* hier-saem soo jevrich heeft ghebracht
 Sijn door Penseel en pen ontstervelijck naer t'sterven,

Soo is des' Corf vervult, niet voor de graege smaeck
 Maer tot een spiegel van de gir'ghe Constenaeren,
 Den honingh is hier *gal, dats een verkeerde saeck,
 Leest wond're *Bye* die gheeft voor honingh cont vergaeren.

*inck

I. B. Lemmens.

LOF-

LOF-DICHT

Ter eeren vanden Soet-vloyenden Poeët

CORNELIS DE BIE

Op het uyt-gheven van dit Const-rijck SCHILDER-BOECK.

Const-minnende gheslacht; wat sult ghy gaen bedencken?
Om aen (die U heirbaert) jet costelijckx te schencken?

Al roept ghy tot behulp den rijcken *Indiaen*

Al hadt ghy uyt ghevist, het dieptst van *Oceaan*

Wat daer door schipbreuck bleef, al gaest ghy Magneet clippen

Die ons de Noordt poel baert, al waer u grondt en tippen

Van al het goudt gheberght, en dat ghy 't aen hem schonckt

Jae dat ghy aen sijn Lauwer-croon de perels honght

Die oyt *Neptunus* gaff, al d'Ambers en Momien

Die t'Rijck *Egypten* gheeft, wat waert al te bedien

Gheeft wat ghy gheven wilt, ten is gheen gift voor die,

Maer gheeft u eyghen selfs, gheeft Schilders aen de *Bie*

En denckt wy sijn een bloem, doch juylt geen tulp oft roose

Hy suyghter honingh uyt, hy sal U heel doen bloosen,

Daer is niet eene bloem hoe slecht van wat ghewas

D'ees soete *Honingh-Bie* brenght alles wel te pas,

Jae tot de slechte bloem die ick mijn selfs mach noemen

Daer weedt ons soete *Bie* oock al jets van te roemen

Den honich barster uyt al wou hijdt selver niet

Het wordt hem over tuyght van die dit werck besiet.

Ick eyndt dan sonder eyndt, want om een eyndt te maecken

Van dat hy weerdich is, wie sou tot eyndt gheraecken

Al schreef ick eeuwen lanck, noydt en ghebrack my stof

Te schrijven Boecken vol van u, de *Bie*, ons lof.

JAN PEETERS
Wy leven om te sterven,
En wy sterven om te leven.

Aenden

Aenden VVijt-vermaerden Poëet

MR. CORNELIO DE BIE

Auctheur van desen Conſt-rijcken

SCHILDER-BOECK.

Seer hooch-gheleerden vrint de BIE
Jck ſtaen verwondert als ick ſie
Dat uwe ſneghe penne
De Schilders ſoo wel kenne.

Ja niet alleen en kent by Naem
Maer oock hun wel verdiende Faem
Soo aerdigh weet te treffen,
En heerlijck verheffen.

Al hadt ghy t'aller tijdt gheweest
Den gheest van jders Schilder gheest,
En hun verſtandt ghemet
Niet beter mocht ghy 't weten.

Ghy ſchrijft met ſulck bequame ſtoff
Van s'Schilders noyt volpreſen loff
Van jeder in't byſonder
Dat jeder ſeyt t'is wonder.

Ghy ſchrijft van hunne Schildery
Met ſulcken ſchoon Poëtery,
Dat U Poëterijen
My ſchijnen Schilderijen.

U rijm is ſchildery die ſprekt,
Waer uyt een jder t'leven treckt,
Van al t'gheschildert weſen
Gheschildert langh voor deſen.

Ghy thoont te ſijn een groot Poëet
Die oock wel van het ſchild'ren weet,
Want noyt en ſagh ick milder
Poëet en t'ſamen Schilder.

Ghy hebt ghetroffen t'rechte wit,
Van t'hooch vermaerde Schilders pit,
Met klarelijck te thoonen
Waer dat de Konſten woonen.

Ken meyn niet dat in s'werelts perck
Oyt jemant maeckte ſulcken werck,
Dat by het u magh rieken,

Spijt ROOM ÆTHEEN EN GRIEKEN.
Want k' lees van eenen Cardinael
Ghenoeamt FERNEES in Roomscher tael,
Dat hy ontboot een Schrijver
Van onverdroten yvet.

Y goeden vrint (ſoo ſprack FERNEES)
Jck wou dat uwe pen eens wées
De Schilders al te ſaemen
Van ſeer doorluchte naemen.

Dat ghy dry eeuwen door en door
Doorliept en brocht my eens te voor
Hoe veel daer moghen weſen
Die waerdigh ſijn ghepreſen.

Eerſt van MABEVS tot op van DYCK,
Wie daer-en-tuſſchen konſtich-rijck
Gheweest ſijn van de meeſte
En uytgheleſen Gheefſten.

Jck ſoud' u loonen met den loon
Van diamanten eene Croon
Gheciert en fraey beperelt
De ſchoonſte van de werelt.

Men Heer, ſprack hy, weet dat ick ben
Bereyt, maer dat ick niet en ken
Van alle ſchildereyen
De verwen t'onderscheyen.

PICTVER en gaf my noyt die jonſt,
Om alle deelen van haer Conſt
Soo ſoetkens te vergaeren
En haeren lof te klaeren.

Al is de Konste wonder eel
 Jck mocht te luttel oft te veel
 By brenghen tot haer voordeel,
 En sekens met kleyn oordeel.
 Maer jemant die de Const verstaet
 Die hout oprechte middel-maet,
 Die weet met goy manieren
 Sijn penne te bestieren.
 Met sulck en dierghelijck beschêet
 Heeft sich ontschuldicht den Poët,
 En t'Cardinaels eel lusten
 Die moesten daer berusten.
 Maer ongheluckigh was voorwaer
 Men Heer FERNEES dat voor oft naer
 Niet eenen op en stonde,
 Die t'stoute werck begonde.
 Dat nu den Cardinael FERNEES
 Eens weder van de doot verrees
 Om s'Schilders boeck te lesen
 Hy sou verwondert wesen.

Want ghy de BIE hebt desen boeck
 Met sulcken neerstigh onder-soeck
 Gheschreven en gehandelt
 Soo dat ghy schijnt ghewandelt
 Te hebben met U eel verstant
 Door heel het gansche Grieken-lant
 Door ROOMEN en ATHENEN
 Door al de Landen henen
 En dat ghy daer een jders keeft
 Van het verstant door uwen gheeft
 Ghesien hebt in't aenmercken
 Der groote Schilders wercken.
 Jck bie DE BIE dan veel gheluck
 Van weghen dit hooch roembaer stuck
 K'ben bly dat eens volbrocht is
 Het gen' soo langh ghesocht is.

F. GODIN

God dienen is regeren.

VIER-

Vier-tallich Iaer-teecken.

1. aenDen VLoel-Ighen rIck-gheestIghen Meester

2. CorneLIVs De ble

hier Met sIne poëse (3.) VIlt-beLDenDe

Die ConstIge trefolren In

4. PICtVras gVLDe kaMer.

WEl aen schoon BELGICA; Com singht een ander liken;
 T'is langh-genoech geweest **O**m MAVORS strenghe roe:
 Jek speur een wonder saeck — **R**echts als het HONICH-BIKEN
 Dat van HIMETTUS quam — **N**aer PLATOS' lippen toe: *
 Ter-wijl' het wapen-tuygh — **E**n haken en kanonnen,
 (Door VENVS loos bedrijf) — **L**eydt seffens neer-ghebluft,
 Heeft soetelijck DE BIE — **I**n het kasket begonnen
 Te storten honich-raet — **(V**oor PALLAS toe-gheruft)
 Het gene dat ick mêen, — **S**iet hier (ten is gheen loghen)
 En heeft dit CABINET — **D**E BIE niet overlaên
 Met honich-vloyich dicht, — **E**n is soo verr' ghetoghen
 Dat sonder hem PICTVR' — **B**leef noch bestoven staen:
 Diës hy den Lauwer-tack — **I**n PLATOS wiegh' sal erven,
 Wie dat de Const op-weckt — **E**n laet de FAEM noyt sterven.

Omnia in Deo.

DOOR NICOLAVS OMASVR.

* *Vide Valerium Max. lib. 1. cap. 6. de mirabilibus.*

F ff

Den

VIER

Den Auctheur

Tot alle haet-draghende Momisten

ENDE

Belgh-fuchtighe Benijders.

En Reden *Momus*; moet ick voor het leſt u vraeghen;
 Te weten, wat u mach in mijn ghedicht miſhaeghen,
 Dat altijd uwe tongh ſoo dapper daer op ſchampt
 En ſtadich op den ſpot van mijne fouten vlampt:
 Waer bouwt ghy t'clappen op? als op de laſteringhen
 Die berſten uyt u maegh om leughens voorts te bringhen
 T'is alijt veel te lanck; te cort oft veel te breed
 Te leelijck oft te ſchorft, te kout oft veel te heet,
 Het gen' een ander doet in jemandts lof te ſchrijven
 Daer moet by u een veir van hunne pluymen blijven
 Van die de Poëſy verbreyden naer de rēen
 Hoe dat het gaet oft niet ſy wordt van u vertrēen,
 De Poëſy nochtans (om haer ſoet taeligheden)
 Js t'wilcomſt by *Iupijn*, al wordt ſy ſoo vertreden
 Van u afgunſticheyt, en houdt daarmed' den ſot
 Om te verdooven d'eer met ſchimp en plompen ſpot.
 Fy onbeſchoften Uyl; die teghen ſtroom wilt ſeylen
 En meyndt hier wederom te braecken uyt u feylen
 Soo als een vuyle padd' die niet als gift en ſpouwt
 Die niet als quaet en denckt, en niet als gal en knouwt
 Meynt ghy mijn pen vol roem met u gheclap te terghen?
 En aen de ſnelle Faem het mondt-fluyten te verghen?
 Treckt vry u horens in als een beſouten fleck,
 Want u ghekakel wordt veel min gheacht als dreck.

Schoon

Schoon dat
 la sien va
 Soo ick
 De Kun
 Maer Bot
 In ſpor en ſe
 Die ſome
 En ſtadich
 Ick weet van
 Maer eer m
 Om dat
 En elck
 Vol lof en
 Die ick hut
 En ſoo n
 Dan dunc
 De daer op ſe
 Maer (leg
 Doch want
 En tot ſoc
 Wil ick e
 Die tot m
 Beminne
 Die eenich
 Momus; ſt
 t'gen' dat
 Houdt uw
 Op dat gh
 ſeker u
 in ghebren
 Het is ſoo
 Van de een

Schoon dat de jelosy u weer meyndt op te stoken
Jck sien van nu af aen u opset al ghebroken

Soo ick maer en bedenck, dat niemandt van verstandt
De Kunst benijden sal, oft achten die voor schandt,
Maer Botteringhen wel, die hunnen tijdt besteden
In spot en sotterny, en onghetoomde reden,

Die somtijts voeghen als een tangh op't morsich swijn
En stadich uyt de Konst niet suyghen als fenijn.

Jck weet van buytens wel, ghy sult mijn dicht niet prijzen
Maer eer met schimp en spot belagghen en begrijsen,

Om dat de Schilder-const hier wordt bekendt ghemaect
En elcken Konstenauer op *Famas* Throon gheraect,

Vol lof en waerde Eer, om eeuwelijck te leven

Die ick hun schuldich ben naer mijn verstandt te gheven:

En soo maer hier oft daer mijn pen een mistred' doet

Dan dunckt my dat ick sitt' in *Momus* hooch ghemoet,

Die daer op schreeuwen sal al oft hy waer beseten

Als maer (segh ick) mijn pen in't minst iet heeft vergheten,

Doch want ick van ghebreck alleen niet vry en ben

En tot soo grooten werck my niet bequaem en ken

Soo wil ick even-wel den Spijt ghewillich draeghen,

En die tot mijnen spot het aurechts bladt omslaeghen

Beminnen, op dat sy verbeteren de fout,

Die eenichsints den sin van mijnen rijm verflout.

Ey *Momus*; stilt u wat; en wilt gheen gal meer spouwen,

Oft t'gen' dat ghy hier leeft, niet sliken sonder knouwen

Houdt uwe tongh ghetoompt en spijskert wat den muyl

Op dat ghy op het lest niet en behaelt de vuyl,

Want seker uwe tongh brengt voorts soo giftich broedtsel

Die in ghebreken van een ander vindt haer voedtsel,

Het is soo vuylen naem, te sijn den Moordenaer

Van de eendrachticheyt en tweedrachts Maeckelaer.

Fff 2

T'sijn

T'sijn Schenders vande Eer, Tongh-schrabbers, Faem-beroovers
Op-stokers, Guyghelaers, Twist-maeckers, Naem-verdoovers

Die met den achterclap van *Momus* houden aen
Jae sonder eere sijn, waer datse gaen oft staen,
Die scheppen hun ghenucht in spot, crakeel, en kijven
Soo als de onbeleefde groen en Appel-wijven.

Seght *Momus* dan voor t'leest, seght valschen waerheys dief
Seght lichten Kramer die sijt alle loghens lief
Mothouwer, Hoeren Son', Pluymstrijcker sonder kennis
Van d'edel Poësy, wat dwinght U tot de schennis
Van haere weerdicheyt, wat d'winght U noch daer-by
Te schelden ons *Pictuer*, oft d'eel Beldt-snijery.

Bedaert *Momus* Bedaert, ghebruyckt rēen tussen beyen
En schreeuw't soo niet ghelijck de vuyle Straet-clappeyen,
K'en vraegh de reden maer wat dat in mijn ghedicht
Mach in U oogh mistaen, te swaer valt oft te licht,
Jst denck ick om dat hier den eenen wordt verheven
Meer als den anderen, oft dat ick heb gheschreven

Jet vremps oft ongherijms dat gheenen sin en is?
Oft daer d'uyt-heymsche spraeck gheen duytsche tael en is?
Oft t'ghene teghen d'eer van jemants Faem sou strecken
Dat somwijl bellegh-sucht oft ergh-waen mocht verwecken.

Waer teghen tot besluyt ick des' ontschuldingh stel
Oft jemandt over-viel mijn dicht met naer-ghequel,
Dat (raeckende t'beschrijf) van dese Konstenaren
Ghelijck mijn swacke pen heeft willen openbaeren,
Soo daer noch iet ontbreckt tot lof van jemandts naem
Jck t'self ghelaeten heb voor d'alghemeyne Faem,
De welcke noyt vermoeyt en wordt om t'achterhaelen
Een jeders deught en gheeft en die oock te vertaelen,
T'ghen' de ghelegenthēyt my niet en heeft ghejondt
Op dat een jeders lof te vollen waer vercondt.

Dereden
Tontleen
En was
Om te
Maer aang
(Die den N
Gheen a
Als die c
Te tweren
Inventi, T
En vee
Het w
Midts da
Door jingl
Om dat
Van Schi
Wat wilt hie
Om met den
Want gae
T'is een
ly laet my
In wilt soo
T'is be
Als dat
Ik ken mij
En daarom
Jst dat U
Bethoon
In wilt mi
Oft sy sou
Dat ghy
Soo Misa

De reden oock dat ick niet en heb connen laeten
 T'ontleenen ander tael het gen' de Rijmers haeten
 En was niet om dat *t' Duyts* niet rijck ghenoch en is
 Om te beschrijven d'eel *Pictuers* ghesteltenis,
 Maer aenghesien de Konst van haer Pinseel-Hanteerders
 (Die den Natuer verstaen) Beschermers en Regheerders
 Gheen ander eyghentheyte van woorden brenghe voort,
 Als die den Leser hier somwijlen heeft ghehoort.
 Te weten soomen seydt, *Proporti*, *Retoqueren*
Inventi, *Drappery*, *Bisaert*, en *inventeren*
 En veele ander meer, die m' hier en daer vindt staen
 Het welck onmoghelijk is om voor by te gaen:
 Midts dat de eyghentheyte van dierghelijcke woorden
 Door ingheboren drift noyt duytsle tael en stoorden
 Om dat oock inde Const ghemeyne spreucken sijn
 Van Schilders, als in't recht, is d'Advocaets latijn.
 Wat wilt hier *Momus* dan noch soo veel Nijdt-sucht swelghen
 Om met den schimp en spot mijn schriften te verdelghen
 Want gaen ick jevers scheef, het welck gheschieden can
 T'is een ghebreck daer selden mensch is onvry van
 Ey laet my dan in rust, in peys en vrede leven
 En wilt soo herten knip niet op mijn seeren geven.
 „T'is beter datmen t'feyl al swijghende bedeckt
 „Als datmen jemandts eer al lieghende bepleekt.
 Ick ken mijn penne vry van spott' oft schimp te schrijven
 En daerom mocht sy wel vry van U schimpen blijven:
 Ist dat U wetenschap wat hoogher vlieghe wil
 Bethoonet metter daedt en hout u tonghsken stil
 En wilt mijn pen soo niet met al u clappen ker'len
 Oft sy sou U misschien op't lesten oock soo net'len
 Dat ghy u rechte saus sout hebben voor u tonghe
 Soo *Musa* eens de wijs van al U lempen songhe,

Jck

Jck weet ghy sout licht uyt een broeck dry cleeren snijen
Twee mantels uyt een tesch, jae soudt een stadt bestrijen.

U wetentheyt (soo t'schijnt) in alles is volmaeckt,

Doch als men t'nauw besiet, noch tuyn noch staeck en raeckt.

Wat wil ick verder gaen, en loopen uyt mijn paelen

K' laet *Momus* doen sijn best om my te achterhaelen

Ten is gheen Rechts-banck hier al waermen dinght oft pleyt

T'is reden dat mijn pen uyt des' verwarringh scheyt.

Want t'is den Moor gheschuert met *Momus* veel te spreken

Al oft ick teghen een steen-rotse wou gaen preken

Ick laet sijn feylen daer en wensch hem alles goet

Soo blijf ick onghestoort in sinnen en ghemoet.

K'en mach in dit gheschil soo seer niet blijven hanghen

En vals onganckbaer ghelt voor goede munt ontfanghen

Heeft jemant tot mijn schimp sijn tongh in gal ghedopt

Mijn rechte oor is doof, de flincke is ghestopt

Jck wil met spoet en vlijdt hun lasteringh ontloopen

En gheene leughenen voor goede waeren coopen.

T'is tijdt dan dat ick eynd' op dat den *LESER* niet

In't overlesen krijght vermoeytheyt oft verdriet,

Tot mijn onschuldigh wil ick maer een reden voeghen

Die aenden *LESER* in het minst niet can misnoeghen

Tot eyndelijck besluyt, te weten om dat my

Van overlanch bespronghen heeft de jelosy

Door enckel haet en nijdt, doch sonder reën te gheven

Wie haer tot vyantschap heeft teghen my ghedreven,

In't drucken van dit werck, t'gen' ick heb voor ghehad

Hoe wel dat (naer mijn dunck) de reden is ghevat

En aen den *LESER* staet hier voor ghenoch te lesen

Soo niet sal even-wel in als verduldich wesen,

En segghen dat ick blijf den vrint van jeder een

Soo wel van die my mint oft treedt op mijnen teen.

VVaerheydt baert Nijdt.

VOOR-

VOOR-REDEN.

Indien den Mensch (die naer Godts eyghen beldt gheschapen ende met een onsterffelijcke ziele begaefte is) sijnen Schepper hadde ghehoorsaem ghebleven, hy soude buyten twijffel met meerder Eer en luyster sonder te sterven op dese werelde gheleeft hebben: maer om dat hy met sijnen eyghen vrijen wil de valscheyt des duyvels ghehoofde, en het Ghebodt Godts overtredde, is hy terstont alle droefheden, quellinghen ende smerten onderworpen gheworden, ende die te voren kennisse ende wetenschap van alle dinghen des wereldts hadde door de instortinghe van sijnen Heer ende Schepper, moet de selve nu met aerbeyt door sijn verstant gaen soecken, uyt dien dat het verstandt door de sonde van A D A M oock al verdooft en ontluyftert is. De sonde alleen is gheweest de oorsaek vande doot, daerom seyt SENECA seer wel: *Omne peccatum actio est & omnis actio voluntaria, tam turpis quam honesta: Ergo omne peccatum est voluntarium.* Dat is: Het ghene sonde is, is een werck, ende alle wercken gheschieden met den wil, Ergo alle sonden gheschieden met vrijen wil, want niemant en sondicht teghen danck, het werck soo eerlijck als oneerelijck gheschiet metten wil, Ergo soo gheschiet de sonde oft uyt onachsamenheit oft quaedt voornemen. Waer uyt compt anders de sonde als uyt een quaede begheerte, de welcke is den moordt-priem ende bedeckten dootslach voor de siel, een schendinghe sijns naesten, en een overtredinghe van Godts Ghebodt: daerom gheeft den Almoghenden Godt aenden mensch sijnen vrijen wil, om sijn selven niet te ontschuldighen als hy (den wil misbruyckt hebbende) de straffe van sijn misdaet moet onderstaen. Den Mensch dan is gheschapen om Godts Wetten van sijn eerste jaeren tot den uytganck sijns levens te onderhouden, hem is ghegheven verstandt om het quaet en het goet te onderscheyden

scheyden t'samen om te kennen de cracht van sijnen Schepper
 ende te leeren een ampt daer hy sijnen cost can mede winnen,
 gaet jemandt sijnen gheest oeffenen om aen te vatten eenighe
 seldtsaeme ende prijs-weerde Konsten, sijn verstant (het welck
 als het landt moet doorploeght worden) sal hem ten hoogh-
 sten dienstich wesen, jae is het eerste Fondament om de selve
 Consten uyt te wercken, maer niet sonder aerbeydt en groote
 neerstigheyt te ghebruycken waer door alle Konsten en Weten-
 schappen gheleerd worden. Daer en is niet een Mensch inde
 wereldt oft elck in't besonder wort tot een verscheyde wellust
 ghetrocken ghelijck ghenoch blijkt: wantmen bevint dat een
 jeder mensch lust ende ghenegentheyt heeft om d'een oft d'an-
 der te weten en te leeren, tot t'gene daer sijnen gheest en aert
 toegheneghen sijn. Den eenen heeft vermaeck in uytnemende
 dinghen die de Natuer schijnen te overtreffen, den anderen in
 gheleertheyt oft wetenschappen te ondersoecken, de welcke bo-
 ven sijn verstandt gaen, ter wijlen het verstandt door de sonde
 en kranckheydt der Natueren verdooft is, allen het welck de
 menschen nochtans met verwonderingh en ghenucht aenmer-
 ken, om de vergheijckinghe van hunnen gheest in weerden te
 houden, ende daer door te vercrijghen een ontsterffelijcke eer,
 de welcke is de Voester-vrouw van alle wetenschappen. De
 Historien ghetuyghen dat de kloeckste Persoonen hun met de
 grootste neersticheyt ende aerbeydt oeffenden, om het wit der
 diepste wetenschap te raken, wel wetende dat de grootste Eer
 hun als dan soude volghen, jae dat sy daer door de rijckste schat-
 ten des wereldts kosten becomen. Daerom en ist niet te ver-
 wonderen dat eertijts de wetenschap soo hoogh geacht wirdt
 (daer wy op veelderley manieren de vruchten noch af ghenie-
 ten, ghelijck de soete locht de boomen vruchtbaer maect, soo
 groeyen oock de gheesten inde Const door het minnelijk ont-
 hael vande Eer. Wie isser dan die sich niet ghewillich aenden
 arbeyt

begheeren al by soe
 een werck op ont
 in hem te verwonere
 minnen en linnen di
 seelen binden,
 nootdruft APPELL
 en hiet gaf so. duyl
 gheacht het ghede
 eenen Marmer-ste
 ontrent eenen T
 elck MARLIAN
 tijfma des in Princ
 en sachtmoedig
 van eenen Prins.
 door de aenlocking
 ment, daer een Prin
 breeder te bewijst
 loeck van sommig
 in sijn in Plaetsni
 ments in dit Boec
 de selve door h
 ontsterffelijcken
 den eersten soo w
 voorschreven P
 conft maer o
 besnijden ghelot
 al verwoonderen
 uyt eenen rouw
 een volmaecte
 te ontbreken
 nochtans de l
 worts doen com

arbeyt begheeft als hy soo grooten eer door de mytwerckinghe van sijn wetenschap ontfanght. Den Poeët CLAUDIANVS seyd hem te verwonderen over de mildtheydt van sommige Coninghen en Princen die sy aende Gheleerde ende Constighe Gheesten bethoonden, naementlijk van ALEXANDER den Grooten die aen APELLES voor sijn Pourtret (dat hy gheschildert hadde) gaf 80. duysent goude Croonen, hier dient wel te pas ghebracht het ghedenck-weerdich opschrift dat ghevonden is op eenen Marmer-steen, den welcken uyt d'aerde ghegraven werd ontrent eenen Thoren dicht by de merckt van Traianus ghelijck MARLIANVS vande oude Romeynen verhaelt. *Potentissima dos in Principe liberalitas & clementia*, dat is: de mildtheyt en sachtmoedigheyt sijn de crachtigste gaven en verciersels van eenen Prins. En waer uyt spruyt anders de mildtheyt als door de aenlockinghe van eenighe seldtsame Const oft gheleertheyt, daer een Princen hert mede wordt overwonnen. Om t'selve breeder te bewijsen soo hebbe goet ghevonden door het ondersoek van sommige cloecke en sin-rijcke verstandenen (die ervaren sijn in Plaetsnijery, Beldthouwen, als Architectur en andersints) in dit Boeck ten voorschijn te brenghen de groote eer die de selve door hun verstandt hebben ghenoten en alsoo eenen ontsterffelijcken Naem achter ghelaten.

Inden eersten soo wil ick eens openen het Schat-coffer van onse voorschreven *Pictura*, waer in niet alleen den grondt der Schilder-const maer oock de wetenschap van Beltsnijden, Erfsen, en Plaetsnijden ghesloten leyt waer over den Mensch sijn selven meer sal verwonderen als over de Conste der schilderijen, want siende uyt eenen rouwen en plompen steen ten lesten voordts comen een volmaecte Figuer daer maer enckelijck het leven in en schijnt te ontbreken, sal meynen dat t'selve ongheloofelijck is d'welck nochtans de handt van een gheest-rijck vernuft daer uyt sal voorts doen comen: men leeft in het eerste Boeck van

G g g

OVIDIVS

OVIDIVS hoe datter voor de Scheppinghe des wereldts was eenen wanschapen *Clomp* oft *Chaos* daer de vier Elementen den wint *Aurus* ten Oosten, *Sephirus* ten Westen, *Boreas* ten Noort, en *Euster* ten Suyden, den Nacht, den Dach, *Somer* en *Winter*, en d'andere deelen des Wereldts in een verweert laghen. De welcke *J V P I T E R* seer constich en voorsichtelijck wist van een te scheyden ende elck op sijn plaets te stellen. Soo canmen mercken aen het verhouwen van eenen plompen en groven steen dat de edel Schilder oft Teecken-const moet van groote cracht wesen, naedemael datmen daer uyt siet voorts comen een menschen statue soo soet, lieffelijck en suyver van lidmaten oft eenighe andere Figuren datmen de selve niet anders en sou aensien als voor het leven: ghelijck *Zeuxis* een *Penelope* schilderde, soo volmaeckt en naturelijck dat hy hem selfs daer mede ghenoechde en schreef daer by een versken. *Het sal de ghene (die dit sien) veel lichter sijn te benijden als naer te maken.*

Jck lese dat tot *Macedonien* ten tijde van *ALEXANDER* op de merckt stont een statue ghesneden van witten marmersteen afbeeldende een naecte Vrou-persoon waer op sekeren Borgher soo verliefte was dat hy nacht noch dach en cost rusten sonder daer by ghedurich te wesen om sijn vervloecte sinnelijckheyt van het ghesicht voedtsel te gheven, en om dat hem op lijfstraffinghe verboden werdt daer by te gaen om meerder quaet van sonden te behoeden, heeft hem verhanghen. Soo aenghe-naem en levendigh speelden de Const vande voorschreven *Figuer* inde ooghen der menschen. Leest het leven van eenen *Michiel Angelo de Bonerotti*, van eenen uytnemenden *Phidias*, *Francisco Quinoy* ende meer andere antique modernighe Meesters en Constenaers inde Beldtsnijery daer suldy vinden wat wonder wercken de selve hebben achterghelaten die de weerde van alle costelijcke juweelen des wereldts te boven gaen. En heeft den Mensch sijnen Heer en Schepper dan niet ten uytersten te beloven

men te danken
men wijsheden
men comen tot den
rijckdom, want de
niet vande seetle d

Wijsheden
Compt al

men heeft den Mensc
menlijcke crachten
recht te oordeel
na oock de tegher
orsien en de voc
heeft van sijn sel
te verciert en beg
na hy aen den me
sch in Const afbe
menich dat is vo
men, welck versta
pat hy ject beg
te bereet vinden
menten die hen
verstaen t'ghen
te welke inde
naer op wel

men sijnen cloecke
men meerder glan
soo compt hier
Als hy met sijn
men *Jupiter* den G
men gamischap op

loven en te dancken over sulckdanighe weldaden van wetenschap en wijsheyt daer hy sich mede begaeft vindt, waer door hy can comen tot den hoochsten trap vande onsterffelijcke eer, en rijkdom, want de oprechte wijsheyt comt alleen van Godt en niet vande aertse dinghen.

*Wijsheydt rijkdom staet en eer
Comt altemael van Godt den Heer.*

Godt heeft den Mensch ghegheven een siele de welcke heeft dry werckelijcke crachten te weten : memorie, wil, en verstandt, om recht te oordeelen, wel te raden, en ghetrouw te handelen, om oock de teghenwoordighe te verstaen, de toecomende te voorsien en de voorleden dinghen te ghedencken, den mensch en heeft van sijn selven niet als ghebreck, maer daer sijnen gheest mede verciert en begrasit wordt, comt vanden Heer alleen : het ghene hy aen den mensch gheeft can hy nemen het ghene den mensch in Const afbelidt en schijnt een mirakel te wesen aenden mensch dat is voorts ghebrocht uyt het verstandt vanden mensch, welck verstandt Godt alleen hem heeft ghegheven, want gaet hy jedt beginnen uyt te wercken, hy moet den wil daer toe bereet vinden, de memorie helpt om te bedencken de fondamenten die hem de wetenschap gheleert hebben, en hy leerd verstaen t'ghene hy voornempt met voorsichtighe wijsheyt : de welcke inde hersens gheboren is, ghelijck *Euripides* gheuyght waer op wel over een comen dese veersen :

Om sijnen cloecken gheest te cieren naer de reden

Met meerder glans van eer en loffelijcker seden

Soo comt hier wel te pas de Fabel van *Vulcaen*

Als hy met sijne byl het voorhoofd op ded' gaen

Van *Iupiter* den Godt, die met een vuyft te slaghen

Uyt gramschap op sijn hooft, van stonden aen bleef draghen.

G g g 2

Sijn

Sijn hersens ginghen groot en hebben oock ghebaert.
Minerva sonder Moer, nochtans van vrouwen aert,
 Ghewapent als *Bellon*, met speer en schildt in handen
 Den helm oock op het hooft tot schrick van veele landen:
 En daerom werdt haer wel den oorlogh toeghewijt
 Midts sy ter wereldt quam ghelijckmen gaet ten strijt.
 Maer als men naerder ginck des' dinghen overlegghen
 Soo vontmen dat des' vrucht de wijsheyt was te segghen.
 Om dat de wijsheydt in het menschen hersens leydt
 Die niemant licht en krijght sonder veel arrebeydt.
 Het blinckende helmet dat schijndt ons te verconden
 Dat inde wijsheydt wordt een hellen glans ghevonden,
 Scherpsinnicheyt des gheest oock inde pieck bestaet,
 Den schilt beteeckent ons den rechten wijsen raet.
 Voorwaer als jemandt gaet dit rijpelijk bemercken.
 Sal vinden eenen smaek in al sijn cloecke wercken,
 Soo maer de neersticheyt hem heeft soo veer gheport
 Dat hy naer groote moeyt wijs en verstandich wort.
 Soo can hy al de cracht der Consten afghemalen,
 Die uyt de Gaeve-Godts haer eerste crachten halen:
 Den gheest en wordt door raet des menschen niet vervuert
 Maer al wat datter is wordt door den Heer bestuert.

Men vindt nochtans veele Menschen, die soo ondanckbaer le-
 ven datse door opgeblasen hooverdy over hun wetenschap den
 Almoghenden Heer (daer het al van compt) vergheten te die-
 nen en te bedancken vande gaven die hy hun ghegheven en
 mildelijck gheschoncken heeft, niet eens aenmerckende dat hun
 de selve gaven niet aengheboren en sijn vanden Natuer, maer
 door besondere gratie van Godt de selve ontfanghen hebben,
 worter somtijts eenen uytstekenden gheest en verstant gevonden
 onder duysent arm carijsige Menschen die door sijn wetenschap

van

van alle de wereltd gheert ende gheestimeert wordt, levende
 weeldich, rijck ende naer sijnen herten wensch, die sal somtijts
 door sijn ondanckbaerheyt den meesten vyandt van Godt sijn,
 schoon dat hy wordt aenghesien voor den grootsten vrindt van
 de Fortuyn, die niet eens bedenckt door sijn wellusten en over-
 vloedigh leven van waer dat hem alle de weldaden comen: hem
 meer betrouwende op de wereltd als op Godt, en niet eens en
 overpeyft de waerachtighe sententie van *SENECA* *Fortuna ni-*
minum quem fovit stultum facit, & vitrea est quae (dum splendit)
frangit. Dat is: de Fortuyn maect sot den ghenen die sy te seer
 voyt, en is van glas, de welcke (als sy blinckt) licht breckt. Hoe
 menighen gheeft vol verstandt en vintmen niet, die sijn selven
 al te veel (voor laetende staen) hem op't leest bedroeghen vindt
 als Godt hem de wetenschap door de doot benempt, de welcke
 niet eer op Godt en denckt voor dat hy wordt ghestraft, ghe-
 lijk meestendeel de menschen door hun cranckheyt van conditie
 sijn, de welcke sijnde inde weelde op Godt niet en dencken
 ende gheen danckbaerheyt en bethoonen over de gratie die sy
 van Godt ontfanghen hebben, en niet eens bemercken dat de
 ondanckbaerheyt het grootste teecken van ondeught is, ghelijck
QUINTILIANVS seyt: den mensch die ondanckbaer is ver-
 geet sijnen Godt, daerom moeten wy leven naer het schrijven
 van *HESIODVS*, ghelijck de Ackers die meer uyt gheven als
 sy ontfangen, want wat isser inde werelt schroomelijcker mon-
 ster voor den Heer als eenen ondanckbaeren Mensch, ghelijck
 den Poët seyt: *Ingrato homine nihil peius terra creat*: de aerdt en
 brengt gheen booser vrucht voort als eenen ondanckbaeren
 Mensch. De Rechts-gheleerden seggen dat de ondanckbaerheyt
 de snoodste grouwel is vande wereltd, om datter gheen sonde
 is die den mensch meer schade doet aende siel als de ondanck-
 baerheyt ghelijck *SENECA* in *libris de beneficijs* ghenoch bewijst.
 Ten is niet te verwonderen dat sekeren *THIMON* (die door
 sijn

zijn groote wijsheyt was Borghemeester van *Athenen* sijnde ghe-
 comen tot de uysterste armoede om dat hy al te liberael hadde
 gheweest ten tijde dat hy sat op den hooghten trap van alle
 wellust des wereldts, heeft sulckenen haedt ghecreghen teghen
 het menschelijck gheslacht dat hy gheen menschen meer en
 mocht sien oft daer van hooren spreken, jae dat meer is hy was
 verblijdt alster eenen mensch was om hals ghebrocht oft zijn
 selven hadde verhanghen aen eenen boom die buyten *Athenen*
 stondt, daer veel Menschen hun selven uyt eenighe desperatie
 hadden omghebrocht, hy droegh (segh ick) op de menschen
 sulcken vyandtschap dat (als wanneer desen boom soude afge-
 capt worden) hy inde Stadt van *Athenen* dede uytroepen ofter
 jemandt van sin was zijn selven aenden voorschreven boom te
 comen verhangen dat sy hun moesten haesten uyt dien hy moest
 ghevelt worden, welcken haedt (die THIMON op het men-
 schelijck gheslacht droegh) alleenlijcken was ontstaen door de
 ondancckaerheyt die de Menschen aen hem bewesen de wyl hy
 in zijn uysterste miserie ende armoede was sittende, gheconfide-
 reert dat hy (sijnde in zijn weelde ende begaeft met den hooch-
 sten rijckdom des werelts) open taefel hiel en liet soo arm als rijck
 daeghelijckx de vruchten van sijnen rijckdom ghenieten, jae
 was soo liberael dat hy alle zijn goederen gemeyn maecte en-
 de een jeder daer af mede deelde, oorsaeck dat hy quam tot
 groote armoede, en bevindende dat hy in zijn miserie by nie-
 mant troost en vondt oft geen danckbaerheyt vande menschen
 aen hem bewesen wert, heeft het menschelijck geslacht gelijk
 voorsz. is, vermaledijt ende vervloecht. Men fiet sulck danige
 proeven ende exempelen noch daegelijckx onder de Menschen
 die in hunne weelde ende rijcken staet taefel vrienden genoch
 krijghen die sy (gecomen sijnde tot armoede) verliessen en geen
 vrientschap af en genieten. Die dan begaeft is vanden Almo-
 genden Heer met particuliere gratie van eenige wetenschap oft
 Conste

Gode en daer
 Gods eer,
 heeft maer v
 hoort teghen G
 dien Godt de
 luidich en is,
 gecoren die l
 by de selve ga
 ompe de grootst
 eenen PRO
 elcken vande
 ghe van veel
 etten soo aer
 leven werde
 den dese wete
 hem noch
 om daer me
 den ouden Gri
 van sulcken
 de voorsz. c
 te behagen.
 Godt daer na
 den de een m
 de keus hebbe
 tot zijn eeuw
 ver des daeg
 die des nach
 lach herpickt
 wordt dat
 bedrieghen en
 Gods is dr
 ywendich. In

Conste en daer by ondanckbaer die is eenen rechten Schender
 van Godts eer, want ter wijlen den mensch van sijn selven niet
 en heeft maer van Godt; en dat hy hem noch ondanckbaer
 thoont teghen Godt die en is Godt geen gratie schuldigh aen-
 ghesien Godt de gaven die hy geeft aenden Mensch hem niet
 schuldich en is, maer geeft de selve aen eenen onder duysent
 uytvercoren die sulcken gaven niet en hebben *Ergo* soo volght
 dat hy de selve gaven onrechtveerdich besit waer over hem toe-
 compt de grootste straffe des werelts. *OVIDIUS* beschrijft
 van eenen *PROMOTHEVS* Sone des ouden *JAPETVS* den
 welcken vande Goden soo begaeft was dat hy tot verwonde-
 ringhe van veele Menschen wilst naer het leven te maecken en te
 boetsen soo aerdtige Figuren uyt steen oft pot-aerde datse voor
 het leven werden aengesien, en niet tegenstaende dat hy vande
 Goden dese wetenschap en besondere gratie vercreghen hadde,
 dorst hem noch verstouten het vier des Hemels dieffelijck te
 stelen om daer mede sijn statuen te besielen en te doen leven.
 Iae den ouden Grixen Poeët *NICANDER* seyt: de Menschen
 (die van sulcken gheest en verstandt niet en waren) hebben
 over de voorsz. dievery *PROMOTHEVS* verraden om alsoo
Iupiter te behagen. Ende om dat *PROMOTHEVS* den opper-
 sten Godt daer naer noch eens had bedrogen met twee koyen
 huyden de een met vleesch en d'ander met been gevult en *Iu-*
piter de keus hebbende had gecosen de huyt met het been, dede
 hem tot sijn eeuwige straf binden aenden *Caucasus*-bergh daer
 sijn lever des daeghs van eenen vreeselijcken Arent opghepickt
 werdt die des nachts wederom aenwies om alsoo geduerich met
 den dach herpickt te worden. Waer mede ooghschijnelijck be-
 wesen wordt dat Godt altijt straft die sijn gheboden verachten,
 hem bedrieghen en teghen hem ondanckbaer leven willen. De
 straffe Godts is drij-der-ley te weten: *Innerlijck*, *Naevolghende*,
 ende *Vytwendich*. *Innerlijck* die het hert en het ghemoedt raect
 ende

ende in het lichaem blijft, dat is benaetheyt, berouw, vrees,
 ende cnaginghe der consciencie. *Naevolghende* die het ghe moet
 ende den gheest raecht als de selve vry, ende van het lichaem
 ghescheyden sijn dat is de straffe, die naer de doot de siele raecht.
 De *Vytwendighe* die de lichaemen raecht: dat is droefheyt, bal-
 linckschap, aermoede, sieckte, ende sterfte aldus proeft Godt de
 sijne in veel verscheide teeken en om te sien oft hun ghe moet
 niet eens en sal beweeght worden, want ist saken datmen ghe-
 vallen is men behoort op te staen want den wille Godts is de
 opperste rechtverdicheyt naer het segghen van *SALVIANUS*.
 Meynt jemandt de Hemelsche vieren te ghenaken hy sal ver-
 smelten. Meynt jemandt de Stadt der Opperste voorsichticheyt
 te beclimmen hy sal vallen ghelijck de motten die savonts naer
 de kersse vlieghen tot dat sy verbranden. *LANGIVS* seyt seer
 wel dat de oorsaek van alle oorsaeken den wille Godts is en
 die een ander soeckt die en kendt de kracht der Goddelijcker
 Natuer niet.

Godt, die het blixems vier can in sijn handen draghen
 Daer hy op sijnen tijdt de menschen med' can plaghen
 Wanneer hy sijn gheboon versuymt en niet en acht
 Godts onversienende straf des doodts hun licht vercracht,
 Godt laet niet ongelooft den goeden can verblijden
 Den droeven hy vertroost den quaden sal castijden.
 Al swijght Godt tot het eynt, het eynt het droevich eynt
 Leydt dan den swaersten last, het eynt wordt sijn allent:
 Maer die de hooverdy door oytmoet wilt verdrijven
 En danckbaer sijn aen Godt die sal Godts dienaar blijven.
 Hy rijck op d'aerde leeft die hooverdy veracht
 En hy het meeste heeft die naer het minste tracht.

Om dan op den wegh te comen van ons voorgenomen gront-
 stuck raekkende de kracht der Conste van Beldtsnijery die door
 arbeyt

arbeyt en kracht des verstandts moet gheleert worden, soo en ontlijckt de voorschreven Fabel en haer uytlegginghe niet quallyck de gheesten der selver Consten als men overleyt en bedenckt dat des Menschen gheest en leden vanden arbeyt des daeghs vermoeyt, des nachts door de rust ververst en ghesterckt worden, ghelijck ons wordt bethoont van het op eten en groeyen van **PROMOTHEVS** lever, de lever is te ghelijcken by het verstant. Laet ons dan eens beginnen te overlegghen het leven vanden Const-vloyenden ende uytnemenden Belt-snijer *Francisco Quenoy* het welck ghemenght was met soo hooghe en diepe Const door aerdich boetseren in Pot-aerdt, en snijden in jvoor, Marmer en anderen steen, dat alle sijn wercken op dese wereldt schijnen te wesen Mirakels, besonderlijck als men aenschouwt de wonderlijke wercken die hy ghemaect heeft binnen de Stadt van Roomen en op andere plaetsen van Italien die de wercken van *Michiel Angelo* niet en moeten wijcken.

H h

FRAN.

FRANCISCUS DE QUESNOY

Vytnemenden Beldt - snijer van Brussel, ghestorven binnen Livornen.

DAt den blytighen jver in het verstant banden Mensch meerder kracht verweckt om alle wetenschap te begripen als wel de aenghepoorde neerstighejdt / cannen claerlyck bewijfen in het leven van den Weert-befaemden en Goem-ruchtighen Franciscus Quesnoy ghebozen tot Brussel in't jaer 1592. oft daer ontrent / wiens Vader was oock een frap Beldt-snijder ende redelyck inde Const ervaren. Ende alsoo synen boozsz. Sone (vzoech verliesende syn Moeder) dickwils dooz den stueren en scherpen aert van syn Stief-moeder belet wert naer synen apertijt ende in-ghebozen ghenegentheydt dese groote Const van Teeckenien / Zoetseren / en Beldt-snijden te oeffenen / vondt een loofe remedie om hy nachten rust te moghen hebben in't hanteren van syn handt-werck / wist syn keersen oft lampe (daer de boozghenoemde Stief-moeder seer scherp op was) verbozghen te laeten branden in eenen aerden pot die hy daer toe ghepactiseert ende ghemaect hadde sulckx dat hy savonts slaepen zijnde / van syn Moeder dickwils werdt besocht om te sien oft hy syn licht uyt ghedaen hadde / ende het heel Hupsghesin in rust zijnde / bzoght hy heel nachten over om met de stille eenigheyt de hersenen van zyn verstant te laeten uyt wercken de booz-belden van syn ghepepsen.

Den jever siet niet aen noch onghemack noch moeyt
Die inden arrebeyt en quellingh stadich groeyt.

* Facciate
is den
Ghevel
oft voor-
ste vandē
bouw.

Poch heel jonck zijnde maecte hy de kinderkenz die op de Facciate * zyn bande Kercke der Jesuiten binnen Brussel, hy maecten oock enen Sebastiaen van pbooz booz den Arts-Hertoch Albertus, het welck aenden Hertogh soo behaegde dat hy Quesnoy dede versien van reysgheldt en andere noodicheden om naer Roomen te trecken ende aldare naer de antieque oft al oude wercken te studeren / ghelyck hy oock heeft ghedaen : want sijnde tot Roomen heeft meest alle de aerdichste en seldsaemste Antiequen naer gheboetseert / ende met sulcken opmerckinge van gheest zynen tijdt soo neerstigh waerghenomen dat hy oock eenighe fraey dinghen maecte in pbooz / ende onder andere enen CHRISTVS hanghende aen syn Cruys, groot onderhalven voet / het welck aenden Paus Urbanus gheschoncken wierdt / om de nette ghesteltenis en lebenden aerdt die daer in te sien is / oock heeft hy sommighe ghedenckweerdighe Histozien ghemaect ende uptghebelt in Basse relieue, dat is te segghen : Half rondt ghesneden, soo van naecte kinderkenz als andere Figuren soo cleyn als groot ghelyck hy ontallijcke sulckdanighe uptwerckingen heeft volbzocht soo in marber als anderen steen ghesneden daer den Pauwer van t'leven niet naerder (behalven het beruerlyck leven) comen en can. Ghelyck veel Marbere ende steene Statulwen van Conterseptfels upbeldende eenighe Cardinalen / Bisschoppen / Prelaten ende andere Edel-Heeren cannen ghetuyghen die tot Roomen en andere plaetsen daer ontrent in overvloedt te sien zyn naementlyck (een bande seldsaemste

enke / het Cont
en andere. Hy
ghaere Epitaphia
ende Nederlandt
landen oft Epitap
men seer bympt
en ardieck kinde
en hy / het welck
ghelick is van S.
en Marbren 2
en kercke van S.
en te wien een J
en te boven gat
en met het w
daente dat ick
en Antiquiteyt
en binden / di
ghen bzaghen i
en dat ick da
en wercken hier
en ghesneden
en booz soo beer a
en niet te verbeter
en ghesien hebbe
en com / dat mi
en ghelijck
en eertijts var
en in men
en Soo wistme
en Van een lee
en en litmaet ca
en schoon datme
en tot basticheyt
en ghemacde Ite
en in te sien is
en als het leb
en de Italiaens
en Meesters si
en boozschijn be
en Italiaenen oft
en over al d
en of zyn. Den

saemste) het Conterseptfel banden Doozluchtighen Cardinael van Savoyen en
meer andere. Hy heeft oock ghemaect ende ghesneden van Marber twee seer
aestbaere Epitaphia oft Graef-Comben inde Kercke bande Madona dell' Anima
bande Nederlandsche ende Hoofdhuysche Patie tot Roomen, aen welke
Comben oft Epitaphia sijn elck in't besonder twee Kinderkens die eenen doech
houden seer vromt en aenghenaem om sien / boven dien dient oock verhaelde
en aerdich kindt van Marber dat hy ghemaect heeft met een doots-hoofst
daer hy / het welck bewaert wordt inde Kercke van Campo Sancti de welke
ghesicht is van S. Helena. Wijders is oock weerdigh in't licht ghebrocht
seker Marberen Beeldt verthoonende de Figuer van Sinte Andries, te sien
inde Kercke van S. Peeter en Pauwels tot Roomen, welck Beeldt oft Statue
schijnt te wesen een Mirakel banden Natuer upt dien dat het alle ander Beeldt-
sijner te boven gaet diemen inde selve Kerck can vinden / die nochtang ber-
ijcht is met het mergh der Consten. Iae is van sulken ghesteltenis ende
ghedaente dat ick niet recht benessens de sielle Faem mach schrijven datter
ghen Antiquiteyten oft vromde handelingh van wercken binnen Roomen en
sijn te vinden / die t'selve voorszheroerde Beeldt moet wijcken. Iemandt sou
moghen vraghen in maniere van berispinghe / oft ick t'selve oock hadde ghe-
sen om dat ick daer op soo stoutelijck derf roemen / dan ter wijlen my eeni-
ghe wercken hier in Nederlandt met verwonderingh zijn aenghelwesen die
Quelnoy ghesneden ende gheboetsert heeft / de welke (naer mijn verstandt
ende hoor soo veer als de vlesghels van mijn kennisse ende wetenschap stree-
ken) niet te verbeteren en zijn; dat oock alle Const-Kenders (die de selve
Statue ghesien hebben) aende Faem soo veel stof en materie schencken van
hinnen roem / dat mijn flappe pen het thiende deel van sijn verdiende eer niet
en beschijft ghelijck sy bereyft.

Als eertijts van *Apel*: werdt maer een treck ghegheven

Waer in men sach den aert der Consten naer het leven,

Soo wistmen claer ghenoch te speuren dat t'begin

Van een seer cleyne daet, had meerder deughden in:

Een litmaet can ghenoch een heel volmaecktheyt wijzen

Schoon datmen niet en liet het gen' men meer hoort prijzen.

Ende tot vasticheyt van't boozverhaelde soo en mach ick vock niet vergheten
de wijtvermaerde Kercke van onse Liebe Vrouwe van Loretten tot Roomen,
waer in te sien is een Statue afbeeldende de Heylighe Susanna Martelerse/
so groot als het leven / de welke soo lieffelijck ende konstich ghehandelt is/
dat alle de Italiaenen (die in sulckdanighe Const willen de Ober-bliagherse
van alle Meesters sijn) moeten bekennen dat eenen Nederlander in dese onse
eertu ten voorszijn heeft ghebrocht de volmaeckste manier en wetenschap die oyt
enige Italiaenen oft in voorszeden tijden de Grieken hebben doen blijken daer
de wercken ober al de ooghschijnelijcke ghetupghenissen ende waerachtighe
teekenen af sijn. Den Coninck van Oranckrijck hoorzende ober al soo grooten

D h h 2

lof

lof segghen van desen roemruchtighen *Quesnoy*, is in sijn ghemoet soo tot de
 Const aenghelockt gheworden dat hy (om den selven tot synen Beeldt snijer
 te erighen) hem heeft toe ghesonden twelf hondert goude Croonen om zyn
 reyse daermede van Roomen naer Brancierich te doen / ende *Quesnoy* de selbe
 Croonen oock ontfanghen hebbende / hadde een *Figure* gheboetsert groot vpf
 voeten wesende een *Maeghdoeken Marteleresse* / die hy den Coninck overschickte
 met meyninghe om te volghen / ghelijck hy dede / hem tot dien eynde beghe-
 vende op zee half sieck sijnde ende comende te *Livornen* is ghestorven ende al-
 daer begraven in't *Minnebroeders Clooster*.

Soo jemandt wenscht te sien mirakels der Naturen

En pooght sijn gretich oogh te paeyen naer den lust

Die moet niet verder gaen als tot *Quesnoys* Figuren

Waer in het uysterste vande volmaecktheyt rust.

Gheen edele party in s'menschen naeckte leden

Van muskels, aders, en soo danich ander meer

Sy staen als t'leven in jvoor oft steen ghesneden

Daer niet als Const en Gheest af erven d'hoochste eer.

Italien is selfs verballast van belgh-suchten

Als *Roomen* maer des' Const ontdeekt voor die haer kent

Jae d'Italiaensche Faem doet *Angels* roemen vluchten

Soo daer de handelingh compt van *Quesnoy* ontrent.

De suyver netticheyt en is niet af te maelen

Oft te begripen, die in marber oft jvoor

Quesnoy met groot verstandt heeft weren t'achterhaelen

En te verbreyden over al de wereldt door.

Jae schoon den boosen Nijdt des' Const scheen te benijden

En socht haer edelheyt te brenghen heel te niet

De handt weeck voor de doot, die gheestich was in't snijden

Maer t'werck in't leven bleef, dat m'eeuwich leven siet.

CA VAIL

CA

T'Dry Con

Den R

Om dat hy Se

Dry Conste

Volmaeckt in

Wie cost o

Is hy (die d

Die weerdt

in *Daphne* n

Van eenen

in *Bernin* del

Mids dien l

in voor een w

Daer Faem

in dat de sch

Voor des' v

Architectuer

Gheeft ooc

ant sy en th

En daer by

CAVAILLER BERNIN

Italiaenschen Architeet, Beldt-snijder ende
Schilder vanden Paus.

T'Dry Constich-rijck verstandt van Bernin gans ontdeckt
Den Roomschen hoochsten roem in wetenschap besluten
Om dat hy Schilder is, Beldt-houder, Architeet

Dry Consten die te saem in Bernin sijn ghegoten,
Volmaectt in alle dry (soo datmen segghen mach)

Wie cost oyt aenden Paus een grooter gheeft behaeghen
Als hy (die d'eelste van de Const brengt voor den dach)

Die weerdich is den naem van Cavailier te draeghen.

Een Daphne met Apol tot Room op seker Hof

Van eenen Cardinael, die gheven rechte reden

Dat Bernin desen naem verdient tot sijnen lof

Midts dien sy door Const soo levent sijn ghesneden.

En voor een wonderheyt des wereldts wordt beooght

Daer Faem noyt van en swijght in haere tongh te rueren

Om dat de schoonheyt van Natuer schier selver booght

Voor des' volcomen twee seer eel en fraey Figuren.

D'Architectuer daer by in menich rijck Paleys

Gheeft oock ghetuyghen om van Bernins lof te melden

Want sy en thoont niet als volmaecktheyt naer den eys

En daer by sietmen oock den gheeft in sijne Beelden.

CORNE-

CORNELIS DANCKERTS DE RY

Constlich Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1634.

Wie was oyt soo vermaert in bouw en metselry,
 In cloecken Architect, ghelijck *Danckerts de Ry*,
 Die binnen *Amsterdam* ghemaect heeft wonder wercken,
 Te *Haerlem* fraey ghebouw van huysen ende kercken:
 Door sijne vindinghen seer ordonnanti-rijck
 Naer reden uyt ghevuert gans onberispelijck.
 Daer de verciersels van heel *Haerlem* af ghetuyghen
 Die voor gheen Steden in *Europa* moeten buyghen
 In cloecke metselry, oft aenghenaem ghebouw,
 Wel op sijn maet ghestelt, en in sijn loot ghetrouw:
 Schier onvergankelijck, door dicke fondamenten
 En vast ghebondentheyt in ghevels, en in tenten,
 Net in sijn basement, uyt spronckfels, capiteel
 Daer gheen veranderingh den bouw thoont ongheheel
 Hier sietmen t'man'lijck werck tot inde locht verheven
 T'gen' leeft in jeders oogh, en t'hans is sonder leven
 Daer sietmen t'stout vermeet van een volleert ghedacht
 Als d'ordonnanti van het werck is gansch volbracht,
 Ghelijck *de Ry* naer wensch aen Faem heeft naer-ghelaten
 Om eeu'w'lijck van sijn Kunst hier op des' aert te praten,
 Soo als d' *Haerlemse Bors* oock tot ghetuyghen dient
 Al waer men daeghelijckx veel rijcke Coopluy vindt,
 Veel brugghen die op gheen ghetijd' van water passen
 (Op springh-vloet, ofte stroom in't afgaen oft heirwassen)
 Sijn tot ghedachtenis van *Danckerts* rijck verstandt
 Om hunne Const ghenoch vermaert door t'heele Landt
 Wat dienter naerder proef van sijne Konst ghepresen
 Oft wonderlijcker werck van Meesters aenghewesen

Als

Poterachm
 testrenomme
 dans ceste m
 sement de la
 de marchant
 experience
 conseil ouy

CORNELIS

CORNEILLE DANCKERTS DE RY

Fut né à Amsterdam l'an 1561. mourut 1632. âgé de 73 ans. a esté environ 40 ans maître maçon et Architecte de ceste
 tant renommée Ville. Il vint en la place du feu son Père du même nom qui avoit en son vivant servi la Ville
 dans ceste même charge. Il a fait une grande nombre de grande et signalés bastiments par ce que l'aggrandis-
 sement de la Ville se fit en son temps. Il a basti la nouvelle porte de Haarlem. les trois nouvelles Eglises. la Bour-
 se de marchants. et innumérables ouvrages appartenants à l'ornement de ceste Ville. Il trouva par grande
 expérience l'invention de bastir des ponts de pierre sans resbaudre le cours de l'eau sur des grandes Rivières
 comme il en fit la preuve l'an 1632 par dessus la Rivière d'Amstel large de 200 pieds ayant 7 arcs.

Peit Danckerts de Ry delin.

Et de table sculpté.

To. Meijssen excudit.

HUYBRECHT VANDEN EYNDEN

Beldt snijder van Antwerpen.

A Enghesten de uytnemende Gheesten altijd willen Naer-volghers wesen banden Natuer / ende sijn seer weet-gierich om het vermoghen te doen sijcken / dat dooz de toegheneghentheyt der Planeten in hun sinen ende humeuren ghestoort ende inghebozen is / dat is : als wanneer sy hun ghedachten ghedurich becommen om naer te boetsen de edelheyt van het Menschen leven / welcke wetenschap eerst ghebonden is inde Trecken-const / ghelijck hier booz breeder staet te lesen / soo ist dat de Beldt-snijders (inde selve Trecken-const ten hoochsten erbaeren sijnde) het wesen en ghedaente van den Mensch ten vollen soo uytbelden dat de selve dickwils booz het waerachtich leven wordt aenghesten / welcke ghedaente niet alleen van booz / maer oock van alle partijen des lichaems can ghesien en ghevoelt worden. Sulckx dat den Beldt-snijder niet vernoeght en te vreden en mach wesen in het bewijs der volmaectheyt des Menschen ghedaente van booz / maer oock van alle sijden waer in de proportie van het waerachtich leven te vinden is. Ghelijck Huybrecht vanden Eynden menichmael heeft bethoont met een groot verstandt en opmerkinghe van Const. Sijn erbarentheyt can t'selbe ghetuyghen in verscheide Apostelen die hy van steen beer boven het leven ghesneden heeft / daerinen een vaste gheseltenis en cloecken standt in mercken can / daer men oock eenen blopenden gheest in siet van cleedingh / seer naturelijck gheploeyt ende ghebouwten / daer niet anders in en schijnt als de uiterste perfectie van het leven en Natuer. Ensamentlijck is oock te verwonderen dooz sijn soete handelingh in naeckte kinderens / en naeckte Posturen / soo ghesneden in Marber en jbooz / als gheboerseert in Pot-aerde / dat de wetenschap van Beldtsnijder niet beerder en can comen. De netticheyt van Marbele Cornissen / Basimenten / Pilaeren / Pyries / Architraeff en sulck danighe partijen / die in dese Const worden uyt-gewerckt / comen met een groot behaghen van alle kenders ooghen ghesien worden in verscheide Marbere - Altaren die hy ghemaecht heeft. Ende om hoedicheyt wille sluptende / soo is Mula schuldigh tot sijnen lof te singhen aldus :

Het leven oft een siel en compt hier maer t'ontbreken
In Beelden van wit steen, sy soudén anders spreken
Want t'marber schijnt hier vel en recht vol-adert vlees
Soo wonder levendich als oyt Natuer bewees.

CORNELIS CORT

Constich Plaedt-snijder van Horne in Hollandt, geboren
in't jaer 1536. ende ghestorven Anno 1578.

Desen Cornelis Cort is gheweest een fraey Plaedt-snijder ghebozen tot Horne in Hollandt / den welcken langhe jaeren ghewoont heeft in Italien / ende om den lossen en cloecken aerdt die hy met het Graveer - yser op copere en houtse Platen wist wt te drucken / is dickwils gheemployeert gheweest van Raphael Urbien waer vooz dat hy menichbuldighe Platen ghesneden heeft / oock vooz den vermaerden en hooch-gheachten Titiaen, en meer ander de welcke hy alle Lief-hebbers van Papiere - const in groote weerden worden ghehouden. Is binnen Roomen ghestorven in't jaer ghelijck vooz 3. is. Heden dan dat ick niet en heb connen laeten boven t'ghene voorszreven is te segghen:

De vaste Teecken-const *Picturas* Voester is
Het eenich fundament van haer ghesteltenis,
Want schoon *Pictura* leeft door alderhande verven
Die door de Teecken-const, de tweede eer beerven
Waarmed' dat sy schildry seer wesentlijck verschoont
En door de ware Kunst schier d'eyghen leven thoont,
Nochtans moet jeder een belijden naer de reden
Dat al hun malsicheyt en wonder losigheden
Bestaen in Teeckeningh die ziel is van *Pictuer*
Den grondt-steen vanden gheest, oft af-beldt van Natuer;
Soo als Cornelis Cort heeft menichmael bewesen
Aen Raphael d'Urbien en Titiaen voor desen,
Daer hy soo menich plaedt heeft aerdich voor gheetst
Ghesneden en ghestipt, naer t'gen' eerst was gheschetst
Oft van hun cloecke handt gheteekent naer het leven.
Waer voor men heden-daeghs siet grooten rijckdom gheven.
Want schoon den omtreck van het levens schijn haer draeght
Ghelijck een swerte schaey, nochtans haer Const behaeght.

THEO.

Engelbrecht admi
tempore Italiae fa
adversus il mesurad' d'
1578

CORNELIUS CORT

Engraveur admirable natif de Hornes en Hollande en l'an 1576. il a demeuré long
 temps en Italie faisant beaucoup de ses œuvres pour Raphaël d'Urbin Titian et plusieurs
 autres il mourut à Rome en l'an 1578.
 franc. vande-steen sculpté.

I Messier excudit.

THEODORUS GALLE

Conſtich Plaedt-fnijder van Antwerpen.

DE ſoetheyt vande Kunſt wordt hier van *Gall'* ghebaert
 Uyt eenen ſtaelen ſchoot op herte cop're plaeten,
 Jae ſchoon de ſoetigheyt is van ſoo vremden aert
 Dat ſy het bitter en het herdt behoort te haeten,
 Men ſiet ooghſchijnlijk de daedt hier gaen verkeert
 Dat is de wetenſchap van wel gheſtelde trecken
 Die aende Schilder-jeught niet als volmaecktheyt leert
 Soo als ons *Theodor* weet in ſijn Kunſt t'ontdecken:
 Een Konſt vol ſoeten gheeft, nochtans met *Gal* ghemenght
 Als vyandt van het ſoet, doch die het wilt bemercken
 Sal vinden dat den naem van *Gall'* den lof verlenght
 Soo die gheteekent ſtaet op de verheven wercken
 Van *Theodorus Gall'* ghelijckmen tot zijn eer
 Can ſpeuren aende vaſt en cloeck ghetrocken belden
 Die hy gheſneden heeft ſeer ſoet, eel, net en teer
 In overvloedicheyt, daer Faem wel op mach melden.
 Om dat het yſer ſchier gheen cracht meer thoonen can
 Als t'gen' ons *Theodor* heeft weten voorts te bringhen
 Waer op wel roemen mach de Konſte van *Stradan*:
 Midts *Gall'* gheſneden heeft meeft naer ſijn teeckeningen.
 En naer veel ander meer ſulckx dat zijn weerdigheyt
 Op plaet bekent ſal ſtaen noch veel en langhe eeuwen
 Door d'edel Kunſt van *Gall'* vol ſoete ſoetigheyt
 Daer Faem met reden op de wereldt door mach ſchreeuwen.

DE Voer
 Die ſo
 Daer ons de
 Beſonder me
 Die d'eerſte
 Als hy met
 Bewijſen m
 Die inde Te
 Die ſulck' ve
 Dat m'over
 Om ſijn erva
 Daer niet als
 Waer op ons
 Door al de v
 Inghet dan e
 Den lof van
 Daer Vorſtern
 Om dat in fi
 Die het ghe
 Ter wijlen d
 Ter wijlen d
 Die niet als e
 Sulckx dat gi
 Om uyt te b

LUCAS VORSTERMANS DEN OUDEN

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen.

DE Voedster van *Pictuer* is d'edel Teecken-const
Die sonder haere kracht wordt selden wel begonst,
Daer ons de daedt van t'werck bethoont de reden van
Besonder met den gheest van *Lucas Vorsterman*.
Die d'eerste plaets besit in d'hooch *Picturas* school
Als hy met pen en inck, graef-yser, kryt en kool,
Bewijzen mach den aerdt, van sijn volleert verstandt
Die inde Teecken-const den *Phenix* is van t'Landt,
Jae sulck' verwonderingh in jeder een verweckt
Dat m'over al van hem niet als lof-rijm en spreckt.
Om sijn ervarentheyt in't snijden op de plaet,
Daer niet als levens schijn door gheest en Const in staet,
Waer op ons vreedsaem eeuw mach roemen al den dach
Door al de wetentheyte die sijn vernuft vermach.
Singht dan eenstemmelyck ghy *Heliconsche* rey
Den lof van *Neerlandts* roem op Teeck'ningh en schildry
Daer *Vorsterman* van draeght den lauwer eeren-crans
Om dat in sijne Kunst schuyt sulck'nen glori-glans,
Die het ghesicht verblindt van *Soil* en den Nijdt
Ter wijlen dat U faem is Meester vanden tijdt,
Ter wijlen dat de Faem U Konste soo verbreydt
Die niet als eeuwicheyt voor haeren loon verbeydt
Sulckx dat gheen Lof-trompet voor U van nood' en is
Om uyt te belden U *Picturs* ghesteltenis.

THEODORUS CORENHERT

*Plaedt-snijder van Amstelredam, gheboren Anno 1522.
ende ghestorven Anno 1590.*

HOe aenghenaem en fraey en is niet om t'aenschouwen
De nette Teeckeningh vol meesterlijcke douwen
En schoon ghesteltenis die *Corenhert* bewijst
Met eenen lossen aerdt, daer t'leven uyt verrijft
Soo t'schijnt, als jemandt gaet haer eelheyt overweghen
Waer in de meeste kracht van t'leven is ghelegghen.
Want t'ghene darmen siet in een volmaeckte plaet
Waer op d'afbeeldsel van een waer Histori staet
Heeft sijnen oorspronck uyt een wel ghestelde treckingh
De welcke is alleen des levens naeckt ontdeckingh,
Daer thoont een stoute handt met t'yser watle can
En niemant als den gheest en draeght den roem daer van.
Ter wijlen gheenen treck mach loopen uyt sijn palen
Om dat een Kenders ooggh die licht can achterhalen
Die niet alleenlijck de cop're plaedt bederft
Maer elck afdrucksel oock dit misverstandt beerft,
T'ghen' *Corenhert* naer wensch door sijne wetentheden
En vaste handelingh ghenochsaem heeft ghemeden,
Die niet en heeft ghemaect oft t'is soo wel ghestelt
Dat t'minste niet en compt t'ontbreken in het beldt.
Sulckx dat de Faem hem wel met lauwer mach becroonen
En met d'onsterflijckheyt voor sijnen loon beloonen
Want soo langh als de Konst sal op sijn plaeten staen
Soo en sal noyt den roem van sijnen gheest vergaen.

ANDRE.

THEODOR CORENHERT

A. étoit un tres excellent graveur il a mis en lumiere plusieurs œuvres de Martin Hemskerk, et plusieurs aultres. il étoit fort bon poëte. natif d'Am. stredam l'an 1622. et mourut à Dergoude. en l'an 1690.

Fr. vande Steen sculpsit. Hen. Goltius delin.

J. Meuffens excudit.

ANDREAS COLYNS DE NOLE

Beldt-snijder.

Niemandt in PICTVRAS schole
 Soo de Conft ter herten nam
 Als ANDRIES COLYNS DE NOLE
 Soo hy die eerft leeren quam
 Altijdt neerstich in het teeck'nen
 Om te stellen naer de maet
 En de lessen op te rek'nen
 Soo t'al met des' Confte gaet
 Waert naer printen oft schildrijen
 Oft naer t'leven soo het was
 Oft naer eel boetsfeerderijen
 Hy brocht alles soo te pas
 Dat in alle sijn Figueren
 Niet en bleeck van jonghs-af-aen
 Als het uyterst' der Natueren
 Voor die d'edel Conft verstaen.
 Dit compt nu noch meer te blijcken
 In sijn wercken wel ghestelt
 Die schier voor gheen leven wijcken
 Soo vrempst staen sy af-ghebeldt.

In volmaeckte en teere leden
 In volslaghen drappery
 Elck is om ter netst ghesneden
 Cloeck van veers en eel van by,
 Soo in marber als jvoore
 Pot-aerdt, houdt en ander steen
 Die de Faem de wereldt doore
 Maeckt vermaert en soo ghemeen
 Datmen van sijn Conft sal mellen
 Soo langh alser Kenders sijn
 Die de Konst met eer vergellen
 Door haer soeten levens schijn.
 Jst dan wonder Konst-beminders;
 Datmen Konstenaers verheft
 Die de naest en eerste Vinders
 Sijn, van t'gen naer t'leven treft.
 En het leven tusschen beyden
 In hun Kunst soo volghen naer
 Dat is qualijck t'onderscheyden
 Oft het Kunst oft leven waer.

CAROLUS DE MALLERI

Plaedt-snijder in't cleyn.

DEn snellen omme-treck van Kunst in't cleyn begrepen
 Bethoont hier hoe t'verstant, oft gheeft moest sijn gheslepen
 Van Carel Malleri met sulcken aerdigheydt
 Te brenghen voor den dach, in overvloedigheydt,
 Vol nette suyverheydt en wondere ardtseringh
 Waer uyt ghesoghen wordt veel nieuw en vremde leeringh
 Om dat al even reyn en vol volmaecktheyt steckt
 Daer gheene Kunst oft gheeft in't minsten in ontbreckt.

Den

Den ed'len Heer *Calot*, heeft sulcken Konst doen blijken
 Dat niemant op de plaet en is by hem te g'lijcken,
 Door al de cleynicheyt, t'gen, wijckt schier uyt t'ghesicht,
 Dat hy seer wonder wist te brenghen in het licht,
 Gheetst in taeyen wasch en daer naer door ghebeten
 Van stercke wateren, die haestich sijn versleten,
 Maer hier in teghendeel thoont *Malleri* de kracht
 Van't yser, dat op plaedt sijn Konst maeckt hooch gheacht.

ROBERTUS VAN VOORS

Plaedt-snyder van Londen.

MEn hoeft aen een schildry gheen sijn vergulde lijst
 Te stellen, als de Konst haer eyghen kracht bewijst
 Soo oock aen gheene print oft ander Kunst-juweel
 Te voeghen het couleur der verven door Pinseel
 De wijl haer eelheydt in de Teeckeningh bestaet
 Die t'menghen vande verf stets veer te boven gaet:
 Dit heeft de wetenschap *van Voorst* al langh ghethoont
 Wiens Konst is weerdt met lof en hooghe gunst beloont,
 Want aenghesien sijn suyver losse handelingh
 Bethoonen can den aerdt van cloecke Teeckeningh
 Seer vast en net ghevoeght ghehooght en uyt ghediept
 Gheploeyt en wel gheschaeyt en sachtelijck ghestipt
 Daer veel afdruckfelen van Printen tuyghen van
 Wat *Robert* was voor een seer groot ervaren man,
 Die al de Musen van *Parnas* soo heeft verplicht
 Dat sy ghenoodtsaecht sijn te stellen in het dicht
 Den Plaedt-roem die *van Voorst* tot *Londen* leven doet
 Waer door al menich gheeft in Konst wordt opgevoet
 Om naer sijn handelingh het leer-jaerich begin
 Van d'edele *Pictuer* te vatten inden sin.

K k k

HEN-

HENRICK DE KEYSER

Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1621.

De wonder toe-rustinghe van Perspectiben/ Theaters/ Schenen/ Pallessen en andere cloecke Bouwen / gheeft aenden gheest ende aende oogh sulcken volcomen boedtsel / dat het onmoghelijk is voor een Man van discretie en verstandt de achtbaere Konst van Architectuer niet te waerden en te prijsen. Want aenghemerckt op een cleyn benepen plaets door de Konstige uptwerckingh van Timmeragie / Perspectiben als andersints / in Pallessen / Tempels oft ander Bupsinghen can ghesien en ghemaectt worden het ghene datmen niet schoonder en sou connen bepepen oft bedencken van materiale dinghen in een rupine en woeste plaets / soo is notoirelyck te oordeelen dat dese Konst van grooten naem en bynden aert moet wesen. Hier van gheeft claer ghetuyghenis den Weert-besaemden en Roem-ruchtighen Henrick de Keyser, den welcken in synen tijdt tot Amsterdam veel wonder uptwerckinghen van Architecture heeft in't licht ghebracht / soo van Arcken Triumphael / Calummen / Piramiden/ Obelisquen als andere Bouwen / verciert met ontallijcke lichten / de welcke de principaelste deelen sijn van sulckdanighe binnen werken / ende van buyten de samen boeginghe der groote oft middelbare ghesteenten / ghelijck Diamanten in hun quadraedt / Kobynen / Bas Relief / Saphirich / Smaragdich / Viazintich en op soo danighe manieren / als wesende het principaelste opproncksel van edel bouwen. Want ghelijck de toebereydinghe der Comedien bestaet in dyp deelen / als te weten in Comica, Tragica, en Satirica, soo bestaen oock de werken van Architectuer in dyp deelen te weten inde lichticheyt / netticheyt en vast ghebondentheyt. Nakende de Comedien : soo noemmen Comica, een Comedie die jemandt door haer cluchtighe avonturen oft uptbeldingh tot lagghen verwoect / Tragica, de welcke upt-beldt vrede oft amoreuse gheschiedenissen/ Satirica, die upt-beldt eenighe Herders elachten oft enscame bijagien onder de Bupten-lieden die verbrempt sijn van Hoffse complimenten. Soo oock de lichticheyt / diemen van binnen in eenich ghebou can speuren is het principaelste hooft-stuck / van het welck de nederste deelen moeten afhanghen / welcke lichticheyt alderbest ghebonden wordt in't alderhoochste deel des werckx / om haer verspreydingh op alle plaetsen die daer van ghelicht comen worden / dit licht verweckt vreught ende ghenuecht aenden mensch / en is de uiterste volmacetheyt vanden bouw. Siet in eenen Tempel tot Roomen ghenoept Onse Lieve Vrouwe de Ronde / oft de volmaecte Ronde (die den Vinder oft Architect van desen Tempel / daer in heeft upt ghewerckt) niet en is door haer licht het principaelste deel der verwonderingh want van binnen is soo veel hooghde als vrede / de ses Capellen die binnen de diekte des muers daer in staen/ hebben elck haer volcomen licht door het toebrengen van sommighe treckende vensters boven de ghenoeinde Capelle / die hun tot het 2. licht begheben/ welcke lichten haeren oorzoonck hebben van het bovenste gat soo datter niet soo cleynen dinck en is oft het heeft sijn deel van het bovenste licht. Van welcken Tempel Fondateur was Marcus Agrippa om te volbrengen den wil van Cesar Augustus.

De

Architecte
paul royer
ville, le tour
mourut a f

HENRI DE KEYSER

Architecte de la ville d'Amsterdam, il étoit un de meilleurs sculpteurs d'Hollande, qu'on peut voir par le tombeau du prince d'Orange, qu'il a fait à Delft, et le maison de la ville. le jour de sa naissance fut en l'an 1565, le 15 de may, dans la ville d'Vrecht, et il mourut a Amsterdam l'an 1625, le 15 de may.

I. Meysse fecit exudit.

K k k 2

De netticheyt bestaet inde schockiringhe en samen voeginghe van het ghesteent
 soo in't welffel als plabepfel naer de oorden van *Composita* en de vast ghebon-
 dentheyt inde fondamenten naer de oorden van *Tuscan*, om haer sterckheyt
 en vaste ghesteltenisse van welcke deelen hier naer noch breeider ghetrackteert
 wordt / soo dat de netticheyt ober een compt met de wonderheyt der *Tragise*
Comedien en de vaste ghesteltenis der bouwen met de *Satirise Comedien* die
 wat vaster in haren handel sijn / als *Tragise gheschiedenissen*. Geden dan sijn
 dese dat Poësis tot lof banden groot achtbaren *Henrick de Keyser* om sijn ber-
 nstheyt en erbaren wetenschap in de *Architectuer* sou moghen segghen dese
 veersen aldus :

Roempt *Amstel* vry met reën op al de wonder wercken
 Die in het trots ghebouw van *Huys*, *Paleys* en *Kercken*
 Te sien sijn, met vermaeck, vol aenghenaeme schoont
 Die elck *Architectuer* in haer volmaecktheyt thoont.
 Als U de *Keyser* heeft door *Konste* naerghelaeten
 Daer noch al menich jaer U *Musa* van sal praten
 Besonder op't *Stadt-huys* van *Delft*, en ander meer
 Waer aen de *Keyser* heeft berhoont sijn hoochste eer
 Een eer die door de *Faem* noch lanck sal blijven dueren
 Soo langh jet overblijft van d'opghemetste mueren
 Daer desen *Architect* den *Inventeur* van is
 En *Vinder* van't ghebouw vol eel ghesteltenis.
 Van eel *Beldthouwery* ghesneden naer het leven
 Die aen het werck de oogh en meest verciersel gheven
 Dat sijn *Figuren* die ghelijck het leven staen
 En schijnen jeder een door gheeft te spreken aen,
 T'sy heel oft bas relief, viercanten en ovaelen
 Uytproncksels, *parquement* in't welffel vande saelen
 En ander aerdicheyt van *marmor*, houdt, oft steen
 Die vande *Keyser* oock seer wonder sijn ghesneen
 En connen vande pen soo grooten lof niet krijghen
 Soo als het werck verdient, daer *Soil'* voor moet swijghen
 Die berst wanneer hy hoort verheffen t'*Keyfers* Naem
 Daer meerder als mijn pen van roempt d'*Hollantsche Faem*.

CORNE.

CO

D
 De
 Om (als d
 Daer noyt
 Maer alt
 Daer soc
 O wat ver
 Als hy hal
 En wa
 Te krij
 Soo oock t
 En met vee
 Als *Vissch*
 Hoe datn
 Hoe datmer
 Die door de
 Het *Vissc*
 Daer een
 Dit reecken
 Van wie de
 Bewijst,
 In't orde
 Daer sietme
 Perspecten,
 Gheberg
 Kan stor

CORNELIS VISSCHER

Plaedt-snijder

Die uyt de leeringh van *Cornelis Visscher* vist
 De wetenschap der Konst, en gheeft, noyt faelt oft mist
 Om (als de *Visscher* heeft ghedaen) een eer te krijghen
 Daer noyt het *Faems* Trompet door glori van sal swijghen,
 Maer altijdt roepen uyt den lof van d'edel Const
 Daer soo een Konstenaer is konstich med' bejonst.
 O wat verdueligheyt moet niet een *Visscher* lijden
 Als hy half hopeloos een nooptjen gaet verbeyden
 En wacht heel daghen lanck met stil en droef vermaeck,
 Te krijghen eenich visch aen sijnen scherpen haeck.
 Soo oock behoort de jeught de hersenen te breken
 En met veel arrebeyt naer wetenschap te steken
 Als *Visscher* heeft ghedaen, die in sijn printen leert
 Hoe datmen in des' Const can worden eens volleert:
 Hoe datmen stadichlijck moet visschen naer een naem
 Die door de Const alleen verbreydt wordt vande Faem,
 Het *Visschers* teecken is (waer in de eere leyt)
 Daer eenich man aen t'water sit en vist altijdt.
 Dit teecken leert ons al en gheeft ghenoch te kennen
 Van wie des' wercken sijn, jae sonder schrift der pennen
 Bewijst, dat *Visscher* overvloedigh is gheweest
 In't ordonneren van het Landtschap aldermeest:
 Daer sietmen wonderheyt van aerdighe ghesichten
 Perspecten, boom-ghewas, en schoone Sonnen lichten,
 Gheberghten steyl en hoogh soo dat Natuer niet meer
 Kan storten in't verstandt tot *Visschers* hoochste eer.

IAN

CORNE

IAN SADELER

Plaedt-snyder van Brussel, gheboren Anno 1550.
ende ghestorven Anno 1600.

Soo wanneer iemandt bande Const-minnende Gheesten nieuwlustich is om te hoozen het begin ende uytganck bande ingebozen Conste daer desen hooghblieggenden Jan Sadeler in sijn leven mede begaest was / die en moet sijn selven maer een wepnich ontledighen om met een rijp verstandt desselfs leven hier een wepnich te aenmercken. Iae hy soo verre dat den Leser eenighe kennis draeght bande plaatsnijer / die den selven Sadeler met groot opzicht heeft achterghelaten / en daer hy eenichsints de selve ghesien hebbende / en sal niet alleen dit mijn beschrijf gheloof gheben maer verwondert staen dat ick niet geen meerder neersticheyt daer van gheschreben heb als hy is meriterende: doch alsoo ick mijn onerbaren pen niet ghenochsaem oft bestandt en kenne om t'selbe naer volcomen eyfch uyt te wercken soo hebbe ebenwel niet willen naer laeten om daer van te schrijben soo veel als my de faem heeft ingheblasen.

Desen Jan Sadeler is ghebozen binnen de Stadt Brussel van eerelijcke Ouders wiens Vader daer naer met sijn heel Hupsghesin is comen woonen tot Antwerpen hem gheneirende met Damasquineren in pser als andersints daer den boorz. Sone in sijn groene jaeren doek seer erbaren in was / maer alsoo hy meer ghe-neghen werdt om in koper te snijden als het boorzschreben Ampt te volbrengen is t'selbe van sijnen Vader belet / den welcken meer om het proffijt van dese oeffeningh te ghenieten als de welbaert van zijnen Soon te soecken hem t'selbe was belettende / sulckx dat hy (staende onder de ghehoorzsaemheyt van zijne Ouders) ghenootsaectit was het boorzverhaelt Damasquineren te volbrueren tot ontrent het jaer 1573. alswanneer desen Jan Sadeler binnen Antwerpen is ghetrouwt. Sijnde nu sijnen eyghen Dooght ende Meester / heeft sijnen lust / jever / en inghebozen gheneghentheyt tot het Plaetd-snijden in't koper den vollen thoom ghegheben met sulcke neersticheyt dat hy (sonder te weten hy wie hy opt gheleerd heeft) van stonden aen het Graver - pser heeft aenghebat ende naer de Teeckeninghe van Marten de Vos en andere Meesters veel plaeten ghesneden ende soo gheboordert tot contentement bande Teeckenaers / dat een jeghelijck daer in groot behaghen heeft ghebonden. Hy was een Man groot van Postuer byyn van tronie / swert van hair ende cloeck in't arbeiden / boven dien seer veerdich van handelingh / sijne wercken al spelende met seer wepnich becomeringhe aflegghende: soo dat de Schilders oft Teeckenaers hem qualijck naer sijn contentement met ghenochsaeme teeckeninghe costen gherieben. Hy kreghe door sijne neersticheyt op coeten tijdt menichvuldighe schoone sootteringhe van printen daer hy grooten afstreck in hadde. Sijn Hupf-vrouwe was van den mozzghen tot den avondt onledich om de Dooz-coopers ofte Kramers van sijn printen te gherieben: onder andere viintmen eenighe printen die van hem ghesneden zijn de welcke afbeldden verschepte Musseck suerckens / niet alleen daer mede te kennen ghebende de erbarentheyt van sijn Kunst maer om dat hy een

IE
un excellent graveur, natif de
Anvers, en son maître, a fait
avec la plus grande douceur
et par sa grande diligence,
plusieurs autres. l'an 1588 il est
mort, ou le Duc lui a fait
un peu de peine, la dernière a V.

een groot Lief-hebber en vast Meester was van Musijck soo heeft hem den jever aenghelocht niet alleen metter daedt van sanch maer inde selbe Kunst sijn experientie upt te helden. Ten lesten sijn selven gheheel bindende gheneghen om Italien te sien ter oorsaecken sijn wercken aldaer grooten treck hadden is met sijn heel Hupsghesin in't jaer 1587. van Antwerpen ghetrocken naer Keulen ende alsoo op Franckfoort alwaer hy eenighen tijt heeft ghelwoont en is van daer vertrocken in Beyerlandt alwaer hy by den Hertoghe van Beyere seer willecom was / die hem om sijn Const begift heeft met een goude keten en Medalie. Hier woonde Jan Sadeler tot ontrent Augusti van het jaer 1595. en trock alsoo naer Verona in Italien, alwaer hy een volcomen jaer tot verwonderingh van alle Const-kennende Heeren ende Lief-hebbers sijn handelingh kenbaer heeft ghemaecht / eyndelijck neergheflaghen sijnde tot Venetien met sijn heel Familie en aldaer vier jaer ghelwoont hebbende / is in't jaer 1600. alleen met Justus sijnen Sone naer Roomen ghetrocken om de seldsaemheyt van Landoutwen ende Antiquiteyten aldaer te sien ende meest om aen sijn Hephicheyt jet van sijn Kunst te presenteren / ghelijck hy heeft ghedaen doch met wepnighe operatie van vergheldingh daer vooz te crygen het welck hem grootelijck heeft mishoeght. Ende naer dat hy met sijnen Sone aldaer eenighe daeghen de Stadt / de Kunst / het Landschap ende Rupnen besien hadde / prees meer de Landoutwen van sijn Vaderlandt dan Roomen met alle de paleysen van Italien, reden dat hy wederom heeft ghekeert naer Venetien alwaer hy in't selve jaer 1600. inden Somer van een heete coxts overleden is maekende ober sijnen voorszreben Sone ende d'v Dochters vooz Monboir ende Toesender sijnen Broeder Raphael Sadeler. Een van sijn voorsz. Dochters is ghetrouwt tot Verona ende d'andere twee sijn gheestelijck gheworden in een Clooster tot Venetien. Justus oft Joos Sadeler bleef sitten in sijn Vaders winkel tot Venetien, alwaer hy oock ghetrouwt is die in't jaer 1620. inde maendt van October opbzeckende is metten Ambassadeur van Venetien by occasie afghetomen naer Amsterdam om met de Winckeliere kennis te maecten / ende vertrekkende van daer op Leyden, is coxts daer naer van een stercke coxts overballen ende daer van overleden den welcken tot Leyden begraven is inde Choor vande Hoogh-landsche Kerck. De wercken die Jan Sadeler dooz de Const heeft achterghelaeten (ghelijck aen menichbuldighe van sijn printen te sien is) gheben hier in Nederlandt en andere bremde plaetsen ghenochsaem ghetuyghenis wat een uytsteckende Meester den selven in sijn leven is gheweest.

RAPHAEL SADELER

Plaedt-snijder van Brussel gheboren Anno 1555.

Desen Raphael was den Broeder vanden voornoemden Jan Sadeler by den welcken Raphael gheleert heeft dese wondere Const van plaetsnijden / en naer dat hy langhen tijdt daer in gheoeffent hadde in't licht brenghende seer aenghenaeme printen die op sijn uytnemende fraey plaeten ghedrukt waren / soo heeft hy eenich lessel aen het ghesicht ghereghen d'welck d'oorzaeck was dat hy hem vooz eenighen tijdt heeft begheben tot het schilderen daer hy oock een

Excellent engraver
demi-jour en fer
sur laiton la quelle
delicate, come on
et quelle livres de
maurer a Munich en
Carm. Wasmann 1894

RAPHAEL SADELER

Excellent engravéur natif de Brusselles en Brabant, lan 1535. il a esté premierement
 damasquineur en feriet après il s'est addonné aussi a la gravure suivant l'exemple de son
 frer lean, en la quelle il a si bien profité quil est parvenu a la plus haute degré de la
 delicateffe, come on peut voire en ses œuvres, principalement les saints de Baviere
 et quelque livres de Heremits qu'il a fait avec son frer lean, avec qui il est venu de
 meurer a Munichen en Baviere, et de la a Venise ou il mourut, il a été pour quelz temps peintre
 Coenr. Waumans sculp. To. Meissens excudit.

een erbaren Meester in sou ghetworden hebben hadde hem den lust tot plaets-
 snijden t'selve niet belet / sulckx dat hy (het ghesicht verbeteret ende wederom
 versterckt vindende) heeft het plaetsnijden wederom aenghebanghen / ende
 veel wondere dinghen vooz den dach ghebracht / daer menichvuldighe wercken
 van zijn printen en teekeninghen ghetuyghenis van gheben. Hy heeft oock
 langhen tijdt ghewoont in Beperlandt / te Venetien en andere Conincklijke
 plaetsen daer hy dese Const met groot opzicht gheploeghen heeft ghelijck oock
 sonderlinghe te sien is aen verscheide Boecken / soo van Gremijten als le-
 bens van Heplighen etc. Hy hadde eenen Nebe daer hy Oom van was / te
 weten Gilis Sadeler die den Sone was van zijnen ende des voorsz. Jans overleden
 Broeder / aen welcken Gilis Sadeler den voorsz. Raphael ende Jan Sadeler (om
 hem voorsz. te helpen) dese Const met grooten jever gheleert hebben / ende wat
 voortganck den selven Gilis Sadeler daer in ghedaen heeft sal den Leser in desselfs
 leven hier naer breeder verthoont worden. Desen Raphael is tot Venetien ghe-
 storven ende aldaer begraven niet connende segghen in wat jaer dat hy van
 dese werelt ghescheyden is.

LYCK-DICHT

Op de Doodt ende Konst van

IAN en RAPHAEL SADELER.

NAer dat de *Sadelers* den lesten adem gaven
 En dat den gheest verliet het huys van hun ghebeent
 Soo heeft terstont de Faem op *Sadelers* twee graven
 Elck een besonder Croon van eeuwicheyt verleent.
 Jae schoon de schrale doodt hun krachten quam berooven
 En sned' den webben-draet van't leven haestich af
 Den glans van hunne Const en cost sy niet verdooven
 Om dat d'onsterflijckheyt gheplandt staet op het graf.
 Die d'heele werelt door verspreyde haere tacken,
 Als t'af-ghestorven deel ter aerden was bestelt,
 Toen scheen oock eerst den roem naer d'eeuwicheyt te snacken
 Ter wijlen dat den gheest bleef leven in het beldt.
 Dat oyt van *Sadeler* seer constich is ghesneden
 En aerdich uytghewerckt naer t'leven op de plaet,
 Jae leeft noch over al tot op den dach van heden,
 Daer niet als Konst en gheest in uyt-ghedrukt en staet.

Ghe-

PICTUR.
Over de E
By

PICTUR

Do als de Son elck
 In jeder een tot vreu
 word eenparelyck
 guntliche met een jed
 word' ick vlijlich t
 orlucht ghemaeckt
 van ghemeyne Am
 felden feldlaem fraey
 en meest de Princen in
 vbencken d'eelfte eer
 emadt door sin deug
 wordt mijn wetenschr
 door de straelen vande
 lele werelt eerst beg
 ut dat blyckt de c
 my van jonghs is toe
 door gheen giffs gh
 roem can klieven o
 dat mijn Kunst in schi
 elven schier te bove
 schijn en lydt gheen
 datter gheen ghevoe
 elck een heete Sonne
 en Nijdt-suchts tegen
 vuylen damp oft
 dreck-got' ofte wa
 meest, dat haer becr
 toont dat sy daer huy
 sonder lefel ofte schac
 haeren luyter even fi

Gheschil tusschen PICTURA ende SCULPTURA Over de Edelheyt van hunne Consten.

By manier van samen-spraeck.

PICTURA:

Soo als de Son elckx lusten treckt,
En jeder een tot vreught verweckt,
Soo wordt eenparelijck mijn Kunst
Begunsticht met een jeders gunst,
Soo word' ick vlijtich belauwriert
Doorlucht' ghemaect en opgheciert,
Niet van ghemeyne Ambachts-lien
Die selden feldsaem fraeyheyt sien,
Maer meest de Princen in het Hoff
My schencken d'celste eer en loff:
Die jemandt door sijn deught verdient,
Soo wordt mijn wetenschap bemindt.
Die door de straelen vande Son
Op dese wereldt eerst begon,
Waer uyt dat blijktt de claricheyt
Die my van jonghs is toe-gheseyt.
Waer door gheen gifts ghedopte flits
Mijn roem can klieven overmidts,
Om dat mijn Kunst in schijn bestaet
Die t'leven schier te boven gaet.
Den schijn en lijdt gheen hindernis
Om datter gheen ghevoelen is,
Ghelijck een heete Sonne-strael
Geen Nijdt-suchts tegenspoet oft quael,
Gheen vuylen damp oft water-plas,
Gheen dreck-got' ofte wack moras
En vreesf, dat haer becruyfen can
Sy thoont dat sy daer huysen can,
En sonder letsel ofte schacy
Blijft haeren luyfter even fraey.

Dit leer ick in mijn vry PICTVER
Als t'rechte voorbelt van Natuer
Die vande Son gheboren ben
En als een Son de Aerdt door ren :
En waer ick ben oft waer ick koem
Een jeder draeght op my sijn roem,
Om dat mijn schoonheyt heeft dē crans
Van alle schoone schoonheys glans,
Daer PALLAS selver eens voor weeck
Wanneer sy haere Konst gheleek
By d'celheyt van mijn eel schildry
Die by my stont ghelijck copy.
Haer Konste die als t'leven scheen
Ghesneden in wit marber-steen
Soo seer noch niet ghepresen werdē
Als dat gheschildert stont op bert :
Daer U hier voor het eerste Boeck
Van gheeft een breeder ondersoek
En daer den Blinden t'vonnis wijft
Die boven al PICTVRAM prijft,
En PALLAS wel ghetroffen belt
Beneffens mijnen Esel stelt.

SCULPTURA:

TE langh gheswegen dickwils rout
En t'onghelijck de plaets behout,
Ey bout niet inde locht schoon Maeght
Wie ist die U naer t'roemen vraeght?
Waer door ick jinnerlijck ghewoel
Van teghen-strijdt in't herte voel
Vol jelosy, die dit gheschil
Eens tot U spijt heir-vatten wil,

L II 2

En

En thoonen dat mijn waerde eer
 Verduystr'en can U hooghe leer,
 Schoon dat gy noch soo veel vermeught
 By Prins en Coningh door u deught,
 En stouft soo op een blinden taff
 De vraegh en is daer-aen niet vast.
 Wie van ons twee meer crachten heeft
 Oft wesentlijcker leven gheeft,
 Ghelijck u seyde den blinden Man
 Wijns botheyt had geen weet daer van:
 En daerom wordt de botticheyt
 Beschermpt vande onwetenthey.
 Dus waer dit beter niet bestaen
 Als sulckx soo onbedacht ghedaen.
 Want schoon gy roempt op uwe schaey
 Js daerom uwe Konst soo fraey?
 Die niet als inde ooghen leeft
 En tasten noch ghevoelen heeft,
 Maer mijne Kunst leeft inde oogh
 En in't ghevoelen oock soo hooch,
 En haer beginsel laet ick daer
 Want over twee-mael-duysent jaer,
 Eer oyt PICTVER op d'aert-rijck quam
 Oft vande Son haer voetsel nam,
 Oft eermen wist van schildery,
 Soo sachmen mijn beltdsnijery,
 Soo sachmen naer den vollen eys
 Mijn Kunst op menich rijck Paleys.
 K'en soeck hier geen blinden man
 Die rechts ghevoelt en tasten can,
 Maer een onnoosel kindt dat siet
 En rechts can spreken anders niet
 Sal sien en tasten wat het is
 Ons edel rijck ghesteltenis.
 En laet dan keeren de schildry,
 Oock mijne swaer beltdsnijery
 Laet sien wat datet segghen sal
 Op soo een vraegh en vrempt gheval,
 Het antwoord d'een is doeck oft plaet

Daer t'minst niet op te sien en staet
 In d'omghekeert ghesneden belt
 Daer sietet noch wat in-ghestelt,
 Daer sietet voor en achter been
 Met t'lichaem comen over een
 Daer voeltet met sijn teere handt
 Volcomen leden t'alle kandt
 Daer slaetet op den naeckten bil
 En wijft wat datet segghen wil.
 Wat dient u dan PICTVER voor wit
 Daer ghy soo neerstichlijck naer schit
 Niet als een wesen plat van veur
 En achter schijnet maer een leur.
 Soo dat den Beirtel noch soo eel
 Js als U hooch beroempt Pinseel.
 In arbeyt, wetenschap en fin
 Want daer schuyt de volmaecktheyt in.

PICTURA:

BEgaefde NYMPHEY stilt U wat
 Eer ghy my in mijn woorden vat
 Eer ghy mijn eelheyt wilt vertreën
 Hoort noch een weynich naer mijn reën.
 En houdt wat koelder middelmaet
 Ter wijl dat hier om d'eere gaet.
 Schoon dat ghy kunt van alle kant
 In Konst doen blijcken U verstandt
 Als ghy in Marber oft jvoor
 Bewijft van achter en van voor
 Al de volmaeckte leden van
 Een teere Vrou oft naeckte Man,
 T'sy in profiel oft bas relief
 Naer uwen wensch en herts gherief
 T'gen' oock niet sonder wetenthey
 En wordt als t'leven toe-bereyt.
 Doch want ghy selver lijden moet
 Soo ghy U ooghen open doet
 Dat al het gen' ghy oyt bedacht
 Oock van t'Pinseel wort voors gebracht

It

SCULPTUR

At is maer schijn gh
 En sonder sijn, t'g
 men in mijn belde
 in het leven maer
 schijn van t'leven
 met de Konst hi
 het ghevoelen tho
 t'gen' men tast en i
 den schijn daer g
 van schijn als t'we
 schoon dat meer als hot
 Konst in d'aert begre
 haer wesen ghee
 treffen uwen sch
 voor mijn edel Konste
 ons Room ghenoc
 al oudt verheven
 in menich Hof en i
 boven alle schatten
 der als PICTURA re
 spreken can al is he
 gheven vanden Edel
 bellden sien al sijn sy
 som sijn sy oock be
 in wort de schoo
 met d'hoochsten le
 ontheyt nimmerme
 hakele eeu by eeu a
 van heel Eura o

Jst in Perspect oft Metselry
Mijn effen doeck ghenoept Schildry
Verthoont ons sulckē vrempt verschiet
Dat d'oogh daer uren veer in siet
En menschen soo volmaeckt ghedaen
Die schijnen vanden doeck te staen
Daer soo het voor als achterdeel
(Soo t'schijnt) verthoont sich in Pinseel.

SCULPTURA:

DAt is maer schijn ghelijck ghy lijdt
En sonder sijn, t'gen tot U spijt
Te samen in mijn belden steckt
Waer in het leven maer ontbreckt.
Den schijn van t'leven niet alleen
Kompt met de Konst hier over een.
Maer het ghevoelen thoon't sijn
Want t'gen' men tast en is geen schijn
Ghelijck den schijn daer ghy op bouwt
En meer van schijn als t'wesen houwt.
Jae schoon dat meer als hondert jaer
Mijn Konst in d'aerdt begraven waer
Noch sou haer wesen gheestich sijn
En over-treffen uwen schijn.
Die voor mijn edel Konsten buyght
Soo als ons ROOM ghenoch ghetuyght
In mijn al oudt verheven werck
Te sien in menich Hof en Kerck,
T'gen' boven alle schatten kijckt
En verder als PICTURA reyckt,
T'gen' spreken can al is het stom
In d'ooghen vanden Edeldom
Mijn Beelden sien al sijn sy blindt
En daerom sijn sy oock bemindt
Mits daer in wort de schoont bethoont
En wort met d'hoochsten loon beloont
Wiens oudtheyt nimmermeer verslijt
Maer schakelt eeu by eeu altijt.
D'Accademi van heel EUROOP

En heeft van niemandt soo een loop
Die seldsaem Kunst beooghen wil
Als maer alleen om mijnen t'wil.
Wie isser die naer ROOMEN gaet
En niet op my sijn ooghen slaet
Eer hy Schildrijen sal besien
Van MICHEL ANGEL oft d'URBIEN.
Men spreckt soo seer niet van Schildry
Als van mijn Beelden, en daer by
Van t'hooch ghebou, soo Kerck als Sael
Theaters, Arcken, Triumphael,
En dierghelijcke wercken meer
Die daer te sien sijn tot mijn eer.
Hier med' dunckt my ghenoch gheseyt
Wat dienter meerder thoon gheleyt.

PICTURA:

WAt slaet ghy vremde reden uyt
En redeloos U reden sluyt
T'is wonder van ghesteltenis
T'gen inder daedt soo niet en is
Ghelijck de Konste sich verheft
Die dickwils t'leven overtrest.
Maer t'gene is ghelijck t'ghelijckt
En heel ghelijck is, soo het blijckt
En wort voor wonder niet besien
By alle Konst-kennende Lien.
Siet mijne stomme Poësy
Verthoonen sich in d'eel Schildry
Daer sietmen t'leven en Natuer
Sich roeren in mijn eel Figuer.
Oft is het bosch oft groen warandt
Een hooch gheberght, seer dicht beplant
Het is al oft-mer in sou gaen
Soo wel doen ick mijn boomen staen.
Jst eel ghewas van voetsaem cruyt
Pers, Abricock en ander fruyt
Hun rijpheyte geeft sulck een vermaeck
Dat jeders mont tracht naer den smaeck.

Het

wy willen impugneren segghende dat in dese verwonderinghe de Const ghelegghen is en dooz dese verwonderingh den Mensch overwonnen wordt te moeten gheloooven dat de Schilder constigher is als het Weldthouwen / want t'ghene den mensch van alle kanten siet / tast / en ghevoelt / soo seer niet en doet verwonderen oft gheloooven als t'ghene hy siet en meynit te sijn d'welck soo niet en is / maer alsoo dit argument bestaet in enckel schijn / welcken schijn baert een gheloof aenden mensch welck gheloof ten opsicht van een volmaeckt ghesneden Weldt onmoedich is / dooz dien niemant en moet gheloooven dat hy can sien en inder daedt tast en ghevoelt.

Qui videt & sentit quod credit esse non indiget fide.

Die met de handen voelt t'gen hy voor ooghen siet
Besonderlijck *Sculptuer* die en ghelooft haer niet
Maer die voor hem siet staen *Pictuers* ghesteltenis
Ghelooft t'gen inder daedt (als't blijktt) soo niet en is.

Den staep versterenden Poeët *OVIDIUS* en maect in gheen van alle sijn fabel-boeckken kenbaer dat opt eenighe schilderij besiet is met het leven ghelijck hy wel waer maect volghens sijn schryben / vande schoone *Pandora* die *Vulcanus* dooz het ghebodt van *Jupiter* den oppersten Godt des Hemels ghemaect hadde van rouwe pot-aerde. Bedenen sijn dese dat *Pictura* zijnde in haer selven niet meer als een schaduwte ende onghewoeltich / niet en can besiet worden ghelijck een ghesneden Statuete die van alle kanten haer ghevoelen heeft. Dese pot-aerde *Pandora* viel inde ooghen van alle de Goden soo aenghenacem dat sy besiet ende met alle gaben van deught en ondeught verciert werd / en werd ghenoecht *Pandora* d'welck te segghen is Gaef van alle Goden. *Pictura* sal hier teghen misseken willen argueren en segghen dat dese *Pandora* oft Goden gaeff dooz haer onghewoeltichheit de werelt brocht in d'uytste quellingh en benauwtheit als sy de doos (waer in deughten en ondeughten besloten waren) teghen het verbodt van *Jupiter* gheopent hadde / sulckx datter niet meer in en bleef als de hope / concluderende oft besluytende de voorsz. *Pictura* hier mede dat *Pictura* noyt in soo quaden reputatie ende haetelijken naem hy de Goden is gheweest als *Sculptura* die besloten was in *Pandora*, waer op jemandt seggen moghen antwoorden dat om dit ghebreck de volmaectheit vande Konst niet te verlegghen en is (waer over hier maer ghediscuteert en wordt) want *Eva* ons eerste Moeder heeft noyt jemandt haers ghelijck ghehad in schoonheit en volmaectheit / die nochtans teghen de ghewoeltichheit en boven Godts ghebodt dooz t'appel byten alle menschen heeft ghebrocht in alle miserie / die niet eyndighen en sullen booz dat wy ons levens eyndt hebben af-ghesponnen anders niet behoudende als een goede hope van zalich te worden / soo wanneer wy Godts gheboden onderhouden / ons wachtende van sonden ende naer de leeringh vande Heplighe Roomsche Catholique Kercke gheloooven. Waer mede wy dunckt ghenochsaem gheseyt te hebben / het restant om coetheit wille aetelende / dus wil ick wederom eens daelen op den Hof die de naerbolghende Plaet-snijders dooz haer Konst verdienen ende in het Boeck vande onsterfelycke Faem gheschreven worden.

IACOBUS

IACOBUS DE BREUCK

Beldt-snyder ende Architect van S. Omer.

Wilt jemandt over Conft een billick vonnis ftrijcken
 Befonder die *de Breuck* laet van fijn handen blijcken,
 Soo in Beldthouwery, als kloecken Architect
 Die menich Minnaer vande Konft tot luft verweckt:
 Moet eens naer *Berghen* gaen en daer d'Hooch-fael beooghen
 In Sint *Odoris* Kerck, wat wonder groot vermoghen
 Dat U bewijft den bouw vast in fijn loot gheftelt
 Verciert met edelheyt van menich fchoone beldt.
 Daer fal een Kender van de waerd' Architecture
 Bevinden wat can doen een menfchelijck Nature,
 Daer fal een wijs verftandt fchier blijven fuf by ftaen
 En segghen open uyt dat niet can hoogher gaen
 In fuyver netticheyt, ghefteltenis, en voegingh
 Om dat den Mensch daer in vindt d'uyterfte vernoegingh
 Het fchijnt dat elck Figuer fal fpreken, foo bifaert
 Jft al naer t'leven uyt ghevoert met cloecken aert.
 De Stadt Sint *Thomas* can oock daeghelijckx bewijfen
 Hoe seer *de Breuck* noch is in fijne Konft te prijfen
 Als jemandt eens befiet de fraey Verrijfenis
 Van fteen ghesneden die daer oock te vinden is,
 Vast teghen de Hooch-fael der hooghe Kerck van binnen
 Waer op dat dickwils oock veel Konft-lievende finnen
 Gaen fpeken om den aert der liefelijcke handt
 Van *Breuck* vol gheefticheyt te vatten in't verftandt.
 Daer t'Hof van *Bincxt* oock wel met reden op mach roemen
 En *Breuck* een vande eerft des wereldds Meesters noemen
 In't fneiden op den fteen, en daer by Architect
 In wiens wercken maer het leven en ghebreckt.

IAN

IA

C Ornellis St.
 Bemerc
 Veel aenghenan
 Met pen wa
 Naer d'ordonn
 Oock naer f
 Dat jeder wie
 En hebben
 Dat VVitdoecks
 Soo langh
 eer meesterlij
 In't taeye w

NICO

W le en fo
 Die noy
 Maer ftadich
 Soo maer een
 Den Ecce Homo
 Naer Rubbens v
 Van Lawwers
 Te fchrijven
 dat de bleec
 En roofden fijne
 Den luft, die
 Maer naer dit

IAN VVITDOECK

Plaedt snijder van Antwerpen.

Cornelis Schut (die was een cloeck en aerdich Schilder)
 Bemerckende dat sijn Discipel *VVitdoeck* vondt
 Veel aenghenamer lust in't teecken en, jae milder
 Met pen was als Pinseel soo liet hy hem terstont
 Naer d'ordonnantien van *Rubbens* plaeten snijen
 Oock naer sijn eyghen werck met sulcken aerdicheyt
 Dat jeder wie het sach begoft des' Konst te vrijen
 En hebben *VVitdoeckx* Faem soo over al verbreyt
 Dat *VVitdoecks* wetenschap noch eeuwen sal verslijten
 Soo langh den naem sal op sijn edel Plaeten staen
 Seer meesterlijck ghesneen, oft door t'sterck water byten
 In't taeye was gheetst, die niet licht uyt en gaen.

NICOLAES LAUVVERS

Plaedt-snijder van Antwerpen.

Wie en sou *Lauwers* Konst met lauwer niet belouw'ren
 Die noyt en can vergaen oft door den tijdt verouw'ren
 Maer stadichlijck vernieuwt den lust van jeder een
 Soo maer een lustich oogh sijn plaeten siet ghesneen.
 Den *Ecce Homo* en t'dry Coninckx Offerhande
 Naer *Rubbens* werck ghemaect, vol vruchten van verstande
 Van *Lauwers* cloecke handt, die gheven stof ghenoech
 Te schrijven naer de Konst, hoe gheestich hy hem droegh.
 Eer dat de blecke doot sijn lichaem trock in't duyfter
 En roofden sijnen gheest, sulckx dat bleef sonder luyfter
 Den lust, die *Lauwers* dreef ghedurich tot de Konst
 Maer naer dit leven creegh de ziel des Hemels jonst.

M m m

IACO.

I A C O B U S M A T H A M

Plaedt-snijder van Haerlem geboren Anno 1631.

O *Haerlem!* vredsaem Stadt die sonder luyfter waert
Van d'eel Plaedt-snijders Const vol aenghenaemen aert
Als *Matham* d'ooghen sloot, en had den gheest verlaeten
Daer men U *Musa* noch soo vlijtich hoort van praeten.

Treurt *Phæbe* treurt met recht nu t'weerlicht is vergaen
Van uwen hooghen roem, die noyt meer op sal staen
Hy leydt in't duffe graff, de Konste blijft in't leven
En can noch aenden mensch vermaeck en lusten gheven
Voor al die kennis draeght van Printen net ghesneen
Gheteeckent en ghestipt daer Hollandt wel naer reën
Op roemen mach met vlijt, midts *Mathams* suyver dinghen
Hun oorspronck hebben uyt de nette Teeckeninghen
Van *Henrick Goltzius* die sijn Schoon-vader was
Op wiens handeligh hy brocht sijn Konst te pas.
Vol lieffelijke kracht, ghelijck wel is te mercken
Aen al de proeven van sijn loffelijke wercken.

Roempt *Haerlem* vry met recht op soo een gheestich gheest
Die vry een Ciersel med' is van u Stadt gheweest,
Die soo veel Konstenaers van jonckx hebt op-ghekoestert
En met de borsten van U wetenschap ghevoestert,
'T jaer vierthien hondert vier en festich noch daer by
Ghevonden werdt by U de edel druckery,

Al wast dat *Mars* met vrees U Borghery bevanghde
Ghy waert die stets U jonst de Konstenaers toe-langhde
Ghy stontd' d'eel Konste voor, ghy hielt met *Mars* den aep
En achte sijn ghedreygh min als een haese-slaep,
Sulckx dat ghy sijt de bend' van seer veel Konste-vinders
De baeck en eerste haef van alle Konst-beminders,
Daer *Matham* een van is U ingeboren kindt
Die om sijn edel Konst van Faem noch wordt bemindt.

BOE.

Beau fils de Heur

be vader Does sculp.

JACOBUS MATHAM.

Beau fils de Henri Goltz fut né a Harlem l'an 1571. le 15^d Octob.
mourut 1631. le 20. Janvier.

Ant' vander Does sculp.

P. Soutman pinx.

I. Meyssens excud.

M m m 2

BOETIUS ADAMS BOLSVVERT

Plaedt-snijder van Antwerpen, uyt Hollandt gheboren.

DEn gheeft van *Bolswert* leeft en sal veel eeuwen leven
 Soo langh de Copre-plaet sal haer afdrucksel gheven
 Soo langh den swerten jnck bewijfen sal den Naem
 Van *Bolswert* by het werck waer op de raffe Faem
 Ghestadich roempt door al de Meester trecken
 Die hy naer *Rubbens* Const heeft weten te ontdecken,
 Daer niet een ommetreck is by mislach ontstelt
 Maer die sijn platen siet, die siet d'Heer *Rubbens* beldt.
 Jae schoon de aerde can sijn lichaem heel verslijten
 Soo can hier t'weeck papier noch ziel noch gheeft door-byten
 Waer op de Konst des gheests blijft onghehendert staen
 En wijst met swerten jnck, den gheeft van *Bolswert* aen.
 Het swert brenght droefheyt med' ghescheyden van coleuren
 Die t'swert draeght is vol druck, het swert weckt tot het treuren
 Maer t'swert van *Bolswert* hier den mensch tot lust becoort
 Om dat t'swert door de plaet brenght *Bolsverts* Consten voort.

SHELTE ADAMS BOLSVVERT

*Constich Plaedt-snijder van Antwerpen, gheboren tot
 Bolswert in Hollandt.*

Verscheyden Passie-stucken en andere Ordonnantien die desen Schelten
 Adams Bolswert Broeder banden boosseyden Boetius, ghesneden heeft naer
 de teekeningh van Petrus Paulus Rubbens gheben ghetuyghen wat een groote
 Konst hy met het Graeffeer-pser heeft wt-gheuercht. Als namentlyck de
 Triumf vande H. Kercke, S. Peeters Vissinghe, Paulus Bekeeringh, Leeuwe jacht,
 ende twee differente Hemelyaerden van MARIA en meer andere.

Oock is weert te noteren schie pynen van Jordaens, als het Cruys CHRISTI,
 den Argos, Geytmelxter, De oude songhen soo pepen de jonghen en meer andere/
 oock het Cruys, ende den Enghelen dans met Mari-belden, die hy ghesneden heeft
 op copere plaet naer de Const-rijcke ordonnantie van d'Heer Anthonius van Dijk
 en meer ander te langh om hier te verhaelen. Wie sou dan connen loochenen
 dat.

IOANNI

Nt cleyn thoe
 Door Konst op
 Die Fama stadi
 War van den l

dat het *Menschen* verstandt oft ghedacht (d'welck eenichsints becommert is met aerdiecheyt van Const-lust) dooz een sienelijck betwoyp van een afghedruckte plaet / soo gheopent wordt / dat uyt de selve afdruckels connen ghespeurt worden de verholen concepten van *Constenaers* / jae dat meer is / soo can een oprecht kender van *Pictura* uyt de verscheide ardtseringh oft *stippingh* in een yndt oft plaet oordeelen wat coleuren daer dooz in *drappery* oft cleedingh der *Fi-gueren* versocht worden / soo wanneer jemandt gheneghen is om een *Stuck-schildry* nae een onghetooloogde swerte yndt te copieren. Daer Schelte Adams Bolfwert sonderlinghe proeven van heeft naer-ghelaten aen die ervaren zijn sulck danighe *Grabeer-const* te kennen.

De wonder handelingh van *Schelten* (weert te achten)
Brocht voort soo eelen werck vol gheests verholen krachten

Dat *Rubbens* in sijn tijdt en vondt gheen meer vermaeck
Als in dit yser (om dat t'leven maer ghebraeck)

In *Bolfwerts* snijery vol soet en lichte schaeyen
Die in een copre plaedt de wetenschap verfraeyen,

Soo als te vinden is in overvloedigheyt

In *Bolfwerts* printen die sijn over al verbreyt
Besonder by de ghen' die sijn Snij-yser kennen

Dat vry de wereltd door by *Konst-minders* mach rennen
Want soo hem t'self verthoont van jeder wordt bemindt

Dat om sijn kloekicheyt vry meerder lof verdint,

Wat dienter meer gheseyt laet *Soil* vry al raesen

Noyt sien ick noch vermoeyt de *Faem*, om uyt te blaesen

Den weert beroemden lof die naer-volght sijnen gheest

En thoont een jeghelijk wie *Schelten* is gheweest.

IOANNES BAPTISTA BARBE

Plaedt-snijder in't cleyn.

I N't cleyn thoont ons *Barbé* wat d'yser can bemaelen :
Door *Konst* op kop're plaet, om d'eer oock te behaelen
Die *Fama* stadich schenckt aen alle *Constenaers*
Waer van den lof en eer sijn rechte *Schuldenaers*.

Die

Die met de eeuwicheyt hun cloecke wercken croonen
 En langh noch naer de doodt des Meesters roem beloonen
 Met eenen hooghen naem, als aen *Barbé* stets blijktt
 Om dat sijn handelingh is met den gheest verrijckt,
 Daer Prindt en Teecken-const ghetuyghenis van gheven
 Die in haer cleyn begrijp haer draghen als het leven,
 Waer in te speuren is een stom afbeltdtsel, dat
 Soo wel als in een boeck door t'lesen wordt ghevat.

IACQUES FRANQUAERT

Architect en Schilder van Brussel.

DEn ghelcerden Virgilius seer wel dat een jeder is gheneghen tot sijn
 eypghen wellust / het welck ghenoch comyt te blijcken in dien vermaerden
 en verstandighen Francquaert, die in sijn leven tot Brussel heeft ghewoondt en
 is door sijn groote wetenschap gheweest Architect van zijne Doozuchtighe
 Hoocheyt den Ards-hertoch Albertus, ende ordinaris inquisiteur van de voorsz.
 Stadt Brussel, ten dienst van zijne Conincklijke Majesteit. Men bevindt
 dat jeder mensch door zijnen inghebozen lust ende gheneghentheit beneffens
 behoeffelijcke dinghen erghens soetelijck toe - ghedreven wordt / te weten tot
 sulcke als sijnen geest verest. Die van supberen en vernusten geest sijn hebben
 hun vermaeck in upnemende dinghen als in sonderheyt in Constighe wercken
 daer onsen Jacques Francquaert eenen van is gheweest ghelijck up d'eer (by
 den voornoemden Hertoch aen hem betwefen) ghenoch comyt te blijcken / den
 welcken door sijn ervaren wetenschap is gheraecht op den hoochsten trap van
 eer en onsterffelijcke faem. Sijn volcomen kenniss van Perspectiben / Geo-
 metrie / Architectuer / Poeterij en soo danighe ontallijcke gaben was d'eenige
 oorsaeck dat hy in't Hoff bemindt was die den wegh heeft ghebaent om noch
 hondert en hondert jaren naer sijn overlijden van sijn verstandt te roemen / daer
 de wercken van verschepte fortificatien / en andere bouwten (die desen weerd
 besaemden Francquaert gheinbenteert ende doen uptvoeren had) tot op den dach
 van heden noch ghetuyghenis van gheben. Waerom ist anders dat Coninghen
 en Princen hun kinderen van jonghs af hen doen oeffenen inde Teecken-const
 (de oorspronck van alle Constien) als om altydt kenniss te hebben van alle
 dinghen besonder om inden Oorloghs-handel ervaren te worden dienende samen
 om alle sterckten teghen hun vyanden te connen bouwten : ghelijck onsen voorsz.
 Francquaert met groot verstandt ghedaen heeft.

Noch leeft hier FRANQUAERTS gheeft in hooch verheven bouwen

In Marber en Albast tot menich stadts cieraet

Seer wonder aenghenacm voor Coninghen t'aenschouwen

Om datter niet als Kunst in uyt-ghowerckt en staet.

COR-

*Ateneus sa
 du Sereniss
 de Bruxelles*

JACQVE VRANCQVART.

*Arenus sa residence a Bruxelles et en son temps fut Architecte
du Serenissime Archiduc Albert d'Austrice et Ingénieur ordinaire
de Bruxelles pour le service de sa Majesté.*

Joan. Meysser. del.

CORNELIS GALLE Den Ouden

Plaedt-snijder van Antwerpen.

MEn acht op dese Aerdt gheen wereltsche juweelen
 Soo seer als Konstenaers, Paletten en Pinseelen,
 Graef-yser, pen en kol', om al hun vremde kracht
 Die door een konstich handt van elck wordt voort ghebracht.
 Daer *Gall'* een proef van is door de ghesneden belden
 Die sijnen werden naem de wereldt door vermelden
 Om datmen daer in siet sulck een besielden gheest
 Als in Papiere-Konst is oyt te sien gheweest,
 Voor wiens vroom ghemoedt al menich gheest moet buyghen
 Soo als de wercken van sijn handt ghenoch ghetuyghen
 Te sien de wereldt door by Kenders vande Kunst
 Wat dienter meer gheseyt, de Kunst en soeckt gheen gunst.

CORNELIS GALLE Den Jonghen

Plaedt-snijder van Antwerpen.

HOe gheestich heeft den Soon op d'aenbeldt vanden raedt
 Des Vaders, sijn verstandt ghesmeedt, om t'achterhalen
 De wetenschap die in het plaedtsnijden bestaet
 Waer op men heden-daeghs oock sijnen roem siet praelen:
 De rechte weer-gae van zijn Vaders kloecken aerdt
 Ghelijckheyt inden gheest, manier en soete seden
 Die worden vanden Soon oock op de plaedt ghebaert
 En van sijn rappe handt naer t'leven soo ghesneden
 Dat niet als t'leven selfs aen zijne Konst ghelijckt
 Wat canmen meerder lof van jemandts werck beschrijven
 Want t'ghen' dat over al ghenoch in printen blijckt
 En mach by onse Faem oock niet vergheten blijven

IEREMIAS

IE

Plaedt-snijder

HIer jaeg
 Daer n

Als Vrinder

Waer in den

Die neerstich i

Om te verkrijg

De Valck vli

In spijs des

Schoon hy de

De Valck wee

Dat is den

De Kunst a

Want de vry w

vol volmaeck

GL

P

NU lag
 Om c

Als e

Die h

Want dat

Hy had ne

Door

Want

Nu leydt h

Pallet, Gra

Begrae

Dar hy

IEREMIAS VALCK

Plaetd-snijder geboren in Polen ende woonachtich tot Dansick.

Hier jaeght de *Valck* het wilt van wetenschap, en vanght
Daer niemant stets soo seer naer sulcken jacht verlanght
Als Vrinden die verstaen en kennen d'edel wegghen
Waer in den handel vanden Jaegher is ghelegghen
Die neerstich in't verschiet met open oogghen siet
Om te verkrijghen daer den kloecken gheest naer schiet,
De *Valck* vlieght recht om hooch en slingert sijn tay veeren
In spijt des Reyghers beck die hy licht af can weeren,
Schoon hy de maegh verlicht, en t'hoofd voeght inden neck
De *Valck* weet door de Cunst te mijden zijnen beck,
Dat is den Haedt oft Nijdt die teghen recht en reden
De Cunst altijd bestrijdt door zijn onwetentheden,
Want de vry wetenschap van *Valck* (te siën op plaet)
Is vol volmaecte Cunst die t'al te boven gaet.

GLAUDE MELAN

Plaetd-snijder en Schilder van Parijs.

Nu laght den ouden tijdt dat schettert
Om dat hy siet den Nijdt verplettert,
Als eenen Reygher vande *Valck*
Die hem is over al te schalck:
Want dat de *Valck* sulckx niet ghedaen hadt
Hy had noch even-wel ontfæn g'hadt
Door hulpe van *Melan* sijn doot
Want sijnen haedt die was te groot.
Nu leydt hy onder de Pinseelen
Pallet, Graef-yser, en Paneelen
Begraeven, van *Glaude Melan*
Dat hy niet meer op-staen en can

N n n

Om

ÆGIDIUS SADELER

Un de premiers graveurs de toute le monde, il est né en Anvers l'an 1570, il a appris son art chez ses oncles
 Jan, et Raphaël Sadeler, mais il les a surmontés, ainsi qu'il fut reconnu digne d'être tenu graveur de trois
 Empereurs d'Allemagne de suite, à savoir Rudolphe, Matthias, et Ferdinand le deuxième de ce nom.
 En l'art de la gravure a tribué quelque faveur au de sautrelle a relevé cetuy, si par dessus toutes les autres
 se trouvant capable non seulement à la plus haute grandesse du burin, mais à la plus grande subtilité et
 délicate des ordonnances, et pourment les quoyes il a bien fait qu'il est impossible de les à figurer
 avec son entendement: les quoyes il a le plus souvent peints et desigñés au naturel devant les
 engraver, il demeurait à Prague en Bohême ou il mourut. l'an. 1629.

Agidius Sadeler pinxit.

Pet. de Tode sculpsit.

Is. Meyssner excudit.

Die noyt en sal vergaen oft door den tijdt verfterven
 Soo langh de printen haer afdruckfels noch beerven,
 Die door hun wonderheyt uyt-beelden s'Meefters loff
 Tot roem en glori van het Keyferlijcke Hoff
 Daer *Sadeler* de kracht der Conften soo liet blijcken
 Dat al (wie in zijn eeu t'Graef-yfer pleegh) moest wijcken
 Voor d'edel netticheyt en fuyverheyt daer by
 Die m' in fijn printen fiet soo kloeck als in fchildry,
 Daer d'ongheslepen jeught can haer verftandt op wetten
 Om soo een wonder Conft aen Princen voor te setten
 Vol edelheyt van gheeft, soo fy de ftappen maer
 Van onfen *Sadeler* wilt jevrich volghen naer:
 Soo sal de Faem haer oock met lof en eer begaeven
 En met de eeuwicheyt besprinckelen hun graeven
 Ghelijck oock naer de doot bewieroockt werdt het graf
 Van *Sadeler* als hy zijn leften aedem gaf.
 De Sangh-goddin met haer foet snaren-fpel, en pijpen
 Sal noch al menich eeuw fijn groote Kunft doen rijpen
 En houden inden fleur, midts fy als t'leven gloyt
 En is ghelijck een Roos met Hemels dau besproyt,
 Sijn uytvaerdt, graf en doot, den Naem ghenoch verheffen
 Door al de Conft en gheeft die t'fterven overtreffen
 En vreesen gheene doot oft levens onderganga
 Om dat hun Faeme duert ontelbaer eeuwen langh.
 Hoe wel dat grooten druck was by den Duytsen Adel
 Als fy dees' Confte fach verftooten uyt de Sadel
 Van haeren hoochften roem, daer selfs Natuer voor weeck
 Midts dien dat de Konft van *Sadeler* gheleeck
 Het levens eyghentheyt, want niet en is te mercken
 In't leven, oftet schuyt oock in fijn roembaer wercken,
 Sulckx dat een jeder door fijn Conft in twijfel hingh
 Oft hy oock sterflijck was, eer hy in stof vergingh.

COR.

COR

H
Die

Gheneden na

Daer niemand

Al verder c

Verthoont

Ghehoocht w

De weerdiche

Room sijne

Wat printe

Als namentlij

et Beldt van

Ten inficht v

Aenwijfen ca

M A T

Plaet-j

W At lust

Daer v

Soo fy den

Die door hu

Vermaeck'lijc

te tien) en ca

Maer wel in

Als blijktt d

CORNELIS BLOMMAERT

Vytnemenden Plaetd-snijder van Vytrecht.

Hier dient maer tot een proef van *Blommaerts* wonderheyt
 Die m' in sijn plaeten siet, het Mari-beldt verbreyt
 Ghelmeden naer *Carats* (bekent by Prindt-Beminders)
 Daer niemandt, van die sijn t'Graef-yfers Onder-winders
 Al verder comen kan, soo net en wonder eel
 Verthoont sich dese print, al oft sy van t'Pinseel
 Ghewoocht waer en ghediept, wat can ick meerder segghen
 De weerdicheyt der Const en is niet uyt te legghen,
 Room sijne woonplaets gheeft meer vast ghegronder reën
 Wat printen *Blommaert* heeft seer geestich-rijck ghesneën
 Als namentlijk het Cruys vol Meesterlijke trecken
 Het Beldt van *Sint Margriet*, die sulcken lust verwecken
 Ten insicht vande Const dat Hollandt niemandt meer
 Aenwijsen can die in't plaetdsnijden erijght des' eer.

MATHEUS MEREAEEN

Plaetd-snijder van Francfort ende aldaer ghestorven.

Wat lust is uyt de Konst van *Mereaeen* te raepen
 Daer veel Konst-kenders hun licht soudē aen vergaepen
 Soo sy den Const-boeck van sijn printen open doen
 Die door hun rijcken gheeft ghedacht en sinnen voen
 Tvermaeck'lijck tijdt verdrijf (van veel bedruckte blaaren
 Te sien) en can gheen gheeft bedroeven oft beswaaren
 Maer wel in teghendeel verlichten hert en sin
 Als blijkt door *Mereaeen* daer steken hersens in.

HENRI

HENRICUS HONDIUS

Plaetd-snyder gheboren tot Duffel in Brabant.

In't jaer 1573. op den 9. Junij is ghebozen den vermaerden en hooch-gheachten Henricus Hondius, wiens Vader was Guiliam Hondius, een seer gheleert Man in talen en eel van afcomst. Hy is naer Mechelen gaen woonen als de wreede en tirannighe Oorlogh begost in haer furie te komen / al waer desen Henrick Hondius seer werdt op ghetrocken om zijnen kloecken en gheestighen aerdt van leven / die hy in zijn jonckheyt was hebbende / boven dien in zijn teere jaeren seer toenemende in te leeren lesen en schryven / die altyt den eersten bande Schole was / dooz de volmaeckte letter die sijn penne voort brocht / en comende dooz t'verlies van zijnen vooznoemden Vader met zijn Moeder binnen Antwerpen woonen / heeft sijn selven met grooten peber en blyt altyt gheoeffent in wel te leeren / menghende sijn schryften onder tusschen met clepne mannekens ende peerdekens te maeken / ghelyck meest de jeught daer toe inde Scholen altydt gheneghen is dooz speculatie vanden gheest sulckx dat in Henrick Hondius van zijn onbejaertheit af altydt te sien was een dzyt en gheneghentheyt tot de Schilder oft Plaetd-snyders Konst. 'Tis dan ghebeurt dat sijn Moeder was heichoutwelijck met eenen Borgher van Antwerpen, ende is Hondius ten lesten besteedt om te leeren contersepten / eyndelijck comende daer naer hy den Goudt-smidt vanden Hertoch van Parma tot Brussel, hy den welcken hy eenighen tijdt het goudtsmeden heeft gheleert / doch ghedurich dooz nieuwen lust tot volmaeckter wetenschap aen ghepuyckelt zijnde werdt van den selven Goudt-smidt (hy naem Godefroy van Gelder een treffelijck Man) bestedt hy Joannes Wirickx daer hy de Teeckenconst hy leerde / de welke hy in cozen tijdt soo batte dooz de acupoyrende neersticheyt die hy hadde dat hy soo in't goudtsmeden als teekenen boven andere ghepuycken werdt : maer de sinnen altydt vallende op het plaetd-snyden en heeft gheen rust ghehad vooz hy en quacm tot zijn begheerte om t'selve te leeren ende daer in sulkenen vooztganck crighende dat hy van zijn 24. jaren in't s'Graven-Haghe is ghetrouwt met een seer eerlijcke ende deughtsaeme Dochter / gheboortich van Breda van ober treffelijck ende eerelijck gheslacht / daer hy seer curieus van is om den lof ende eerelijcke afcomst en zijn voozaten te kennen. Hy heeft boven zijn erbarentheyt in't plaetd-snyden en teekenen hy goede gheleghentheyt hem seer beneersticht inde Konst van Mathematica, Geometrie, Perspective, Architecture, ende Fortification te leeren / hebbende tot zijn Meesters inde Perspective den ouden Jan Vredeman Vriese, oock in de selve ende andere Konsten den upnemenden Samuel Marolois daer hy alles seer grondelijck hy gheleert heeft / soo dat verschepte Boecken van die materie hy hem ghemaect ende in druick upt ghegaen zijn.

De Druck-pers gheeft de stof aen letters, om te croonen
Met de onsterflijckheyt de Schrijvers, die bethoonen
De vruchten van den tijdt met wetenschap verrijckt
Waer in dat naer de doot hun Const aen jeder blijckt.

Enquêter, et
Ordonner il est
muni il fut le
merne, Perspec
auges Sam
et les autres
Jean

HENRICVS HONDIUS

Engraveur, et tres bon Desseinateur Natif de Dussel en Brabant l'an 1577. de Noble Origine il at appris a desseinier chez Ioannes Wierox, il exerceoit ainsi en Orpherie, mais il fut tout iour plus incliné à la gravure, il at aussi appris la Mathematique, la Geometrie, Perspective, Architecture, et Fortification. chez le Vieux Iean Predemân Vriese, et autres Samuël Marelsz homme sans pareil, ou il a tout bien exverimentez monstrant par les cartes, q'on voit de luy en es tantres, maintenant il demeure en la Haye.

Henricus Hondius delincauit. Fredericus Burdets fecit. Ioan. Meynen excud.

Du alsoo Henrick Hondius naet dese voozberhaelde wercken sich wederom aen t' teekenen had begheben sijndende ondertusschen seer nette ende curieuse Landschappen en andere sui-rijcke beelden / zijn selven bevindende dooz de daeghelijckse oeffeningh ende erbarentheyt allenxkens basier en grondigher te verstaen de Perspective ende andere wetenschappen / is ten lesten by Coninghen groote Princen en Vorsten in sulcken aensien ghecomen / dat hy vooz verschepte Potentaten veel fraey dinghen ghesneden heeft / jae zijn nette teekeninghen (die hy met de pen heeft ghedaen) en hebben in't minst niet te wijcken aen het Graeff-pser waer van ick den kender laet zijn eyghen oordeel gheben. Welcke Konst hy noch tot op den dach van heden is met alle blijdt ende neersicheyt oeffenende / jae soo subtyl net en aenghenaem als hy opt vooz desen in zijn jeught ghedaen heeft / hy is een groot Lief-hebber ende Vriendt bande neersicheyt ende eenen Weijder bande luyheyt oft bande ghene die met ontuechtrigh leven by de Konst haren tijdt doorbrengghen / segghende dickwils dat de Konst te eel is om in een buyl vat te herberghen. Raeckende zijn reysen upt het Landt daer en weet ick niet meer van te schryven als dat hy in zijn jonckheyt heeft ghelwoont tot Keulen by den grooten ende bekenden Lief hebber Quintijn vander Gracht, die seer veel Konst van schildryen / printen en teekeninghen by hem hadde / is van daer wederom tot Antwerpen gaen woonen ende soo voozdt in Engghelandt binnen de Conincklycke Stadt van London. Heeft oock tot Parijs ghelweest ende aldaer besocht veel schoon Konst-kamers en Schadt-cabinetten by verschepte Princen en Heeren / ende besonder de aloude oft antique beelden inde Loevere daer hy uptnemende vermaeck in hadde sulckx dat de Faem noyt rust en sal hebben om zijnen lof upt te roepen ende de heel werelt dooz kenbaer te maecten / waer mede heb goet ghedacht eens op te rechten een ander spijx in mijn Gulde Schadt-camer der Consten die dooz Musa wat soeter inde oogen van Gijn-minnende Lief-hebbers sal klincken als het voozberhaelde / want ter wijlen den smaect van verschepte spijzen nieuwen lust en vzeught verweckt aenden Mensch soo docht my niet qualijck te passen ondertusschen mijn Musa te verlichten met eenich ongherijmt verhael (d'welck men in't Latijn Prosa noemt) tusschen beyden vooz te dienen / ghelijck in mijn beschryf te vinden is.

Menghelrije.

MYn Musa wordt schier hees in soo veel lof te singhen
Van d'edele Pictuer, en voor den dach te bringhen
In overvloedicheyt haer vrome Konstenaers

Die gheen en teghen-strijdt ontsien van ramps ghevaers,
Daer somwijl *Soilus* door ergh-waen med' te dooven
Tracht hunne edelheyt, en oock den roem te rooven.

Haer vleughel-rijck ghedacht dat is soo veer verspreyt
Dat niemant wie t'ooch is haer eenich rust ontseyt,

Haer

Haer saet da
Al schreefme
Want soo
Daer mijn
je soo sy he
Daer compt
Als Her
(Dat Naso
En palte, sch
Het Monster
Soo gaeg
Oft van g
Dus dient to
Als ons * Fat
Op plaedt
Verthoont
Als Farrefax, S
Die schijnen al
* En Jan Mo
Van Philips
Van die sijn pl
Die m' in de p
En snel ghet
Vol fins en
Sijn Const die
Den hoochsten
Ghelijck het
Oock blijcke
Als oyt een Co
Tis Autran die
* Renatus Lo
Die sietmen

Haer saet dat groyt soo aen dat gheen eyndt is te raecken
Al schreefmen eeuwen langh men sou geen eyndt ghenaecken.

Want soo daer jemandt sterft daer groyter seven aen

Daer mijne *Musa* schier blijft in verflaghen staen :

Jae soo sy heeft den lof van eenen gheest ghesonghen

Daer compt een ander uyt *Picturas* schoot ghedronghen,

Als *Herc'les* stondt verfelt voor t'seven-hoofdich dier

(Dat *Naso Hydra* noempt) t'gen' op hem niet een sier

En paste, schoon hy d'een hooft naer het ander kapte

Het Monster fel en kloeck sijn wackerheyt ontsnapte,

Soo gaaget met de Konst die op gheen doot-pijl past

Oft van gheen wreede handt kan worden aen ghetast.

Dus dient tot een besluyt haer edelheyt ghepresen

Als ons **Fathorne* heeft al menichmael bewesen

Op plaedt in Enghelandt, daer hy soo menich Heer

Verthoont heeft door de Const tot sijn ontsterf'lijk Eer

Als *Farrefax*, *Stanley*, *Horneus*, *Bajefelde*

Die schijnen altemael te leven in hun Beelden

* En *Ian Morin* daer by die naer de teekeningh

Van *Phlips Champani* snijdt tot een verwonderingh.

Van die sijn plaeten siet door al d'omstandicheden

Die m' in de printen speurt, met aerdicheyt ghesneden

En snel ghetrocken, dat haer schoon ghesteltenis,

Vol sins en defticheyt en beld-rijck wesen is.

Sijn Const die is soo groot, dat *Musa* hem moet gheven

Den hoochsten lof en eer, om dat sy naer het leven

Ghelijck het leven is, en *Carel Audran* med'

Oock bliicken doet sijn gheest door sulcken suyver sned'

Als oyt een Konstenaer heeft weten af te malen

T'is *Audran* die daer in haer kracht weet t'achterhalen.

* *Renatus Lochon* en *Regnesson* wel bekendt

Die sietmen oock in d'edel Konstenaeren bendt

O o o

Van

Van Prins en Coninck om hun hooch vernuft verheffen
 Om dat sy hunne eer op plaedt oock soo betreffen,
 Wat dienter meer gheseyt, my dunckt het is ghenoech
 Want hoe ick langher schreef de Const al swaerder woegh.
 Al die sijn yser laet aen Fama sien, en kennen
 Die wordt onsterffelijck en raeckt in't spor' der pennen
 Om eeuwich naer sijn doot te leven by de gheen
 Die Konst beminnen, en daer d'ergh-waen voor verdween.

Guiliam * Fathorne, Plaedt-snijder van Londen.

Nicolaes Regnesson.

Carel Audran.

* Renatus Lochoy ende Jan * Morin.

Plaedt-snijders van Parijs.

EGIDIUS ROUSSELET

Plaedt-snijder van Parijs.

HOe wordt de edel Const gheaf-godt en gheviert
 Bemindt en op gheset, beloont en rijck verciert
 Daer t'jachtich herdt van eenen Konstenaer naer jaeght
 Om dat haer wetenschap soo grooten luyster draeght,
 En wordt soo grooten lof en edelheyt vergunt
 Om dat haer rijcken aerdt soo schoon is uyt ghemunt,
 En straelt als eene Son in d'oogh van die haer kent
 Besonder van die haer te sien is onghewent,
 Dit can hy sien die maer sijn ooghen eens en slaet
 Op t'wit papier t'gen inde pers heeft d'edel plaet
 Van *Rousselet* ghetootst daer sietmen t'yfers kracht
 Vol cloecke teekeningh als t'leven voorts ghebracht,
 Daer heele Boecken vol ghetuyghenis van zijn
 Daer niet in is te sien oft t'is al even reyn.

ROBERT

RO

Anders loet
 Onder duysen
 Is ROBERT NA
 Der niet als de K
 een schoon liefel
 ons SADELER
 Is NANTVEL wi
 Die het al te bow
 ghenamer, frae
 delijcker, cloec
 in noyt worde
 vor die feldfae
 PARYS in dese
 wist, daer wel
 over al vlieghe
 de verbreydt Na
 hoe aenghenaem
 in by t'leven niet
 en de Sweedts
 de plaet, vol t
 rich, suyver en
 rich en wonde
 in groote ach
 hoe haer eel ghe
 COLAI
 Heeft Mu
 Van L
 hoor de sne
 Om dat in't e
 Loyers rijcke
 Die sulcken lu
 muts en leerin
 Den gheeft leef

ROBERT NANTVEL

Constich Plaetd-snijder tot Parijs.

K Ander soeter yser wesen
Onder duyfent uyt-ghelesen
Als ROBERT NANTVEL bethoont
Daer niet als de Konst in woont,
Gheen schoon lieffelijcker trekken
Kost ons SADELER ontdekken
Als NANTVEL wijft op de plaet
Die het al te boven gaet,
Aenghenamer, fraeyder, helder
Vrindelijcker, cloecker, eelder
Can noyt worden uyt ghedruckt
Voor die seldsaem dinghen sueckt,
Als PARYS in dese eeuwe
Aenwijft, daer wel op mach schreuwen
D'over al vlieghende Faem
Die verbreydt NANTVELENS naem.
Siet hoe aenghenaem naer t'leven
Heeft hy t'leven niet ghegheven
Aen de Sweedtse Coninghin
Op de plaet, vol Konst en fin
Gheestich, suyver en manich
Levendich en wonder swirich
Die in groote achtingh is
Door haer eel ghesteltenis.

Jae meer Princen ende Heeren
Heeft hy soo door sijn graveren
Op papier en plaetd ghestelt
Datter niet een druck oft beldt
Js te krijghen door de schoonheyt
Die door seldsaemheyt ten thoon leyt
In elck een, daer gheeft in steckt
En op d'eyghen leven treckt.
Roempt den Franschen Const-beminder
Op NANTVEL, die is den Vinder
Vande hoochste edelheyt
Die in het graveren leyt.
Hoort sijn lof en eer eens singhen
Vande hoffsche Hovelinghen
Met een soet en stille wijs
Tot verwondringh van PARYS,
Tot verwondringh van die achten
T'Schilders Const, en stadich trachten
Om te sien het groot bestier
Van NANTVEL op wit papier
Leeft dan Puyck der Constenaren
Naer U doot noch duyfent jaren
Die sult nimmermeer vergaen
Soo langh als U Const sal staen.

NICOLAES LOYER Constich Schilder.

Heeft *Musa* hier gheen reën om d'eelheyt te verstroyen
Van *Loyers* vry *Pictuer* die sonder weer-gae is
Jck hoor de snelle Faem als eenen Stier stets *Loyen*
Om dat in't eerste Boeck de fraey ghesteltenis
Van *Loyers* rijcke Konst niet staet in rijm beschreven
Die sulcken luyfter heeft door haeren kloecken swier
Vol nuts en leeringhen, dat sy thoont als het leven
Den gheeft leeft in schildry en hier op wit papier.

O o o 2

PEETER

PEETER DE IODE Den Ouden

Plaetd-snijder van Antwerpen.

DE Gheesten die den aerdt der hoochste Konsten soecken
 Zijn Schilders oft Poeëts vermaert in veele boecken
 Beldt-houwers in Albast, in Marber oft in steen
 En Plaetd-snijders die saem deylen des' Konst met een.
 Wat dat een Schilder maeckt in gheestighe Schildrijen
 Zijn stom Historien oft schoon Poëterijen,
 T'gen' den Plaetd-snijder in sijn werck niet af en maelde
 Met verven oft Pinseel, dat doet hy met de naeldt
 Waer door hy Schilders selfs can locken en verwecken
 Die dese wercken dan noch soecken naer te trecken,
 Om d'ordonnantien en teeckeningh daer by
 (Die hunne zielen sijn) t'ontdecken in schildry.
 Soo als *De Iode* heeft al menichmael doen blijcken
 In sijne wercken die *Picturam* heel verrijcken
 Als naer sijn teeckeningh *Pictuer* gheschildert heeft
 Die aende verven meest den grootsten luyster gheeft
 Als naer sijn teeckeningh in wel ghesneden plaeten
 Een Schilder heeft ghemaelt waer af men Faem hoort praten
 Om al de nettigheyt, ghesteltenis en sin
 Die door de teeckeningh daer brenghen t'leven in.
Italien alleen can dit veel klaerder segghen
 En al den handel van de Schilder-const uyt legghen
 Om dat sy Voester-vrou is van haer wetenschap
 En stelt des' weerde Konst op Famas hoochsten trap
 Daer sy *De Iode* oock tot op den dach van heden
 Ontsterflijck heeft ghemaect, om dat hy heeft ghesneden
 Soo aerdich op de plaetd als jemandt in sijn tijdt
 Daer t'loflijck werck van tuyght, t'gen' nimmermeer verslijt.

IAN

A. est. tr.
 chefs des
 en Anver
 N. f. r. n. n.

PETRUS DE IODE

A esté tres bon engraveur, et deffigneur tres illustre: il a faict plusieurs
 chefs des oeuvres il a long temps demeure a Rome, et en l'an 1601. retournoit
 en Anvers, ville de sa naissance. ayant eu pour maistre Henri Goltz. il
 mourut l'an 1634. le 3. d'auoust.

M. Ferdinand pinxit

P. de Iode junior sculpsit.

Io. Meyssens excudit.

IAN CARDON

Constich Beldt-snyder van Antwerpen.

Wat can d'alscheppende Natuer niet gaven schencken
 Aen jemandt, om van haer veel eeuwen te ghedencken
 Daer t'hongh'rich hert naer snackt dat d'edel Conit bemindt
 En niet als edelheyt in haere eelheydt vindt.
 Dit heeft van jonghs af in *Cardon* ghenoch ghebleken
 Die sijne Const soo aen het leven heeft gheleken,
 Dat niet soo aenghenaem in't leven schuylen can
 Oft sijne beelden draeghen haeren roem daer van:
 Daer de ghesteltenis der teeckeningh van d'eer heeft
 En zijne wetenschap aen Const alleen de eer gheeft.
 Die noyt en sal vergaen uyt de ghedachtenis
 Van Fama, die altydt de rechte Voedster is
 Van alle Konstenaers, door milde segheninghen
 Die sy weet inden gheest met haeren roem te dringhen,
 Want als de snelle Faem de Const van jemandt prijft
 Soo ist dat neersticheyt door de glori rijft
 In't hert der Constenaers, om meerder Const te pleghen
 Daer de volmaecktheyt van de Const is in ghelegghen.
 De nersticheyt moet zijn de spoor om wetenschap
 Te vatten in't verstandt, en op *Sculpturas* trap
 Te klimmen als *Cardon*, die door sijn Const-secreten
 Het herdt van menich Prins heeft met veel lof beseten.
 O; datmen zijnen gheest op d'aerdt eens weder saegh
 En dat hy eens verrees van t'doodts pijl neder-laegh,
 Soo fris en soo vol moedts ghelijck hy was voor t'scheyden
 Wat sou hy Princen en Konst-minnaers sters verleyden,
 Soo sy den wond'ren aerdt in menich marb'ren beldt
 Eens saghen wederom van hem daer in ghestelt.

Wat

Wat soumen
 Van zijne wi
 Van des' l
 Bekent de
 De Const (di
 als by den Ho
 Spelt inde
 Dat sy ween

Edruppelt
 Door sijn
 is teghenw
 lckx dat ni
 worden voe
 met den beirte
 smotherich in
 tigen' vol volr

I E

Architectur' en
 En can ons in g
 worden uyt den
 LE POTRES
 niet alleen den
 worden een erv
 te maken wor
 met hy uyt LE P
 met inck in Co
 niet als t'leven in
 en gheeft en wel

Wat soumen noch al lof hem schencken tot belooningh
 Van zijne wetenschap, die schuyt inde verthooningh
 Van des' besielde Cunst, aen t'leven seer ghelijck,
 Bekent de wereldt door in jeder Coninck-rijck.
 De Const (die uyt de schaey haer jerste wesen haelde,
 Als by den Herder eens *Apollos* weerschijn straelde)
 Spelt inde wercken van *Cordon* met sulcken deught
 Dat sy weerschijnsels zijn van t'leven aende jeught.

Graf-schrift.

BEdruppelt met ghetraen het graff van die in beelden
 Door sijn verheven Const (soo t'scheen) het leven stelde
 Als teghenwoordich noch te sien is naer sijn doot
 Sulckx dat niet beter uyt *Sculptuers* Const-rijcken schoot
 Can worden voorts ghebrocht als ons *Cardon* boetseerde
 En met den beirtel in jvoor en Marbel leerde
 Groothertich in zijn doen, en mannelijck in't werck,
 T'gen' vol volmaecktheyt is in jeders ooggh ghemerck.

J E A N L E P O T R E

Constich Plaedt-snijder van Parijs.

D'Architectur' en Metselry
 En can ons in geen Konst-schildry
 Soo worden uyt den gheest ontdeckt
 Als JAN LE POTRES yser treckt.
 Daer niet alleen den BOUWER can
 Door worden een ervaren Man,
 Om jet te maken wonder fraey
 Dat leert hy uyt LE POTRES schaey,
 Die hy met inck in Const bethoont
 Daer niet als t'leven in en woont:
 Soo net gheetst en wel ghedaen

Dat niemant oyt voor hem sach staen
 Soo danich vremde teeckeningh
 Als hy tot een verwonderingh,
 Ons daegelijckx brengt voor den dach
 Daer Vranckerijck op roemen mach.
 Waer uyt van Drijvers in het gout
 Van Snijders in wit steen en hout
 Van Silver-smeden, en noch meer
 Gheleert wort sulcken nieuwe leer
 Dat wie het siet verflaghen is
 Door d'aerdighe ghesteltenis.

P A U.

PAULUS DU PONT

Plaedt snijder van Antwerpen.

Die Voorst is by Natuer in't plaedtsnijden ghecomen
 Was *Paulus Pontius*, om dat hy had ghenomen
 By *Vorstermans* t'begin van dese oeffeningh
 Want soo den Meester was soo scheen den Leereelingh.
 Te weten inder daedt van Konsten te ontdekken
 Vol nette suyverheyt en Meesterlijcke trecken
 'T was *Lucas Vorstermans* die d'eerst graf-yser gaff
 Aen *Pontius* om t'leven soo te drucken aff
 Dat t'vleughel-rijck ghedacht boven t'ghemeyn sou vlieghe
 En door de teeckeningh het leven te bedrieghe.
 Heeft *Gilis Sadeler* niet door sijn rijcken gheest
 Den *Phenix* van ons eeu in't plaedtsnijden gheweest?
 Daer niemant heeft soo by ghecomen met t'loet yser
 Als *Pontius*, midts *Vorstermans* was sijnen Wijser
 En Meester lanck gheweest, soo dat ick segghen mach
 Al t'gen' des' Konste leert van jonghs men in hem sach.
 Daer *Rubbens* en *Van Dyck* hun hert en sin op stelden
 En lieten menichmael van *Pont* hun cloecke belden
 Af-trecken op de plaedt tot jeders groot plaesier
 Soo als noch is te sien in druck op wit papier.
 Veel Ordonnantien gheschildert als het leven
 En Conterfeytselen die t'levens schijnsel gheven
 Bethoonen claer ghenoch de cloeckheyt van *Du Pont*
 Daer de gheruchtbaer Faem hem d'hoochste eer van jont.

IOAN.

Gravure adm
 son apprentis
 Rubens ou
 1610me p. 1610. D

PAULUS DU PONT

Graveur admirable en taille douce, natif d'Anvers l'an 1603, il a fait son apprentissage chez Lucas Vostermans, et a demeure auprès Monsr Rubens, où il a fait quantité de chefs d'œuvres: aussi pour Monsr van

Le Livre pinxé. Dyck, comme on voit par ses œuvres. P. de Jode sculpsit.

P pp

IOANNES SAENREDAM

Plaedt-fnijder van Saerдам.

Saerдам (altwaer hy ghebozen is in't jaer 1565.) is een Dorp by Amsterdam in Hollandt ghelegghen: al waer Saenredam sijne Ouders van zijn neghen jaren verlooz / die in't Dorp-graght begraven ligghen / ende quam te woonen by zijns Vaders halven Broeder ghenaeamt Peeter de Jongh, die in't Dorp van Afsendelft by de 44. jaren is Schouth gheweest. Desen Oom bestelden Jan Saenredam eerst om te leeren kozf en manden maecken en daer toe rou Boeren werck te doen / boven dien te leeren lesen en schryben / en inde oeffeningh van lesen en schryben eenichsints ervaren zijnde / verdroot hem het swaer Boeren werck langher te plegghen / doch somwijlen eenighen overschot van tijdt bindende naer dat hy sijn werck voldaan hadde / en heeft noyt verdraeght om zijn harts lusten niet teeckenen te versaden / zijnde ghedurich besich om naer te teekenen eenighe beestjens / ende vogheljens etc. die hy alijt te pas brocht by sijn schriften ghelijck ghetuyghet een Thien Gheboden verciert met cluchtighe om-werken vol vogheljens en andere loofranchen staende noch teghenwoordich op't huys van Allum booz dedele Heer van Afsendelft ende sulckdanighe andere meer / waer in te sien was een groote hope van wonder Const diemen van desen Saenredam van zijn jonckheyt af ghehadt heeft / hy is dan allenskens op gheclommen om tot den hoochsten trap van eeren te comen door zijn ervaren Const die haeren oorzponck upt een cleyn begin heeft op ghenomen sijndende eerst eenighe Landt-Caerten / als daer van ghetuyghet de Kaert van het Graeffschap van Hollandt ghesneden in't jaer 1589. de welcke veel tijds in't Stede boeck van Guiccardijn ghesien wordt. Ende aldus in dese oeffeningh continuerende / soo ist ghebeurt dat sekeren Advocaet by naem Spoorwater tot Afsendelft dese Const somwijlen quam besien; en oordeelende datmen desen Jonghman sulcke neerstighe oeffeningh niet en behoorde te beletten om de selve Const wijder te ondersoeken / heeft zijnen boorz. Oom de Schouteth beweeght dat hy upt de slaverny van t'Boertigh werck is ghetrocken ende gheraecte by den wijs-vermaerden Mr. Henrick Goltzius binnen Haerlem, by den welcken hy leerde teekenen / en sijn selven niet grooten jeber inde Const soo verbrooderende tot den ouderdom van 24. jaeren heeft desen Saenredam beginnen een groot Meester te worden / d'welck nochtans hy hem niet en liet voorsien / segghende teghen sijnen Meester oft hy gheraden bondt daer in te volherden waer op Goltzius antwoorde niet een kozfel ghemoedt: dat hy hem niet de ander knechts altemael liever ghyt waer als te houden / de reden was om dat hy den selven dach eenichsints door ghestoorthept qualtich ghesint was. Hier over desen Saenredam (op zijnen ouderdom pepsende) gansch bedroeft ende verslaghen van gheest was / hoe wel dat hy in sijn selven eenen strijd bondt tusschen den jeber tot de Const ende quaden moedt die hem ghegheven was van zijnen Meester / heeft eben-wel den jeber de overhandt behouden ende nemende een nieuwe courage nam sijn afschept van Goltzius en trock naer Amsteldam, alwaer hy noch twee jaeren sijnen gheest beneersticht heeft en is daer naer wederom ghecomen tot Afsendelft daer hy oock ghe-

Anfan so
Soo je
afgunstigh
Daer Fama
se schoon dat
En brenghe
Soude moe
Soo niet, de

ghetrouwt is / gheduerich by sijn selven dese Const hanterende tot het eynde sijns
 leven. Sijnen eersten aenbaigh was te sijn den 12. Apostelen naer de teekeningh
 van Carel van Mander. In't jaer 1592. heeft hy ghesneden de doot en leven uyt
 ghebeeldt dooz eenen Jonghman met een bloem inde handt vooz het leven ende
 met de gheraempte van eenen Mensch daer neben vooz de doot naer de teek-
 eningh van Goltzius die het selve wel aenstondt ende hem naer dien tijdt veel
 heeft laten sijn den / beclaghende Goltzius sijn selven al menichmael dat hy Saen-
 redam van in't begin sijn der aencomst soo had laeten gaen / dooz de wonderheyt
 die hy vanden selven sacht vooz sijn hengen. Hy heeft veel wercken ghesneden
 naer Abraham Blommaert, Cornelis Haerlemensis, Polidoor en sijn eyghen inventie
 ghelijckmen sien can aen de byf Stucken bande Historie der wijsen en dwaesen
 Daegghen / en meer andere / sulckx dat alle sijn ghesneden plaeten comen te
 bedraghen het ghetal van ober de 170. Stucken soo groot als cleyn / daer van
 de laetste volsneden plaedt is de Historie van Diana en Calisto, gheinventeerdt
 by Paulo Moreels in't jaer 1606. ghesneden : ende naer dien in handen nemende
 en groot Stuck van twee plaeten naer de inventie van Spranger, zijnde een
 sievier-Godt vanden Tijbur die hy meest heeft ghesneden / en is nae der handt
 van Jacob Marham voltrocken. Hy heeft verscheide Discipelen ghehad / eyn-
 delijk zijnde gheballen in een swaer upnemende sieclite ghenoeymt Phthisis,
 is daer van ghestorven den 6. April in't jaer 1607. oudt zijnde 42. jaren / ach-
 terlaetende eenen Sone by naeme Peeter Saenredam, ende is in't selve Dorp
 van Assendelft op't Chooz inde Kercke aldaer begraven in sijn vooz. Ooms
 Graff-stede alwaer sijnen naem op den Serck noch bekent staet aldus :

Ioannis Saenredam Sculptoris celeberrimi.

L A N F A N

Plaedt-snijder van Parijs.

L Anfan sou hem naer recht en reden moghen belghen
 Soo jemandt (die den treck der teekeningh verstaet)
 Uyt afgunstighen nijdt zijn Konsten wou verdelghen
 Daer Fama over al de wereltd door van praet.
 Iae schoon dat *Momus* selfs dit yser wou verlegghen
 En brenghen heel te niet, wat sou het wesen toch
 Hy soude moeten lof van *Lanfans* wercken segghen
 Soo niet, de Faeme selfs die overtoogh hem noch.

LUCAS FAYDARBE

*Constich Belldt-snyder van Mechelen.** Lib. 1.
Mitholo-
g².

DEn gheleerden Fulgentius * sept seer fraep in desen oft dierghelijcken sin dat deertijds nopt eenighe Poëten jedit aenbanghen om naer Konst te beschrijven oft te dichten sonder eerst aen te roepen de hulpe vande neghen Musen, daer den gheleerden Heer Franciscus Junius in zijn Schilder - const oock van roert ende t'selbe waermaeckt. Dese aenroepinghe der neghen Musen was alleen om dat hun booz - ghenomen werck ghemackelijck sou upt vallen ende aen alle Konst-liebende Vrienden behaghen / ghebende den boozsejden Fulgentius oock te kennen in't upt legghen vande neghen Musen, datmen als een Clio (sijnde te segghen een goede Naem ende Faem) sou trachten naer de leeringh der Konsten om een goede Faem te become / datmen als Euterpe (de welcke beteekent het vermaeck) inde oeffeningh der Konsten moet lust scheppen / datmen oock als Melpomene (dwelck te segghen is aendachtighe drift oft aenpozinghe) ernstelijck moet bejaghen t'gen men lief heeft / datmen mede als Thalia (die het begrijp beteekent) moet leeten om alles wel te begrippen en te verstaen. Datmen censamentelijck als Polimnia (dat is onthoudinghe) niet en vergeedt watmen alreede verstaen en begrepen heeft. Mdisgaders datmen als Erato (die de versieringhe te segghen is) moet ordonneren en versieren t'gen met het begrijp over een compt. Datmen oock als Terpsichore (d'overpersen beteeckenende) met goetd oordeel moet overlegghen en upt wercken t'gen men versint. Datmen als Vrania (de welcke te segghen is hemels) het alderbequaemst moet verkiesen t'ghene upt een goetd oordeel ghesift is / streckende tot profijt vande ziele / eyndelijck datmen als een Calliope (die beteekent volmaeckte updruckinghe) volcomentelijck sal updrucken dwelck in't ghedacht vooghenomen is.

Dese boozsejde Konst-regulen hebben onsen Weerdt beroemden en Natuer-barenden Lucas Faijdarbe van jonghs af soo aengheleydt en toe ghetwinkt dat hy nimmer sijn selven inde oeffeningh van teekenen / boetseren en belldtsnyden en heeft laeten vertraghen om te comen op den hoachsten trap van een onsterffelijcke Faem / want aenghemerckt hy altijdt met het grootste vermaeck ende lust des wereltds dooz neersticheyt en gaben des verstandis heeft begrepen de volmaecktheit vanden Natuer / ende de selve dooz ervaren Konst upt ghewerkt / boven dien dooz zijn ordonnanti-rycke versieringhen / en wesentijcke updruckinghe van het leven / in een materie (die doot en sonder leven is) de upterste perfectie van't leven heeft betwefen gelijk hy noch dagelijckx is doende / soo en moet den Leser niet verwondert staen dat ick hier aenwijs met mijn Poefie den lof die Lucas Faijdarbe hy de Faem verdient daer veel en menighbuldighe Figuren soo tot Gendt, Mechelen, Brussel, Loven, Antwerpen en andere soo binnen als uplandtsche Steden ghetuyghenis van gheben.

D'aenschouwen vande Konst in Lucas marb'ren beeldt
Heeft in my sulck een drift van rijm-gheschrijf gheteelt

Dat

Der Musen
Voor dat si
Daer Rubb
Met d'onde
Die door ha
Waer van d

ij onderschreven
Lucas Faijdarbe
is, ende door
hy met mijne jn
in sijne Conste
ende seer wel
figure van onse
wijnen huys (so
hy heeft upt
hele Landt sou
vanden van Steden
privilegien om sijn
te versieren Dit b
machten tot Antw
Collata cum
Reatus Publicus.

Heeft Fama r
in laeten d'e
Die ons F
Dat ick be
in sijnen gr
in t'rechte l
Noch verd
Als oock v
De sijn vernu
Daer sonder he
Soo als tot
Ghebleken h

Dat *Musa* mijne pen noyt onghequelt en laet
 Voor dat sijn hooghe Faem hier oock beschreven staet,
 Daer *Rubbens* self van roempt, en gheeft ghetuyghenis
 Met d'onderschreven schrift wat Meester dat hy is,
 Die door haer wonderheyt verdient vry meerder gunst.
 Waer van den luyfter draeght sijn hoogh gheachte Kunst.

Copije.

Ick onderschreven verclaere ende attestere midts desen waerachtich te wesen dat Monsieur Lucas Faydarbe over de dry jaeren by my ghewoont heeft, ende mijnen Discipel ghe-
 weest is, ende door de ghemeynschap die onse Consten van Schildry en Beldthouvery t'samen
 hebben met mijne instructien ende si ne neersticheyt ende goeden gheest, seer veel gheprofiteers
 heft in sijne Conste, ende voor my ghemaect heeft diversche wercken van jvoor, seer losse-
 lijck ende seer wel nyt ghevuert, ghelijck blijkt by de stucken, en boven al is considerabel
 de Figure van onse Lieve Vrouwe voor de Begijne Kerck tot Mechelen de welcke hy alleen
 in mijnen huysse (sonder datter jemandt anders sijne handt heeft aenghestecken) soo uytne-
 mende fraey heeft nyt ghewerckt dat ick niet meyne, datse door eenich Beldt-houwer in
 het gheheele Landt soude connen verbeteret worden soo dat my dunckt dat alle Heeren ende
 Magystraten van Steden hem behooren te favoriseren ende te animeren, met eere, vrijdom
 ende privilegien om sijn Domicilium by haer te nemen ende sijne wooningh met zyn wer-
 ken te vercierem Dit hebbe ick ter goeder trouwen met mijn eyghen handt gheschreven ende
 onderteekent tot Antwerpen den 5. April 1640. ende was onderteekent Pietro Paulo
 Rubens. Collata cum Originali concordat quod attestor, ende was onderteekent C. De
 Bie Notarius Publicus.

Heeft Fama nu gheen reën te op'nen haer gordijnen

En laeten d'edel Const aen alle Man verschijnen

Die ons Faydarbe maelt soo gheestich ende kloeck

Dat ick bedwelmpt blijf staen in't neerstich ondersoek

Van sijnen grooten gheest die (als de eyghentheden,

Van t'rechte leven) staet in marber steen ghesneden:

Noch verder loopt t'verstandt schier boven den Natuer

Als oock volcomentlijck blijkt in d'Architectuer

Die sijn vernuften gheest soo diep heeft in ghesoghen

Dat sonder hem des' Const bleef buyten krachts vermoghen,

Soo als tot *Loven* in de nieuw *Iesuiten* Kerck

Ghebleken heeft door t'swaer en hooch verheven werck.

Dat

Dat door een misverstandt was schier uyt t'loot gheweken
 Met vrees van alle stondt te vallen oft te breken,
 Daer gheen *Architect* voor wist te vinden raedt
 Als *Lucas* maer alleen door wie de Kerck noch staet,
 Door wiens kloeck verstandt het werck noch is ghebleven
 In sijnen ouden stant, wat dient meer gheschreven,
 Wat dient meer gheseyt, de wonderheyt daer van
 Ghetuyghen moet wat dat *Fajdarb'* is voor een man.
 Soo in d'*Architectuer* als t'snijden wel ervaren
 Twee Konsten die hem sullen leven dusent jaren,
 Want schoon de bleecke doot sijn crachten brengt tot val
 De Konst behoedt den naem, die noyt vergaen en sal.

MICHEL LANE

Plaedt-snyder van Parijs.

Die een plaedt van *Michiel Lane*
 Heeft voor sijne ooghen staen,
 Die liet weer een nieuwe baene
 Die de jeught wel in mach gaen,
 Door de wondere secreten
 Diemen speurt in sijn eel werck,
 Wie dan tracht dees' Konst te weten
 Nempt daer op vry oogh-ghemerck.
 Jongh' en teere Leere-linghen
 Vande plaedt en etser Konst
 Teeckent vry naer *Lane's* dinghen
 Want zy zijn met loff bejont.

ALEX.

ALEX

De Konst van
 altyd den sel
 maet onghel
 inge soo diep ind
 s verstande (h) y
 dat het verstand
 or en natuerlyk
 nke menichmael
 ight. En ghelij
 maektheit / d
 eriel is vande
 te toelispreekent
 in dat de welst
 gheseden belde
 en gheleerden
 gheende belde
 velen / d welck
 dinghe van Kon
 tom ende doot t
 nke twesen en aer
 telijcke volmaect
 begrijpt de we
 tem Alexander
 en volmaect

Bolognien er
 de hoogher
 Als Alexan
 en gheeft en
 Sijn edel Co
 als dat sijn
 Tgen' staet
 en t'leven en

ALEXANDER DEL GARDE

Beldt-houwer van Bolognien.

De Konst van Beldthoutwen is een stilswijghende werck / verthoonende
 altijt den selven schijn tot dat een stoute handt t'selve breekt oft door een
 accidentael ongheluck vergaet. Dit stilswijghende werck oft schijn van leven
 dringht soo diep inde beweginghe van het Menschen ghemoedt dat sy de cracht
 des verstandes sech tijnt te boven te gaen / ick segghe de cracht des verstandes
 om dat het verstandt al menichmael versuft staet / aenmerckende den lebenden
 aerdt en natuerlijck wesen die de Konst in een steenen beldt can verthoonen /
 d'welck menichmael het leven bedrieght / om dat het sijn selven als het leven
 draeght. En ghelijck de welsprekentheyt is een deught van onvergancelijcke
 volmaectheyt / die het naeste bestaet aende wetenschap ende den kunst en
 verrijsel is vande spraek / soo can ick bewijzen dat de Konst van beldthoutwen
 se de welsprekentheyt als een diepsinnich verstandt excelleert oft te boven gaet /
 schoon dat de welsprekentheyt aen het verstandt vast is / want aenghesien dat
 een ghesneden beldt is een verghelijckinge der sienelijcke dinghen naer het segghen
 vanden gheleerden Socrates, ende dat de ghelijckenis is een gheschilderde reden
 oft sprekende beldt / t'ghene nochtans niet en sprekkt maer schijnt te sprekken
 en te leven / d'welck den lebenden mensch bedrieghen can door de wonder uyt-
 werckinghe van Konst die daer in ghespeurt wordt / soo is waerschijnelijck dat
 dit stom ende doode werck (die de Konst en gheest levent maecten) door het
 sienelijck wesen en aerdt van leven / alle Konsten passeert en door haer onver-
 gancelijcke volmaectheyt de wetenschap vande gheleerde versuft maect / die
 selden begrijpt de wonder perfectie van dese lof-rijcke Konst daer den hoogh-
 gheachten Alexander del Garde ghetuyghenis af gheeft om de aerdticheyt / sijn
 verheyt en volmaectheyt die in sijn beelden te sien sijn.

Bolognien en had noyt sulck een gheest ghebaert
 Die hoogher vlieghe cost in wetenschap van snijden
 Als *Alexander*, die (door ingheboren aerdt
 Van gheest en Konst) het eyghen leven selfs besijden
 Sijn edel Const doet staen, t'gen' niet ghenoch en is,
 Midts dat sijn hooghen gheest loopt verder als het leven
 T'gen' staet als een Copy by sijn ghelijckenis,
 Van t'leven en Natuer, wat dienter meer gheschreven.

AERTUS

AERTUS QUELLINUS

Constich Beldt-snijder van Antwerpen.

Wie wordt naer sijne doot begraven inde blaaren
 Als rechte Constenaers, die t'leven drucken uyt
 In houdt, jvoor oft steen, wijns gheeft can grijsse haaren
 Verjonghen op papier, schoon t'graf hun kracht besluyt.
 Den ouderdom en can gheen Konstenaers doen sterven
 Iae schoon dat hun gebeent door-knaeght is van't ghewormt
 Den gheeft die blijft altijd d'onsterv'lijckheyt beerven,
 Om dat de snelle Faem stets hunnen roem heirvormt,
 Soo dickwils als hy laet den levens aerdt aenschouwen
 Die men gheschildert siet, oft staet in houdt oft steen
 Seer gheestich naer de Konst als t'leven selfs ghehouwen,
 En compt met den Natuer van t'leven over een.
 De Faem wort noyt vermoeyt om Const'naers te verheffen
 En te verhalen d'eer en luyster van hun Cunst,
 Die noch een Dichters pen in wesen overtreffen
 Iae steken hoogher uyt als Famas lof en gunst.
 Dit gheeft *Quellinus* ons tot *Amsteldam* te kennen
 Op't nieu ghebout Stadt-huys vol van sijn Const en geest
 Als eenen *Phidias* (ghelijck hem *Vondels* penne
 Met recht en reden noempt, mits niemand' is gheweest
 Iae selden in ons eeu wordt eenen gheeft gevonden
 Die naerder d'eyghentheyte van den Natuere kompt,
 Soo in het *Bas-relief*, porphiel, vercort, en ronde
 Daer mijn cleyn wetenschap voor staet ghelijck verstormt.
 Om den verdienden lof van soo een Man te prijzen
 Die nimmer sterven can, schoon dat de doot self wou
 Ter wijlen datmen siet in overvloedt verrijzen
 Veel gheesten van een naem *, waer van den minsten sou
 Beletten

* Aertus
 Quellinus, Eras-
 mus, Fran-
 ciscus en
 Aertus
 junior
 Quellinus.

Natif de
 l'année 1611

de blaaren
drucken wy
de haaren
nicht besluyt.
in steruen
s van t gheworm
beerven,
in heirvormt,
schouwen
dat oft steen
gheworm
een
verheffen

mit.
nen
a Conit en geef
nne
nd' is gawet
evonden
nere kompt,
ronde
ghelyck verkompt.
te prisen
door het wou
den minnen fou
Beletten

Aetatis suae. 53.

505

ARTVS QVILLINVS,
Natif d'Anvers Statuaire de la ville d'Amsterdam, etc.

Erasmus Quellinus pinxit.

Q99

Richardus Collin sculpsit 1662.

Beletten connen dat de doodt niet can berooven
 D'onsterffelijcke eer die door hun Conften leeft
 Die *Iever-sucht*, noch *Nijdt*, noch haet en connen dooven
 Schoon dat den *Nijdt* daer op wat d'weers ghecakelt heeft.
 Gaet in het Cabinet van al de Conft juweelen
 En fiet wie dat daer wordt belauwert vande Faem,
 Soo om de wetenschap van snijden, en Pinfeelen
 Oft niet het meest en is *Quellini* weerden Naem.
Quellinus wiens Conft in Sweden, Denemercken
 En in Italien bekend is t'alle kant,
 Om al de fuyverheyt, die schuyt in sijne wercken
 Vol wesentlijcken aerdt door een volmaeckt verftandt.
 Heeft Hollandt boven al sijn uysterste belooningh
 (Die hy haer heeft gheeyft) niet om *Quellinus* hals
 Een keten sijn van gout ghehanghen, tot betooningh
 Dat Hollandt Conften liefst, en acht die meerder als
 Al de vergancklijckheyt van ghelt en rijcke schatten?
 Daer een Conft-minnend' hert gheen lusten in en vindt
 Maer liever sou naer een schildry als borste vatten
 Die t'hans een girich mensch oft vleyend' tafel-vrindt
 Soo niet beminnen sal, jae liever haer verpletten,
 Dat is t'ghebreck dat inde wereldt is ghesaeyt
 T'gen' d'een veracht dat sal den and'ren boven setten
 Ist niet de rechte spil daer s'wereldts macht op draeyt?
 Leeft dan *Quellinus* leeft veel eeuwen naer het scheyden
 Uyt dit droef tranen dal, U werck gheeft soo veel stof
 Aen Faem, dat sy een Croon met vleughels moet bereyden
 Om daer med' U vernuft te kroonen tot U lof.

MICHIEL

Als jem
 Die sie
 Besonder a
 En de ghe
 Hier dient N
 Ie niet als e
 Om eens
 Soo veer
 Den Keyser
 Dat daer in
 Die schuy
 Soo gheen
 Al t'ghen' de
 Metis Conft
 Soo jeman
 Te sien, va
 En lust bero
 ze can door t
 Soo als de
 Can doen.

B E R T

Hien reg
 Van Ber
 En sonderl
 Want t'wer

MICHIEL NATALIS

Plaedt-snijder van Luyck.

507

Als jemandt net en vast is in zijn werck te stellen
Die sietmen altijd met den hoochsten loon verghellen,
Besonder als de Const aen t'leven wel ghelijckt
En de ghelijckenis van t'leven niet en wijckt.
Hier dient *Natalis* Const voor een oprechte proeve
Iae niet als een Pourtret des Keyfers ick behoeve,
Om eens te thoonen oft de Const ghen leven is
Soo veer haer kracht verschilt aen haer ghelijckenis.
Den Keyser *Leopold* staet soo op plaedt ghesneden,
Dat daer in zijn te sien den aerdt, manier en seden
Die schuylen in Natuer en thoonen hunne kracht
Soo gheestich wordt ons van *Natalis* voorts ghebracht
Al t'ghen' de oogh verheught in't menschelijk beschouwen
Natalis Const can gheest en lusten reghen-houwen:
Soo jemandt gretich is om eens de edelheyt
Te sien, van d'yser daer het mergh der Const in leyt.
Den lust beroert het herdt, en lockt de teer ghemoeden
Iae can door het ghesicht oock veel ghedachten voeden
Soo als de soerigheyt van eene Prindt-schildry
Can doen, wanneer *Natalis* gheest oock is daer by.

BERTHOLET FLEMAEL

Schilder van Luyck.

Thien reghels connen licht de achtbaerheyt bevesten
Van *Bertholet* die is bekend in veel ghewesten,
En sonderlijk tot *Luyck* daer hy gheboren is:
Want t'werck geeft thienmael meer daer van ghetuyghenis,

Q q q 2

Hoe

MICHIEL

Hoe grooten Teeckenaer en Ordonnanti-Vinder
 Dat desen Meester is, daer ick den Konst-Beminder
 Van t'vonnis gheven laet, want niet naer mijnen sin
 Can de volmaecktheyt meer daer dieper storten in.
 Ten waer de Const besielt werdt met het eyghen leven
 Noch sou sijn eel Pinseel al helder glans-licht gheven
 Aen die de vromicheyt van haeren treck verstaet
 Het schijnt dat sy het leven noch te boven gaet.
 Mijn pen beswanghert was met veel-der-hande lusten
 Om zijn veroude Faem van nieuws weer op te rusten,
 Maer als het groot begin wou sien eens naer het eyndt
 Soo werdt haer teere macht soo teghen danck vercleynt,
 Dat sy bleef sonder hop' om uyt de Const te raecken
 En haere weerdicheyt naer wensch vermaert te maecken,
 Om dat sy soo veel stof sach in een edel beldt
 Als oyt *Pictuer* te voor aen haer had voor-ghestelt,
 Dus liet sy t'rijmen daer en peysde dat de stucken
 Bewijzen grooter lof als sy cost uyt ghedrukken,
 Waer op den Leser vry eerst mach sijn ooghen slaen
 Die U van mijn gheschrijf de waerheyt wijsen aen.

ABRAHAM BOSSE

Plaedt-snijder ende Ordonnanti Etser.

DE driften vanden gheest oft menschelijke sinnen
 Bethoonen sulcken kracht in elck besonder werck,
 Dat wie het wesen siet haer Consten moet beminnen
 Als jemandt daer op slaet sijn edel oogh-ghemerck;
 Daer *Bosse* d'eer van heeft, om t'yfers edelheden
 Die met de teeckeningh wel comen over een
 Soo jemandt plaeten siet van sijne handt ghesneden
 Die feldsaem sijn, en veer vervrempt van het ghemeen.

PERELLE

Onse tijt ci
 De de grise wi
 t'geurich scho
 inde Lente
 Hoven, Lu
 de Nachtegaels
 derien heel pla
 groen beboc
 gheleghen fra
 den gheeft in t
 Ruien en se
 en gras bewa
 de Lammere
 hun voetsaer
 der water-vyv
 der Herders vii

GERA

H Et seker
 Is t'gher
 in dedelste da
 gen herdt, si
 ghesicht min
 der het ghev
 de het ghesic
 Die haer als
 gheeft sy
 der het ghev
 dat haer
 ghevoelen n

PERELLE

Landtschap Etser van Parijs.

Somerse tapijt ciraeten
Die de grijsse winters haeten,
Dat is t'geurich schoon gheblompt
T'ghene inde Lenten compt,
Groene Hoven, Lust-prieelen
Daer de Nachtegaels in quelen
Gaelderijen heel plaissant
By een groen beboomt warant.
Veer gheleghen fraey ghesichten
Die den gheeft in't sien verlichten
Bosch, Ruien en schoon valley
Oft een gras bewassen wey,
Daer de Lammeren en Schapen
Gaen hun voetsaem costjen rapen
Oft daer water-vyvers staen
En daer Herders visschen gaen

En meer dierghelijke saecken
Daer men Landtschap af can maecken
Etst PERELLE op de plaet
T'gen' ghelijck het leven staet.
Soo bifaert, eel net en swirich
Suyver, krachtich en manirich
Datmen meynt het is schildry
En daer sijn gheen verven by.
Al de swerte omme-trecken
Op't papier hun soo ontdecken
Dat niet in Natuer en leeft
Oft sijn Konst daer deel van heeft.
Een verkeert verschil can baren
Sulckx dat onder Konstenaren
PEREL ghelijck een Perel is
Door sijne Konsts ghesteltenis.

GERARD' VAN OPSTAL

Beldt-houwer.

Het sekerste van al dat inde sinnen woelt
Is t'ghene dat den Mensch met sijne handen voelt,
En dedelste daer by dat is het claer ghesicht
T'gen herdt, sin en ghemoedt door t'wesen heel verlicht.
T'ghesicht mint de schildry, oock d'edele *Sculptuer*
Maer het ghevoelen is als vyandt van *Pictuer*.
Als het ghesicht de Konst *Van Opstal* eens beooght
(Die haer als t'leven selfs aen jeder een verthooght)
Soo gheeft sy aen het herdt van binnen groot vermaeck
Maer het ghevoelen vindt daer in noch meerder smaeck
Om dat haer levens aerdt (die d'oogh fiet t'alle cant)
T'ghevoelen naer den wensch can tasten met haer handt.

PEETER

PEETER DE IODE Den Ionghen

Plaetd-snijder van Antwerpen.

Als t'menschen cloecken gheeft wordt jvrich aen-ghedreven
 Om sich tot t'fondament der Consten te begheven,
 Soo dient hem een ghemoedt vol rijpe raedtsaemheyt
 Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt.
 De wetenschap die in't verstandt dan leyt verborghen
 Die wordt gheopent door de neersticheyt en sorghen,
 En slijpen soo den gheeft dat al het gheen hy maelt
 Besonder inde Const, het leven achterhaelt.
 Hier van gheeft ons een proef den aerdt der teeckeneninghen
 Die *Peeter Iode* op de plaet weet voorts te bringhen,
 Daer niemant in ons eeu hem naerder comen can
 Want t'ghen' des' Const vereyft daer heeft hy wete van,
 Besonder in *Figuer* vol schoon omstandigheden
 Want al dat t'leven gheeft, dat staet daer in ghesneden,
 Die sijnen Vader soo volght in het yser naer
 Dat jeder vraghen sou, oft vanden Vader waer,
 Soo men sijn printen siet seer net en dommelachtich,
 Soo rijckelijck gheciert, soo levendich en krachtich
 Staet al het gen' hy maeckt vol cloecke aerdicheyt
 Die menich Gheeft verlockt en Kenders ooghe verleyt,
 Den Naeme vanden Soon oft vanden eyghen Vader
 Sijn soo by Faem bekend, om dat hun niemant nader
 By de volmaecktheyt compt in dese eeu en tijdt
 Den Naem is een, en thoont wie dat het beste snijdt.

SEBA-

*Le ieu/n
 chez son
 pour quel
 enfant et
 Thawille*

PETRUS DE IODE

Le ieusne, natif d'Anvers en lan 1606, le 22me de novembre: il at appris chez son pere, et il est devenu un graveur fort delicat. il at gte avec son pere quelque temps a Paris, pour engraver quelques pieces pour Monsr Bon enfant, et S.^r L'Imago. on trouve plusieurs de ses estampes en lumiere. il se tient en Anvers.

The. Willeborts pinxit.

Petr. de Iode sculpsit.

Io. Meskens excudit.

SEBASTIAEN DE NEVE

Beldt-snyder van Antwerpen.

Tot *Brussel* is op't Hof ghetuyghenis te haelen
 Soo ick beschuldich word' in desen lof te faelen
 Dat *Neve* niet en sou een Over-vliegheer sijn
 In't eel beldtsnijery, daer sulcken aerdt en schijn
 Van't eyghen leven, in te sien is dat k' mach schrijven:
 Sijn Naem sal door de Const by Faem onsterv'lijck blijven.
 Veel marbre Belden en Figuren van jvoor
 Verbreyden sijn verstandt de heele werelt door,
 In menich Hof en Kerck daer sietmen vremde wercken
 Daer niet als Const en Gheest is merck'lijck in te mercken,
 Daer *Neve* d'eer van heeft om dat sijn rijp ghedacht
 Met hulpe van't verstandt d'eel Const heeft voort ghebracht.

M. K O E S E L

Plaedt-snyder in Duyts-Landt.

Duyts-landt heeft vry wel te roemen
 Op den hooch en weerden Naem
 Die Konst-kenders *Koesel* noemen
 Waer van daegh'lijckx spreckt de Faem,
 Om allen de wonderheden
 Vande suyver netticheyt,
 Als in plaeten staet ghesneden
 Vol van cloecke aerdigheyt.
 Die wilt *Koesel* overvliegheer
 Can licht eenen mislach slaen
 En zijn selven wel bedriegheer
 Want niet verder canmen gaen.

AEN-

AENMERCKINGH

Op de Konst van Beldtsnijden ende Architectuer.

De Rijcklijckheyt van het werck der Architecture bestaet inde schoonheyt der dicht-gheboeghde steenen / inde netticheyt van het plabepfel / de rondicheyt van het welffel en de fraeyheyt van Diametre naer de oorden van Composita. Want dit woordt Composita is soo veel te segghen als een samen-settingh oft te gader-voegingh van andere deelen des Architects. Dese Compositie oft samen-vergaderingh wordt ghedeelt in derthien deelen waer af dat de Stijlobate d'n deelen hooghe heeft ende wordt ghedeelt in thien deelen / soo comyt een deel te wesen de Cornice van boven / en van beneden de Basis, ende de Hellicht vande resterende deelen moet wesen de breedte der Stijlobate. Dese aentwysinghe can ghesien en ghebonden worden in een Pilaer oft Columne diemen Composita noemtp / en om dat in eenen Tempel Palleys oft ander schoon Huysingh allen dese deelen connen samen ghespeurt worden soo inde Phrisen, Cornisen, Pilaeren, Basimenten ende andersints (schoon datse aldaer ghesepareert zyn / en in een Pilaer te samen connen ghebonden worden) soo wordt sulckdanighen bouw ghenoemt Composita waer op wel past dit veers:

De-saem-vergaderingh van veel verscheyde stucken

Can lichtelijck door Kunst volmaectt ghebou uyt-drucken.

De Columnen in't generael bestaen in vyf manieren naer t'schrijven van desen Architecten en Bouw-meesters die met malsanderen oer een comen / te weten: Tuscana, Dorica, Jonica, Corinthia ende Composita.

Soo wie wel vast verstaet dit vyf-tallich secreet

Can tot verwonderingh uyt-wercken groot vermeer.

Tuscana heeft haeren Naem van eenen Reus ghenoemt Tuscana om dat Tuscana seer groot grof en lanc is / en wordt om haer sterckte-wil gheheeten Tuscana naer het schrijven van PLINIVS.

In't fundament bestaet de vasticheyt der bouwen

Die al de mueren stijft, en t'werck Tuscaen doet houwen.

Dorica heeft haeren Oorspronck van een Landts-heer ghenoemt DORVS die inde Stadt van Argos eenen Tempel ghebouwt hadde / welcke manier van bouwen daer uyt haeren eersten oorspronck heeft: te weten Dorica. Als die van Athenen oorlogh boerden in Asia ende tot eenen Capiteyn hadden JONEM den Sone van RUTHVS, soo hebben sy t'Landt van Caria inghenomen ende het selve Landt gheheeten Jonica naer den Naem van hunnen Hoof-man JON, in welck Landt sy begosten Tempels te bouwen ter eerre van hun Afgoden. Ende om dat dese Columne haeren Naem heeft naer DORVS soo wordt sy aldus ghenoemt midts dien oock dat de selve Columne heeft de dicke en lenghe van eenen Mans-Persoon.

R r r

Soo

Soo als een wacker Man can draghen grooten last
Soo is aen *Dorica* des Tempels sterckte vast.

De *Columnne* diemer noemt *Jonica* heeft haren Naem ghelyck boozsept is naer den Hoofst-man *JON*, doch heeft haer dichte ende lenghde naer een Vrouwen statue by naer soo lanck als eenen Man ende naer-adenant haer dichte. *Corinthia* wordt ghemaect naer de ghelyckenis van een Maeghdelycke statue / om dat een Maeght van naturen teer / jonck en ranck is / en meest bequaem tot scaepicheyt en aenghenaem circaet / welke *Columnne* is eerst ghebonden in *Corinthen*, ende is van ghedaente net / fraep en rijckelijck ghecireert. Ende *Composita*, wesende de vyfde ende leste manier van *Columnnen* / wordt ghecomponeert upt de andere ghelyck hier booz byeder verhaelt is.

Een op-ghecierde Maeght seer eerlaem in manieren
Can haeren handel door een vaste deught verciere,
Soo oock een teer Pilaer die op haer wesen treckt,
Die niet als netticheyt aen groot ghebouw verweckt.

Den *Opghendom* oft *Proprieteyt* van elk een der booz-verhaelde *Columnnen* is wonder aen te mercken booz alle leer-lustighe Mencomelinghen de welke beginnen aen te batten de diepsinnighe Const van *Architectura* oft *Statuaria*, want naer dat ick gebonden hebbe soo in het beschryf van *Plinius* ende andere gheest-rijcke Aucteuren, soo bevinde dat de *Columnne Tuscana*, die grof lanck en sterck is / wordt verdeelt in neghen deelen / waer aff dat de twee deelen maecten de *Stijlobate* ende de heel *Baſe*, welke twee deelen wederom in ses deelen ghedeelt sijnde; soo wordt het een deel den *Oppersten Cimatio* ghegheben ende het ander den *Ondersten Cimatio*: ende de vier resterende describeren het *quadraet* oft volmaectt viercant de welke twee *Diameters* kruys wijs deelen. *Cimatum* wordt oock *Basis* gheheten. Ende om te doen verstaen waer upt een oprechte Pilaer oft *Columnne* ghecomponeert en ghemaectt wordt / is te weten upt het *Capiteel*, *Architrabe*, *Cornice*, *Phrie* oft *Baſe* ende *Peeter-staſe*, dit zijn de besonderste wetenschappen van een goet *Architect* als de principaelste fondamenten daer alle bouwinghen upt spruyten waerom dat ick wel segghen mach aldus:

In d' *Architraeb*, *Cornies*, *Phries*, *Baes* en *Peeter-stael*
En t' *Capiteel* daer by, bestaet'er altemael.

De hoochde vande *Columnne Dorica* wordt ghedeelt in acht deelen / waer af de twee deelen zijn de hoochde der *Stijlobate*, welke twee deelen wederom ghedeelt worden in vyf ander deelen / waer af d'een deel sal wesen de dichte van de Schacht oft *Corpus* / en seben deelen sullen wesen de hoochde met haer *Cimatum* ende *Capiteel*, zijnde aldus de Schacht met haer *Stijlobate* samen hooch thien deelen. De vierde *Columnne Corinthia* is de boozgaende seer ghelyck uptghenomen de *Stijlobate*, maer schijnt veel bromer en stercker te wesen: de hoochde van dese *Columnne* wordt ghedeelt in neghen deelen / en alsoo behout de *Stijlobate*

...de deelen /
...d'ander deel
...deelen / waer
...wesende de
...deel wordt ghe
...ende op elcke
...deelen.
...dat d
...heeft
...oft
...sou t

En gro
En
Van Marti
Die daer
Van donder
Als hy die
Daer selden o
Van Bom,

N Tempel
Ten offe
Argos en i
Daer vond
lecx dat de
In't sterck
lets door h
En maectt

M dat d
Als d
welen is gh
Bedaecht het

bate twee deelen / en dese wederom ghedeplt in neghen deelen soo is een deel de Basis, d'ander deel de Cornice bande Stijlobate, en het ander deel wordt ghedeplt in vyf deelen / waer af de Stijlobate dyp deelen inde breedte heeft ende soo voort. Ionica wesende de derde manier wordt ghedeplt in seben deelen / waer af dat een deel wordt ghedeplt in 22. deelen en dat is de heel breedte vanden Plijnthus, stijbende op elke zijde dyp deelen staen om te maken de dichte van het Cimathium beneden. De resterende 16. deelen maecten de dichte der Columnne; is oock te noteren dat de Stijlobate bande Columnne Toscana op de een sijde egheenen Cimathium en heeft om dat sy groef en sterck is en meestendeel wordt gheset in groote Edificien oft Bouwen / als Boltwercken / Artillerie Huysen etc. Want den Cimathium sou te veel plaets benemen.

1. Tuscana.

DEn grooten Reus *Tuscaen* (crijghs-girich door sijn sterckte) En vondt gheen vaster rust als in het wapen-huys Van *Martis* wree *Bellon'* t'ghen' d'*Architect* bemerckte, Die daerom sijn *Calumn' Tuscaen* noempr, om t'ghedruys Van donder, blixem, en het storms ghewelt te weeren, Als hy die heeft ghestelt in't Oorloghs Maghesijn, Daer selden om haer kracht can eenich quaet aen deeren Van Bom, Garnaet, Canon, oft ondergraven Mij.

2. Dorica.

IN Tempels daermen plach Schaep, Bock, en Stier te branden Ten offer vande Goön (als *Dorus* heeft ghedaen) Te *Argos* en in veel meer Steden ende Landen Daer vondtmen niet als *Doricas* Pillaeren staen: Sulckx dat den *Architect* gheraden vondt te stellen In't sterck en hooch ghebouw de langhe *Dorica*, Midts door haer vasticheyt de Tempels selden hellen En maectt een man'lijk werck ghelijck *Composita*.

3. Ionica.

OM dat de Eel Column' van *Ionica* is teerder Als *Doric'* en *Tuscaen*, (soo als een Vrou-persoon In wesen is ghestelt) heeft d'*Architect* veel eerder Bedacht het gen' hy stelt in bouwery ten thoon,

Van lighter handelingh doch al veel aenghenamer
 (Tot voordeel vande bors) als d'ander twee Pilaers
 Schoon dat sy tot grof werck sijn nutter en bequamer:
 Siet waer in dat bestaet de weedt der Konsteners.

4. Corinthia.

DE teere edelheyt van lieffelijcke Maeghden
 Die schoon sijn opgheciert, net, wesentlijck en ranck,
 Aen d'*Architecten* in *Corinthen* soo behaeghden

Dat de Columnen (die sy vonden niet te lanck
 Te rouw oft niet te dick) by hun sijn vergheleken

By Maeghden statuen, om haer ghesteltenis
 Van teere netticheyt, doch lighter om te breken,

Om dat haer maeckel van gheen swaer materi is:

5. Composita.

Hier sietmen saem by een al watter wordt ghevonden
 In *Doric'* en *Tuscaen*, oft d'edel *Ionica*,

De plompheyt wordt hier met de netticheyt ghebonden

De stercke grootheyt met de teer *Corinthia*.

Hier sietmen in't gheheel veel groot en cleyne deelen

Het gen' maer een en maeckt door Const van d'*Architect*:

De samen-voegingh van veel deelen can hy heelen

Waer in de wetenschap van Tempels bouwen steckt.

Daer vintmen d'een Column' op d'ander stadich rusten

Naer eysch van't mersel-werck, dat constich is ghebouwt

Daer d'ooghen met vermaeck in scheppen hunne lusten

Om dat d'een deel soo wonder d'ander teghen-houwt.

De wetenschap vande Columnen d'een op d'ander te setten is ghelegghen in
 de manieren der selver te connen onderscheyden / want soo men de swaer en
 dicke wilt stellen op de lighte en teer Columnen / soo moet het maecken een on-
 volmaecht ende verbrodt werck / en daerom wordt hier eenichsints aen gheschiet
 het onderscheyt der selver : daerom seggh ick wordt hier bethoont waer in d'een
 en d'ander manier van Columnen oft Pilaeren bestaet / soo moet een goet
Architect de Columnne *Dorica* stellen op de Columnne oft Pilaer *Tuscana*, ende

GU

T'Gout, t's
 Die conn
 En segghen
 Als mijn Po
 dat leven, di
 is maer sel
 Als t'leven
 Die hy in ve
 heeft beslo
 dat Gab
 over al b
 Al waer hy h

de Jonica op de Dorica, de Corinthia op de Jonica, ende de Composita op de Corinthia, redenen zijn dese om dat de Tuscana grober / dicker / en swaerder is als de Dorica, oock de Dorica stercker als de Jonica, want Dorica is mannelijcker en van meerder ghewicht als Jonica, de Ionica is grooter als de Corinthia, eyndelijck de Composita minder als de Corinthia. Hoe wel dat de Composita nochtans ghesformeert ende ghemaectt wordt upt alle de boozgaende matieren / zijnde in haer selven (bestaende maer in een Pilaer) veel lichter als de ander / en bestaende in veel deelen die van malsanderen ghescheyden (nochtans in een werck begrepen zijn) als by exempel eenen heelen Tempel / so is de swaerste van alle / want allen de Vasen / Perpendiklen / Circels / Weltsels / Trianghels / Obale Formen / Gypen / Centers / Quadzaten oft vierkanten onder-half vierkanten oft sex-qui-altera (die de Tempels oft andere Bouwen upt wijzen) met de Geometrique redenen en linien (die de Quadzangels verhoonen) den Center die dooz twee Diagonen oft twee hoecken (om een ooght oft ronde venster te maecten) ghebonden wort / zijn altemael begrepen in Composita, en ter wijlen dat mijn werck niet en is t'selbe naerder te ontdecken / daer oock mijn wetenschap dooz onerbarentheyt te slap en te teer toe is / soo sal den Dieu-Instighen Leser hem hier mede ghelieben te contenteren ende hem met dese 2. beersen vernoecht te houden.

Den welstant van't ghebou hanght aenden *Architect*
Die maecten can dat daer in't minst niet aen ontbreckt.

GUILIAM GABRON

Schilder van Antwerpen.

T'Gout, t'Silver, t'Porseleyn, t'geblompt, t'Gediert en fruyten:
Die connen beter het waerachtich vonnis uyten
En segghen wat Gabron voor eenen Meester is
Als mijn Poësi pen, door de ghelijckenis
Van't leven, die hy weet t'ontdecken met Pinseelen,
En 'tis maer schijn daer van, die haer op de Panneelen
Als t'leven selver draeght, ist Beest, Mensch oft Figuer
Die hy in verf bethoont, met sulcken eel Natuer,
Elck heeft besonder kracht in zijn verscheyden vindingh
Sulckx dat Gabrons vernuft om zijn Consts onderwindingh
Is over al bekent, daer Roomen noch op peyst
Al waer hy heeft ghewoont, en haer heel Landt door-reyft.

CAREL

CAREL EMANUEL BISET

Schilder van Mechelen, oudt 27. jaren.

Die met vermaeck en lust t'ghewoel van Mans en Vrouwen
 (Soo als *Biset* bemaelt) is besich aen te schouwen,
 Mach vry wel voorder gaen, en sien van soo naer by
 Als hem den lust verleydt, de suyver eel Schildry,
 Die over-loopt van gheest en thoont van veers haer krachten
 Van by haer nettricheyt, die weerdigh is te achten:
 Vol vindingh soet van aerdt in't gretich oogh-ghemerck
 Om d'overvloedigheyt van't wel ghestelde werck.
 Daer sietmen opse Frans een groot ghetal Figuren
 Oft opse Nederlandts, die schijnen hun te rueren,
 Soo wonder werckelijck verthoont sich op Panneel
 Al t'gen' *Biset* verbelldt op doeck met zijn Pinseel.
 De seker teeckeningh en ander aerdigheden
 Die gheven tot vermaeck daer van de beste reden,
 Hoe los en aenghenaem en wel ghecoloriert
 Elck stuck haer wesen draeght met overvloet verciert
 Van alle Actien, die den Natuer ontdekken
 Der Schilders vry ghedacht, in verf en cloecke trecken:
 Besonder in het cleyn net van ghesteltenis
 Waer in al t'gen' men siet om t'best en aerdichst is.
 Daer Vranckerijck van can een waer ghetuyghen gheven
 En acht *Bisets* *Pictuer* de weer-gae van het leven,
 Daer hy soo langhen tijdt gheoeffent heeft den gheest
 En is in't Hof altijdt in groote eer gheweest.
 Soo als hy stadich noch sal blijven, om de krachten
 Die sijn Pinseel bethoont in Konst-minnaers ghedachten:
 Jae hier in Nederlandt en sal oock noyt de Faem
 Vergheten om met lof te cieren zijnen Naem.

IOAN.

*Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:*

*At ubi multiplicis sese dedit Artis alumnaam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.*

IOANNES, IERONIMUS en ANTHONIUS VVIERX

Ghebroeders, ende Conſtighe Plaedt-fnyders van Antwerpen.

DE Faem heeft ſtof ghenoch om vande Konſt te raefen
Die *VViericx* op de plaedt eel, net en ſuyver thoont,
Al oft elck een Figuer waer van claer glas gheblaefen
Oft gheboetſeert in waſch, ſoo wonder ſich verſchoont
Elck druckſel dat daer van ghecreghen heeft ſijn weſen:
'Tis oft ghewaffen waer met t'Schilders ſacht Pinceel
Daer gheen Artſeerſel in en blijktt, ſoo uyt gheleſen
Staet hunne Konſt oft ſy ghemaelt waer op Panneel.
T'Graef-yſer can ſich noyt in netter Konſt verheffen
Als dat te blijcken compt in *VVierix* handelingh,
Noch kol', noch loot, noch pen en connen naerder treffen
Het leven en Natuer als *VVierix* teeckeningh.

CHARLES ERPARD

Schilder.

R*Ethorica* die mach oock vry met volle monden
Den lof en groote eer van *Erpard* doen verconden
Ter wijlen ſijn Pinſeel vol levens aerdicheyt
Soo menich luſt en gheeft om hare Konſt verleyt,
Daer niet in is te ſien als t'gen' *Pictuer* can ſchencken
Aen Schilders, die altydt des levens kracht bedencken,
Om te verthoonen op den doeck oft plat Panneel
Soo als *Erpard* oock doet met ſijn volmaeckt Pinſeel.

FRAN.

FRAN

G

De de ſaet an
Tuf-geboren ghy
ſcher en nette
ſchamen aerd
niet naerder het
ere en volſlagh
en ſchaduw
en oft de aenghe
reunen repelen
t' twee Ghebo
nem hant roem
r is verheffend
duſſenden erba
ghesiedt pyn
en connen aen
en waerlaeten to

Franchois Polly
Van Fama,
Want ſoo lan
En ſijnen k
ſo ſalmen ov
Belauwren
De veele prin
Waer van c
he can dan
Die onderre
der niemand
Om dat hy
wat een we
Van *VVillem*
Conſt kan
Daer niet als

521

FRANCHOIS en NICOLAES POLLY

Ghebroeders ende Plaet-snyders van Parijs.

Soo de soete aenghenaeinheyt in een print eenich vermaeck gheeft aen een Lief-hebbers ghesicht / die en moet sijn selven maer ontleedighen om te sien de supber en nette wercken van Franchois en Nicolaes Polly, daer sulcken cracht en seldsaemen aerdt van leven in te binden is / dat ick niet en meyn dat jemandt naerder het volmaeckte leven in de Const sou connen ontdekken / soo wonder teer en volslaghen sijn hun aerdtseersels uyt ghebueret in't diepen / verhooghen / schaduwen en verlichten / dat (segh ick noch eens) den Natuer van't leven oft de aenghenaeinheyt van gheschilderde Poësie niet hoogher inde konst en connen reucken / oft hun selven lebender verthoonen / als de dinghen van dese twee Ghebroeders ghesneden staen. *Non plus ultra*, niet verder en can de Naem haer roem-paelen stellen / als de wetenschap van soet plaet-snijden haer pter is verheffende. *Soo ende ghelijck den vermaerden Willem Delfsius in't *Willem Delfsius, Plaet-snijders, en ghesneden printen speuren kan / daer de Print-lief-hebbers meerder lof van souden connen aentwijken als ick hier weet te verhaelen. **W**aerom en hebbe niet connen naerlaeten tot hunnen lof te segghen:

Franchois Polly en can noyt uyt t'ghedacht verdwijnen
 Van Fama, schoon de doot hem had ghebrocht in't graff
 Want soo lanck als sijn Const sal op de plaet verschijnen
 En sijnen kloecken gheeft als t'leven drucken aff,
 Soo salmen over al in Conincklijke Steden
 Belauwen den Naem van desen Constenaer,
 Die veele printen heeft gheteekent en ghesneden
 Waer van de minste is oft sy gheschildert waer.
 Hoe can dan desen Naem naer dusent jaren sterven;
 Die onderteekent heeft soo menich edel printd,
 Daer niemandt als *Nicolaes* de schatten af sal erven
 Om dat hy neffens hem gheen meerder gheeft en vindt.
 O wat een wonderheyt wordt oock door Godes seggen
 Van *Willem Delfsius* niet daegh'lijckx af ghebelt:
 Sijn Const kan jeder een tot groote vreught beweghen
 Daer niet als levens schijn en gheeft is in ghestelt.

S s

IAC.

FRAN.

IACQUES CALLOT

Edel Plaedt-snijder van Nancy in Vrancke-rijck.

MEn schrijft dat iemandt eens soo
cleen

Wist op een witten criecken steen
Te snijden hondert becke-neelen,
En aerlich oock daer op te teelen
T'gherijmpt des doots met bogh en pijl
Jac boven dat noch soo subtiyl,
Daer by te stellen vyf Figuren
Schier buyten t'mogh'lijck der Natu-
ren :

Soo men met reden segghen sou
T'gen' was ghesneden van een vrou.
Doch want dit moest de Const seer
hind'ren
En de volmaecktheyt gans vermin-
d'ren,

Te maelen op soo cleynen stof
Vyf menschen met een kercken-hof.
Dus wil van vremder dingen praten
Die ons CALOT heeft naer ghelaten,
En brengt in priinten voor den dach
Soo cleyn als oyt een ooghe besach
Soo cleyn, net, eel en uyt ghelesen
Als jet can in sijn selven wesen,
Waer van elck print een wereldt is
Om haer seer schoon ghesteltenis.

Jae die haer cracht wil ondersoecken
Moet met verstandt in alle hoecken
Bemercken d'edel aerdigheyt
Van sijne overvloedigheyt:

Die niemant en can achterhalen.
Oft al de actien bepalen
Als elck besonder plaedt bethoont
Die d'eere van CALOT verschoont,

En doet de Faem ghedurich rasen
Met sijn vernufttheyt uyt te blasen.

Waer van sy wijst de waerheyt aen
T'gen niemant oyt soo heeft gedaen.
Siet de wanschapen spookerijen
En ander schotse aperijen

In een vol-werckich wonder beldt
Daer Sint ANTHONI wort ghequelt,
De merct der schoone stadt FLORENCEN
Daer alle Coopmanschap der menschen
Gehandelt wordt, en ander meer

Elck is al even reyn en teer,
Noch heeft hy t'krijghs miserien
En veel andere Misterien,

Naer t'uytlegh van het Fabel-boeck
Van NASO, met sulck ondersoek
Op plaet gheetst, dat ick moet blijven
Schier heel verstelt in al mijn schrijven,

De overvloedichheit van t'werck
Soect sulcken rappen ooghe-gemerck
Dat ick my voor laet staen te falen
Soo ick de cracht meyn t'achterhalen,
Ick laet dā Vranckerijck met vreught
Naer reden roemen op sijn deught
Want in het teecken en etsen

Geen Consten aer hem nae can schetsen
Op doeck oft plaet en glad Panneel
Met d'aldercherrepste Pinceel,
Jae schoon CALOT geen handelinghen
Had, om met verven voort te bringhen
Figuren, die als t'leven staen,
Dat heeft hy met de naeld' ghedaen

Bemerc-

*Constance Vranck
1793*

IACQ. CALLOT

Genlhomme lorainois fut né en la ville de Nancy, en l'an 1594. de son commencement estoit graveur, mais voyant qu'il ne s'en pourroit faire promptement cette science, il s'adonna à travailler à l'eau forte, en quelle il se rendit si extrême, qu'il est une merveille de le voir, on cègneit son grand esprit par ses œuvres, comme la grande marche de Florence, les misères de la guerre, et quantité des autres. il mourut en la ville de sa naissance, l'an 1635, le 27me de mars. Mais ne delin. A seigneur seul fit. I. M. en fens exculat.

S ff. 2

Bemerk.

Bemerckinge.

OVIDIUS **O**VIDIUS seydte niet claere woorden aldus: Dat de kleederen vanden mensch
 Lib. 1. verslijten, goudt, silver ende andere juweelen vergaen maer de Faem die eenen
 amorum. Poët vercrijght door sijn ervaeren Poësijsal eeuwigh dueren, want de memo-
 ziele bandte deught wordt door de Poësijsal verlengt / de Goden selver bandte Poësijsal
 ghemaeckt / aenghesien de valsche Goden maer versiert en sijn. De byp Schil-
 der-const bestaet de Poësijsal inden iersten graedt: want het ghene door de Poësijsal
 met woorden wordt uyt ghedrukt / wordt van een Teekenaar met kole oft
 penne op papier / van eenen Veldt-houtwer metten beirtel in houdt oft steen-
 ende van een Schilder met het Pinseel op doeck oft plaedt afgehevelde / waer
 op Franciscus Junius in't ierste Boeck van sijn Schilder-const antwoorde ende
 seydte: dat de Schilder-const soo wel als de Poësijsal steunt op een sekeren kragt
 der Phantasie. Plutarchus seydte dat de Poësijsal en Pictura maer en verschillen
 inde materie en manier van imitatie / want sy hebben alle beyde t'selbe oog-
 ghemerck. Het ghene eenen Schrijver met de penne beschrijft wordt ons in
 manier met de teekeningh booz ghedraeghen / want soo iemandt gaet vertellen
 eenighe Tragedische Historien / die schromelijck oft vreemt om hooren sijn / oft
 dat de selve naer den heysch der Natuer beschreven oft in een levende Comedie
 ghespelt worden / alles can een oprecht ervaren Teekenaar / Veldt-houtwer oft
 Schilder soo wesentlijck uyt drucken als men door de Poësijsal can beschrijven /
 verskillende alleentijcken inde manier ende materie / doch ober een komende
 met de gheschiednisse. Den Mensch heeft door sijn menschelijck bedrijf van
 Konst sulcken kragt / dat hy de eyghenschappen van alle dinghen soo grond-
 kerich weet booz te stellen datmen daer uyt de actituden bandte representatien
 der beelden waerschijnelijck can bemercken. Dat is de blijshap oft droefheyt /
 boozspoet oft teghenspoet / vrees oft rust en sulckdanighe andere die daer in te
 sien sijn / waer van claerder kennis gheben de uytnemende yntent die ghe-
 sneden ende gheintenteert sijn van * Willem Swanenborgh, Cornelis van Daelen,
 ende Cornelis de Visscher waer in comyt te blijken sulcken opmerckinge van
 gheest in elck besonder afbeldtsel dat de Natuer selver niet boozder en can comen.
 De effecten oft ken-teekenen van eenighe afgehevelde soo droefte als blijde Histo-
 rien bestaen inde weeldighe vrolichheyt der bancketten / de aerbeidt saeme-
 bermakelijckheyt der jacht / de bloedighe groutwelijckheyt der Oorloghen / den
 onbermijdelijcken angst van schipbreuck / de blecke vrees bandte doot / de ver-
 langhende hoope van verlossinghe en sulckdanighe andere / welcke effecten elck
 besonder Lief-hebber (sijn ooghen staende op de Konst der boozseide Plaedt-
 snijders) daer in sal comen sien. * Den Leser sal mijne fault (die ick door on-
 wetentheyt in dit Boeck heb laeten sluypen) ghelieven te verbeteren die hy hier
 booz Folio 461. sal vinden / alwaer dat staet Cornelis de Visscher ende moet
 ghelesen worden Jan Claessen de Visscher alsoo den selven is een cloeck Plaedt-
 snijder in Landtschap ghelijck aldaer vermelt is / ende desen boozsz. Cornelis
 de Visscher Plaedt-snijder in Figueren de welcke hy selver ordonneert / teckent
 ende snijdt / daer veel wonderheyt in te sien is / zijnde niet min inde selve Konst
 erbaeren desselvs Boeder. Jan Visscher: Ende wat aengaet * Israel Silvester,
 Silvester.

Franciscus Junius Lib. 1.

Plutarchus.

* Willem Swanenborgh, Cornelis van Daelen, Cornelis de Visscher, Plaetsnijders van Hollandt.

* Nota.

* Israel Silvester.

Bolanger, Huret, Daret ende Danoit, de selve zijn seer erbaren in het snijden ^{Huret.}
 van Figuren ende andere Ordonnantien / ende sonderlingh in het etsen van ^{Daret en}
 Landschap / Architectuer, Gesichten / Bouwen / Gallerijen / blacke belden ^{Danoit.}
 Lustbaere Daleyen en Beinden / Hoben verleet met haer Somersche raptijt ^{Plaet-}
 ghewaerd / Springh-fonteynen en Prieel-werken / Wilt-jachten / Wijn-pluc- ^{snijders}
 kinghen / opene wandel-plaetsen / Zee-haven / Ruinen ende andere plaissantien ^{vā parijs.}
 allen het welck van hun soo liefelijck en net ghedaen is / dat het selve eenen
 joer / lust ende smaect den Menschoutwer verbeekt. Ende om niet in een ma-
 terie te blyven doolen / soo heeft mijn penne niet willen vergheten de upne-
 mende Konst van Architectuer die d'Heer Jacob van Campen Heere van Rande- ^{D'Heer}
 broeck, ons voorsiet binnen de Stadt Amsterdam, aen het wijt vermaect en ^{Jacob vā}
 besaeynt Stadts-huys d'welck hy selver gheordonneert heeft / dat voer een ^{Campen}
 werelts wonder mach ghesiet worden in het Boeck der wonderheden om al ^{Archi-}
 de aenghename en cloecke werken die daer in te sien zijn. Hy is oock ghe- ^{teet.}
 weest den Vinder oft inbenteur van het costelijck Epitaphium oft Graff-tombe
 banden Admirael Tromp tot Delft.

En is niet dan te seker dat de beste Meesters (die erbaren zijn inde Rijck-
 ghesighe Konst van Architectuer ofte oock in verscheide manieren van bou-
 oeffeningh) upt de edel Schilder-const eenighe grondt-leeringhen trecken / om
 hun werken naer de fondamenten der selver op te richten; niet alleen om den
 ontreck van haer gheseltenis in Figuren naer te volghen / maer om de Tichten/
 Balusters / Lepsten / Boghen en andere nette omwercken hun gheseltenis te
 gheben. Dit heeft met een onsterfelijcke eer laten bliicken den grooten Archi-
 tect die de wijt besaemde Collegiale Kercke van S. Gommaer binnen de Stadt ^{De Pro-}
 Lier heeft gheordonneert ende gheboutwt / wiens naem upt de memorie van ^{chie kerck}
 alle Menschen verdwonen is / doch ter wijlen dat het loffelijck werck aen alle ^{van S.}
 Boumeesters en Architecten (die desen schoonen Tempel aenschoutwen) sulcken ^{Gomaer}
 verwonderingh haert om haer nette proportie / lichticheyt ende wel ghebueghde ^{tot Lier.}
 hooghde en breedde / verciert met de uperste volmaechtheyt die in een Kerck
 te sien is / soo ben aenghelockt gheweest tot lof banden onbekenden Architect
 mijn Musa te laten singhen aldus:

Laet vry heel Belgica op al haer Tempels stouffen
 Die van wit marber sijn, verciert met costlijckheyt
 Gheen die de Prochi-kerck van Lier kan overpouffen
 Soo t'Kerck ghebou bestaet in't licht en netticheyt.
 Den schoonen Omme-ganck vol invallende claerheyt
 Den Diameter en het binnen bouws ciraet
 Bewijfen van haer Faem alleen de rechte waerheyt
 En t'ghene tot haer eer hier voor beschreven staet.

LEO

LEO VAN HEIL

Constich Architect van Brussel.

Als de naturelijke werck-lustighe verstanden door een stille toe-ghene-ghenthept tot de Konst van Architectuer aengheleydt worden / soo en can het anders niet gheschieden oft het werck moet hun ghemackelijck vallen / want eenen goeden Architect oft Bouwmeester siende de vermaeckelijckhept van zijn werck / dwelck eirich en rijckelijck inde ooghen spelt vanden Menschouwer / en sal nimmermeer rusten sonder den grondt vande uiterste volmaecktheit en netticheit der Bou-kunst te achterhaelen / ghelijck onsen diep-gheeftighen Leo van Heil ghebozen tot Brussel, daeghelijck daer in bethoont / den welken om sijn erbaren wetenschap gherosen is gheweest den Architect van het Hof ende Inseigneur der Stadt van Brussel. Hier van can ghetuyghen den Ards-hertoch Leopoldus vooz den welken hy verscherpde wercken gheinventeert ende namentlijck een Steenen-poozt vooz het Hof doen boutwen heeft naer sijn versieringh ende ordonnantie die den voornoemden Ards-hertoch soo aenghenaem beviel / dat hy Leo van Heil tot zijnen onsterffelijcken roem naer gaf te wesen soo danighen Meester: dat hy twijffelden oster noch in dese Nederlanden zijns ghelijck soude ghebonden worden. Den lof diemen van eenen Prins des Landes krijght blieght soo hooch / en luydt inde ooren van alle Lief-hebbers soo prijstelijck en aenghenaem: dat de Faem niet reden sou jalours moghen wesen soo sy de eer en weerdt verdienden loff van Leo van Heil in dit werck vergheten bondt / niet alleen aen hem toecomende den hoochsten roem om sijn Meesterlijcke en Mannelijcke wetenschap van Architectuer, maer oock om den soeten aerdt die hy met het Pinseel uytwerckt naer het leven / in verlichterij van bloemen / beestijens en cleyn ghewormpte soo eel / net en scherpsinnich als het eyghen leven.

Wanneer d' Architectuer met d'eel Piçtuer verkeert,
En huysen beyd' te saem in een volmaeckt verstandt
Soo wordt uyt hunne Const twee dobbel deught gheleert
Waer van men niet en weet wie hout de overhandt.

LENAERT

saet hier
an nature
en per / se
Le Bap

LEO VAN HEIL

*faict bien en illumination des fleurs et mouches et autres petites animaux
au naturel, sentend fort bien en l'Architecture et batiments de maisons et
en perspectives est né a Brusselles lan 1603.*

Le Bapt van Heil pinxit

Fred Bottats sculpsit

Is. Meyssens excudit.

LENAERT VAN ORLEY

Constich Schilder.

I Sidorus Pelustora (sepdt in zijn derde Boeck) inden 161. Bzief met gheleerden sin: dat de Schilders die d'onlichaemelijke dinghen door eenighe lichaemelijke ghelijkenissen af-belden, plachten het hooft der Coninghen door een handt uyt de wolcken veel tijds te croonen, om daer mede te verstaen te gheven dat hun opperste Vooghdije vanden Hemel ghegheven wordt. Ghelijck waerachtich is / want al het ghene den Mensch uyt-werckt dat gheestich en aenghenacm is compt dooz de gaefte van Godt / ter wijlen dat den Mensch niet en heeft van zijn selven als ghebreck. De wonder fraep ordonnantien ende inventien / die Lenact van Orley met de Pinceel des verstandts op den doeck en Pinceel heeft voortg ghebracht / gheben daer van hen teekenen ghenoch dat de Emblemata en andere rijcke Sinne-beelden particuliere gaben moeten sijn vanden Oppersten Al-gheber onsen Heer ende Salichmaker. Soo ende ghelijck Dammo-
ri. Schilder van Luyck van ghelijcken aen vershepde fraep stukken van Taefereelen en ander Ordonnantien heeft betwefen / daer niet in te sien en is als een schole vol leersacm ghedachten en werckende actien / waer uyt te mercken is dat den Naturer wel met de Materie mach vergheliken worden / eben als de Konst met de Leeringh / want de Konst en vermach sonder de Materie niet. Uyt de schilddyp (de welcke is een deel ghemenghde en gheschockierde verben die op doeck oft plaedt seer naturelijck berdept sijn) can een jeghelijck oordeelen den sin en booznemen d'welck uyt een levent en naturelijck verstant is voortg ghebracht d'welck dooz de Konst daer in ghesloopen is / soo volghet dat de Konst sonder de Materie weynich can doen. Besonder de Schilder const de welcke de boozverhaelde Gheesten aende Faem hebben naerghelaten om eeuwich daer van te roemen ende de memozie daer van verstant te verberffen.

THEODOR MATHAM

Constich Plaedt-snijder van Haerlem.

T Is clare dat een goet Plaetd-snijder behoort verciert en begaest te sijn met de scherpsinnicheydt in't bedencken wat hy op de topere plaedt sal uytwercken / oock met de overbloedigheyt in't uytducken en versieren t'ghene hy vooz heeft soo ende ghelijck Theodor Matham ten hoochsten daer mede begaest is / ghelijck blijkt aen vershepde pinton die hy heeft laten uytgaen die seer hy de Const-liebende Gheesten bemindt sijn. Hy heeft dese Const gheleert hy Jacobus Matham die sijnen Vader was / soo dat niet te verwondaren en is dat hy desselfs voedstappen daer in naer volghet.

Als Iacob Matham had sijn leste ur' ghenoten

En weeck het leven af, soo werdt de deur ontsloten

Van Theodors verstant, die door sijns Vaders leer

Beerfden vande Konst de wetenschap en eer.

PEETER

PEETE

DE
Sijn

Die aende m

Om daer in

Men seyde

Om dat a

Om dat al t

Den mensche

Daer van

Die af-b

Een stuk v

Oft daer t'e

En op een

Hoe alle c

So danich e

Tgen achter

In't leven

Soo jeman

Daer niet als

Bewegingh a

Als t'leven

Van t'Con

Wat dat het

Als stof voor

Het eel stil

Daer van c

Als jemandt

Van hem seer

Heel sin-rij

Daer jeder

PEETER VANDER VVILLIGHE

Schilder van Berghen op Zoom.

DE stucken (die ons *vander VVillighe* bethoont)
 Zijn met veel aenghenaem bedenckingen verschoont,
 Die aende menschen al een waerheys spieghel gheven
 Om daer in het begin en d'eyndt te sien van t'leven.
 Men seydt dat de schildry een valsche waerheyt is
 Om dat als t'leven staet haer eel ghelijckenis,
 Om dat al menichmael haer afghebelde leeringh
 Den mensch van sonden treckt, en brencht tot t'deuchts bekeeringh.
 Daer *vander VVillighe* een naerder blick van gheeft
 Die af-belt met t'Pinceel hoe datmen sterft, en leeft.
 Een stuck vol ydelheyt van Rijckdom, Conft, en Schatten,
 Oft daer t'onnoosel kindt wilt naer een bobbel vatten
 En op een doodts-hoofst steunt, dat wijft ons efter aen
 Hoe alle dinghen eens moet metten tijdt vergaen.
 Soo danich edel werck weet hy op doeck te voeghen .
 T'gen achterduchten baert, van sterven, en vernoeghen
 In't levens ydelheyt, dat de ghedachten sterckt
 Soo jemandt eens de Konft van sijn schildry bemerckt,
 Daer niet als gheeft in sweeft, vol voorsmaeck om te sterven
 Bewegingh aende ziel om d'eeuwich rust te erven.
 Als t'leven en de doodt sijn saem met een ghemenght
 Van t'Constich-rijck Pinceel, d'Aenschouwer stets bedenckt
 Wat dat het leven is, en hoe't weer moet verdwijnen
 Als stof voor windt ghestelt, oft schaey in Sonne-schijnen:
 Het eel stilstaende werck (dat *vander VVillghe* maelt)
 Daer van den rechten kas ghenochsaem achterhaelt.
 Als jemandt alle soort des wereldts ydel dinghen
 Van hem seer aerdich siet op doeck ten voorschijn bringhen
 Heel sin-rijck, t'gen men uyt de Konft begripen can
 Daer jeder sijn verstant met vreught op slijpen can.

T t t

PEE-

PEETER

PEETER VERBRUGGEN

Beldt-houwer van Antwerpen.

En gauwsichtighe oogh weet haestich af te paelen
 Waer de volmaecktheyt van de Konst is uyt te haelen,
 Waer in den luyfter steekt daer Faem op brallen mach
 Soo haest als sy maer eens *Verbrugghens* wercken sach.
 Want de volmaecktheyt van Natuer en eyghen leven
 Kan eenen Kender sien in sijne beelden sweven,
 Soo van wit marber-steen, pot-aerdt, jvoor en houdt
 Waer in sijn handt haer soo vervoordert en verftout,
 Dat niet ghevonden wordt van meer volcomentheden
 (T'gen' draeght sich naer de Konst) oft t'is van hem ghesneden,
 Soo levendich en kloeck als jemandt snijden can
 Daer gheen schrijf-letters, maer de daeden roemen van.
 Jae waert dat *Musa* selfs ghevleughelt had mijn dichten
 Noch moesten sy te saem voor dese Consten swichten:
 Die hoogher vlieghe als ick tot hun lof beschrijf
 Om haer vermaerden Naem daer ick in hanghen blijf,
 En sit ghelijck verftelt in't sporr' van mijne rijmen
 Die aen sijn lauwer-lof door jonst en jever lijmen.
 Als ick t'*Hantwerpen* gaen in d'een en d'ander kerck,
 Daer men de wonderheyt siet van *Verbruggens* werck,
 In houdt en witten steen, als Tuynen en Altaaren
 Schoon Orghels, Statuwen aen Tomben en Pilaaren
 En ander edelheyt die ons sijn Konste baert
 Iae gheeft aen alle dinck haer cracht en eyghen aert,
Verbruggen ist die met sijn Beirtels en Siseelen
 Het leven thoonen can g'lijck Schilders op Panneelen,
 Sijn't naeckte kinderkens van hout oft marber-steen
 Al t'ghen' hy snijdt het compt met t'leven over een.

Sijn't

*tailleur d'images
 d'après nature*

PETRVS VERBRUGGHEN

Sculpteur d'images tres-renomé demeurant en Anuers ville de sa naissance.

R. Quellinus pinxit.

Coenr. Lauwers fecit.

T 112

Sijn't groote Statuen die boven t'leven kijcken
 Beleeft en onbeleeft, hy doet sijn Const soo blijcken
 Als t'leven t'gen' hy compt van alle kant soo naer
 Dat jeder segghen sou t'leeft soo daer spraek in waer.

NICOLAES ende IACOBUS PITAU Ghebroeders.

Plaet-snijders van Antwerpen.

Die d'yfers wonderheyt op platen wilt bemercken
 En moet sijn oogh maer slaen op d'uytnemende wercken
 Die ons *Pitan* ontdeekt in printen soo volmaect
 Dat jeder naer hun Const met groot verlanghen haect.
 Soo in het poesel naect als wel gheployde vouwen
 In sijde laeckenen, vol meesterlijke douwen
 Soo veel de wetenschap van t'snijden leeren can
 Daer *Iacob* en *Niclaes Pitau* sijn Meesters van.

DEN EERW. PATER IOANNES VANDER BORGHT

Mennebroeder, Constich Teeckenaer ende Plaetsnijder.

De deught en belght haer niet de Consten te verteghen
 Midts haren luyfter oock is in haer kracht gheleghen:
 T'is aen Godt aengenaem den overschot van tijdt
 Te oeffenen in Konst, die hert en gheeft verblijdt
 Dit blijktt in *vander Borght* die veele aerdigheden
 Gheteekent heeft met kol', en op de Plaet ghesneden
 Soo kloeck en wel ghedaen dat Musa noyt en sal
 Vermoyt sijn van sijn Const te roemen over al.

VILLA-

Tact op C
 Waerom lo
 Al wijft on
 Daer sy van
 ch sou d'Ac
 Fama Vill
 En riep in
 Die hy me
 als sy da
 edelheyt
 Die *Snyder*
 Daer elck ee
 d'ordonna
Snyderboef
 so net als F
 Daer Fama
 Fama noy
 legh noch
 Daer is onste
 ten vrome C
 luykt in van
 dal van Pega
 De hy oyt vo
 it esen op d
 gheestich uyt
 waken noch
 de proef bewij
 schoon de l

VILLAMENA

Plaedt-snijder van Roomen.

S Taet op Const-minnich hert, waerom soo langh gheswegen?
 Waerom soo langhen tijdt in dweers ghepeys ghelegghen?

Al wijst ons *Roomen* aen soo menich deflich gheest

Daer sy van ouder eeuw is af versien gheweest:

Noch sou d'*Accademi* haer hebben aen te draghen,

Soo Fama *Villamen*' hier niet en quam te daeghen

En riep in corten sin, de wonderheden uyt

Die hy met d'yser door de Const op plaedt besluyt.

Soo als sy daegheliickx gaet over al verconden,

Wat edelheyt dat wordt oock inde print ghevonden

Die *Snijderhoef* op plaedt seer wesentliick ontdeckt

Daer elck eens Kenders oogh veel lust, en sin uyt treckt.

Ian Snij-
derHoef.

Om d'ordonnantien van Landtschap en Figuren

Die *Snijderhoef* weet met veel jever uyt te vuren,

Soo net als *Holsteyn* doet in Hollandt best bekend

Daer Fama op sijn Cunst sal roemen sonder endt,

Daer Fama noyt en sal zijn lof en eer verlaten

Soo langh noch eenich print ghedruckt wort op sijn platen:

D'er is onsterffelijck die naer ghelaten wordt

Van vrome Constenaers wijns naeme noyt verdort.

Dit blijkt in *vande Pas* wat lof de Musen singhen

In't dal van *Pegasus*, van al de vremde dinghen,

Die hy oyt voor den dach ghebrocht heeft met de naelt

In't ersen op de plaedt, daer *Belgica* op praelt:

Soo gheestich uyt ghevuert, ghestipt en kloeck ghesneden

Gheliickmen noch can sien tot op den dach van heden,

De proef bewijst de daet van't werck tot s'Meesters eer

Jae schoon de handt vergaet, den gheest sterft nimmermeer.

Peeter
Holsteyn

Chrispi-
aē vande
Pas.

Aen.

Aenmerckinghe op verscheyde Pharsen oft Tijtsghenuchten die de Consteners menighmael hebben uyt ghewerckt. Dienende tot leeringh vande ghene die met eenighe ghebreken vanden quaden Natuer gheplaeght zijn. Om de selve daer door te beteren.

Die in't Oordeel vande Aldertijste / Edelste ende Eertweerdichste Mannen groote weerdicheyt verdienen om hun Konst oft ander wetenschap / dat sijn de ghene die hun werck van een ander laeten schatten en steunen op desselfs oordeel. Tunc enim laudabilis Fama nutrit artes: Want als dan soo boedt de lofweerdighe Faem de Kunst. Maer al ist dat meestendeel de Menschen het beste gheboelen hebben van hun eyghen werck / en hun uptnemende spraec en aenghenaem schijnt te sijn dat sy selver bestuert ende ghemaect hebben / als willende volghen het ghemeen spreek-woordt: Amor incipit a se ipso, de liefde begint van haer eyghen selven / soo is ter contrarien belagghelijck / dat sekeren Schilder gheen het minste vermaeck oft ghenucht en bondt in sijn eyghen werck / d'welck nochtans gheestich en selbsaem (om de Const) in aensien was. Iae hy en was niet alleen byandt van een eersuchtich ghemoedt en te vreden met het oordeel dat jemandt anders van sijn werken gaf / maer verfoepde sijn Const en stact de bzaeck van t'ghene hy selver met t'Pinceel voortzocht / hy en cost niet ghedooghen oft verdraghen dat jemandt sijn werken preez oft verhefte / want die in de ooghen van een ander volmaect en sonder weergae schenen achte hy min weerdte te sijn als de doeken oft panneelen daer de Const sich in verthoonde. 'Eis dan ghebeurt dat sekeren Edelman hem had doen maken een ordonmantie / die hy oock seer gheestich had upt ghewerckt. En den Edelman bzaghende naer de weerde van het stuck / andtwoordde den voorszeyden Schilder t'selve niet min te willen gheben als viertich guldens / den Edelman pepsende dat hy hem wat overgaapte / begoft t'stuck te bedinghen en aen te bieden meer als de helft / den Schilder blijvende op sijn woordt segghende dat hy't niet een myt min en wilde laten als hy t'selve gheloofte hadde / heeft den Edelman hem ghepresenteert ses-en-dertigh guldens / vueghende daer hy dese oft dierghelijcke woorden: dat et daer vooz wel mocht passeren / waer op den Schilder hem bzaeghde waerom hy soo dom oft sot was te bieden 36. guldens aenghesien het stuck soo veel niet weerdte en was / ende den Edelman gheantwoordt hebbende waerom dat hy hem t'selve als dan niet toe en sloegh / seyde daer op den selven Schilder: dat hy hopte een grooter beest en eenen anderen soo danighen sotten Coopman te krijghen die noch meer sou gheben. In dierghelijcker vueghen hiel desen Schilder den aep met sijn eyghen werck / d'welck hem docht gheen gelt weerdte te wesen / en datse sot waren die daer vooz eenich gelt presenteerden.

De

De gae
Wordt me
By die
En leeft h

De gheenen g
ghemack
ker geen opre
mint de traeg

men Schilder
ij zijnde om et
wils om hoo
en eenen ghem
Daer seggher
voorzeynde da
ghen hoe veel
ghelijck hadt
er de oude. T
it op sijnen t
at met den en
en anderen M
Almanacken co
in / als hy hem
ghedte bande a
/ om dat elck
hoo en d'and
dat is het ghem
mannen can den e
en verispen
eyghen van een an
comt weerd. En
aenden hoc
misschien

Donweten
Maer breng
En d'acht
Veel wal

ambulat innoc
mias confidens

De gaeve (die den mensch van Godt is inghefloort,
 Wordt menichmael misbruyckt en met den voet ghetreden
 By die ondanckbaer is, jae doet sijn eer te kort
 En leeft heel forgheloos veer buyten goede seden.

Die gheenen goeden naem en acht
 En sijn ghemack voor d'eere stelt
 Naer geen oprechte deught en tracht
 Jae mint de traegheyt meer als gelt

Die sich onder den draf menght
 Wordt vande swijnen gheten.

*Qui despicit se ipsum
 Non laudabitur per alium.*

Eenen Schilder op sekeren Somerschen tijdt buyten Stadt in een open veldt
 besich zijnde om eenighe ghesichten gheberghte en gheboompte te teekenen / en
 dickwils om hooch siende naer het wolckdrijben des lochts / is hy hem ghe-
 comen eenen ghemeppen Hupf-man die hem vraeghde oft hy eenen Steir-kijcker
 oft Waer-seggheer was / waer op den Schilder (siende zijn onnooselhepdt)
 antwoordende dat jae / vraeghde den selven Hupfman oft hy wel sou connen
 segghen hoe veel Dozen - beesten (daer mede verstaende kopen) zijn Woutwe
 daeghefijck hadde te bestellen / waer op den Schilder antwoorde : Ses jonghe
 sonder de oude. Den Boer desen dobbelen sin niet begrijpende / en niet en wist
 dat op synen thozen ghebepaert was / seyde dat het waerachtigh was dat
 hy dat met den eersten slach wel ghetrefte hadde / ende gheloofde dat hy van
 gheenen anderen Meester als van desen Schilder (die hy niet en kende) en sou
 zijn Almanacken coopen / wel verskert zijnde dat hy eenen goeden Oost sou
 hebben / als hy hem dat boozsepdt hadde. Hier quae te blijcken dat de on-
 nooselhepdt bandt archepdt (nochtans sonder schade oft hinder) overmeestert
 werdt / om dat elck in zijn ghemoedt by van ghepeysen bleef / d'een in arch-
 listicheyt en d'ander in onnooselheyt want t'ghene dat eenen mensch niet en can
 sien dat is het ghemoedt van een ander / Homo non potest videre animum alterius.
 En daerom can den eenen den anderen in sijn booznemen oft redenen achterhalen/
 barten / en berispen / aenghesien den eenen mensch nimmermeer den grondt der
 ghepeysen van een ander en can voelen ten waer die metter daedt berthoont ende
 gheopent werdt. Ende om dat de archepdt vanden Schilder hier niet en werdt
 ontdeckt aenden boozsepden Boer soo bleef hy in zijn onnoosel gheloof / die
 andersintz misfchien tot gramschap sou verwecht gheweest hebben.

Ignorantia non parit fastidium Naturæ.

D'onwetentheyt can licht een mensch van quaet bevrijden
 Maer brenght oock menich mensch in druck en bitter lijden,
 En d'achterdencken van bedroch (vol vuylen aert)
 Veel wallegingh en forgh inde ghepeysen baert.

*Qui ambulat innocenter
 Ambulat confidenter.*

Die in sijn doen onnoosel wandelt
 Ghemeynelijck trouhertich handelt.

Simpli-

*Simplicitas digna favore fuit.
Nil scire, vita tutissima est.*

Ovid. epist. 2.

'Tis seker dat eenen Mensch (den welcken sonder weet van bedroch met sijnen
vriendt handelt) gheen achterdencken en sal hebben van bedrogghen te worden/ om
dat hy het ghemoedt oft intentie vanden anderen niet en can sien oft kennen son-
der d'effecten vande selve te proeben. Soa ist oock aenmerckens waerd hoe
dat sekeren Schilder met naem Snaphaen, zijnde op zee/ en die om sijn uptterende
sieckte het leven ontfeydt was/ versocht aenden Barbier van het Schip dat hy
hem naer sijn dootd sou willen open snijden/ segghende dat hy curieus was/
om naer sijn dootd te weten waer af dat hy ghestorven mocht wesen. 'Tis oock
ghebeurt dat Snaphaen quam te sterben/ en den Barbier hem open-ghesneden
hebbende/ hebondt dat sijn lever begoft te hederben/ doch om naerder weten-
schap daer van te hebben heeft de lever ghesoden: om beter te connen sien den
grondt der verderbinghe/ en boven op het schip ghestelt hebbende om te vercoelen
werdt vande Boedts ghesellen ontwetende op gheten/ men mach peysen hoe de
selve daer naer ghestelt waren als sy quamen te weten dat het een menschen
lever ghetweest was die sy soo gretich en met sulcken smaect hadden op-ge-
peuselt.

Cibus ignotus dat naugea Nature.

Den hondt die gheren een ghestolen brocxken eet
Crijght licht wat op den neus eer dat hy t'selver weet.

Een Snoepers handt
Valt haest in schandt,

De katt' die stelt
Wordt licht ghevelt.

Men walght van gheene spijs die op is en verteert
Voor datmen kent haer vuyl, die dan licht weder keert.

Qui vin ne boit apres salade

Est en danger d'estre malade.

Die op't salaet dringht gheenen wijn
Die sietmen dickwils qualijck sijn.

En gaet in sulcken water niet
Daer ghy den gront niet claer en siet.

Sekeren Schilder tot Roomen in't gheselschap van eenen Hoop Bendt Ho-
ghels sittende/ krijght eenen bande heel Compaignie sonder reden op den hals/
die desen Schilder daeghde om te bechten/ jae was in sulcken furie upt ghe-
laten dat hy hem in't volle ghelach wilden aenballen. Den Schilder/ die gheen
Lief-hebbet van bechten en was/ eensdeels om de cleyn oorzaak/ en ander-
deels om dat hy upteerde en gheen bloedt ghenoch hadde om de bzoornheydt
oft moedtwillicheyt vanden anderen te wederstaen/ die nochtans soo aendrongh
en den Schilder niet willende verlaten/ begoft hem tot den slach te bereyden/
van versocht te bechten met wapenen die hy sou verkiezen/ den anderen opnijder
en

ballant niet
vermende /
in't
en wist waer
hy langher
sijnen by
daer / en van
ghehoelt end

In
Het sel
Aen t'
En die
Word

'Tis beter
Als sonder
Die oel
Sijn gr

Qu

den Hollandtse
dumleche manie
ders praette al
den dresien was
hy den den Wag
de voorsien da
den / doch sien
wijgh het heel g
den naem gheven
groomen wordt
den Senaer noen
dangen en Soli
ghesien / in t
mede: boeder
den gooter aenst
den op de poort

en baillant niet anders wenshende gaf aenden Schilder den keus / die t'selbe
waer nemende / spoogh hem soo dapper d'een slupin voor en d'ander naer op
den boesem / in't aensicht en het heel lichaem door / dat den anderen sijn selven
niet en wist waer verghen / segghende dat hy t'selbe soo niet ghemeynt hadde /
en hoe hy langher protesteerde en op een ander manier socht te bechten / hoe den
Schilder sijnen vbandt met slupmen (daer hy wel van versien was) dapper
bojduerde / en van het heel gheselschap upt ghespot zijnde / vondt sijn gram-
schap ghekoelt ende sach gheen beter middel als om peys en brede te maken.

In audaces non est audacia tuta. Ovid. Io. Meth.

Het schorffte Schaep bleyt aldermeest
Aen t'roemen kent m' een blooden gheest,
En die het leelijckxt is besnot
Wordt vande wereldt eerst bespot.

De gramschap heeft gheen redens cracht
En daerom wordt sy sot gheacht.

Iratu sensu cum ratione caret.

'Tis beter met sijn vrindt in goetd accoord te staen
Als sonder hop' van eer een quaden sprongh ghedaen.

Die oeffent sijn ghedult, en rust en vrede mindt
Sijn grootsten vyandt (die hy selver is) verwindt.

Qui vincit se ipsum hostem superat maximum.

Eenen Hollandtschen Edelman seer hooberdiech van ghemoedt versocht naer
de Roomsche manier inde Schilder-bende ghedoopt te zijn / en alsoo hy selden
iet anders praette als vande Hollandtsche waghens daer sijn Vader in Hollandt
wel van versien was en daeghelijck mede gineck plaisteren / noemden en doop-
ten sy hem den Wagheman, waer ober uptermaten seer verstoott zijnde / en hem
latende boozstaen dat hy met desen naem onteert was / begost groot krakeel te
maecken / doch siende dat sijn raserny en furie te vergheefs was / gheloofde
opdelijck het heel ghelach te betaelen datmen hem sou heirdooopen ende eenen
anderen naem gheben die van meerder reputatie was als den Wagheman, dwelck
aenghenomen werdt te doen / en als den Obersten vande Bende (diemen al-
daer den Senaet noemt) desen Wagheman sou gaen heirdooopen / septe naer veel
Sermonien en Solemniteyten / diemen daer tot tijds ghemucht ghelwoon is
te ghebruycken / in dese oft dierghelijcke woorden: aenghesien de mildtheit van
onsen Medebroeder soo groot is om tot eenen ontsterffelijcken naem te comen
die van grooter aensien is als den Wagheman soo salmen den Wagheman twee
wielen upt de poort trecken / en noemen hem den Keirman, waer ober het heel

W b b

ghe-

gheselschap riep viva viva den Keirman, dan met kleyn contentement banden Wagheman, den welcken pepsende dat den Keirman van minder qualiteyt was als den Wagheman: hier sachmen de hooverdy schandelijck uyt jocken en cluch- tich ghestraft tot spieghel van veel hooverdighe menschen.

Gheen meerder vyandt heeft de dwase hooverdy
Als datmen haren aert berispt met spotterny.

De hooverdy is het begin alles verderf.

Tob. 4. 14.

Die met de hooverdy verkeert
T'begin van alle booscheyt leert.

Luciferum pepulit de sede superbia Celi.

Die by de Kreup'len woont leert manck-gaen sonder kruck
En die de hooverdy bemindt gheraeckt in druck.

Hooghen moet, vallen doet.

*Cum fex cumque fumus cum res turpissima sumus
Vnde superbimus, nescimus quando perimus.*

Eenen Beldt-houtwer op zijn reys naer Roomen bande Hoovers gang bes- rooft zijnde / vondt gheen middel om aen geldt te raecken / en hoozende datter eenen Cardinael tot Roomen woonende / die een groot Lief-hebber was van schoon peerden en sonderlingh van schildry / beldthoutwerp en alderhande Consi- heeft met hope van aen geldt te comen hem verstoutwt by den selven Cardinael te gaen segghende: dat hy uyt Nederlaundt ghebrocht hadde het alderclocckste / schoonste en volmaeckste peerdt datmen opt ter werelt ghesien hadde / om aen sijn Hoogheyt te schencken / maer dat het op den wegh tot Ferrara in het ghe- berght ghestorven was / en oversulckx hem als desperaet ghebepnsende / septe dat hy gheen middel en wist om hy te leven / waer op den Cardinael antwoorde / dat hy daer ober niet en moest bedroeft sijn / want waert saecken dat het selve peerdt hadde blijven leven / hy t'selbe maer aen hem had comen schencken / maer nu cost hy het peert in sulckdanighe manier aen alle de werelt presenteren / sulckx dat den Beldt-houtwer (mepnende den Cardinael te bedrieghen) werdt selfs bedroghen.

Die jemandt soeckt in slaep te wieghen

Met soet ghevley, en te bedrieghen

Tracht sijnen alderbesten vrinte

Sich menichmael bedroghen vindt.

De Muys die inde val voor haer het aes siet hanghen
Die vat'et, maer wordt selfs bedroghen en ghevanghen.

Fit

Die
Wo

Wanneer

Soo is't g

scherm Schild

de in sijn eygl

andys wete. t

ghedonden wo

ijpels gaf be

gigighe beg

met den u

Schilder (b

andere affan

stolen binden

de moest gh

ijpel sonder t

te gheprijacht

ijdel verlozen

nen ontfanghe

ij plaets inde

van den Ma

ij gietichy b

ij plaets inden

den jnterest se

st te ontroobe

Schilder (die

ij gelde meer gh

ij sed cui

Sil swijghe

En t'gen

Want de

Dus nen

en secreteet aen

in soogh en

Fit spolians spoliū.

Die pluckt de roosen met ghewelt
Wordt van haer dorens haest ghequelt.

Wanneer den valschen Vosch de Craene noot te gast
Soo is't ghemeynelyck dat een van beyden vast.

Scheren Schilder by een vergadert hebbende een goede somme geldts / en t'selve in sijn eyghen schapzay met betrouwende / heeft het inden hof (sonder jemandts wete) begraven inde aerde / pepsende dat et daer niet en sou ghesocht oft ghebonden worden / doch steunende op de ghetrouwicheyt van een van sijn Discipels gaf hem t'selve te kennen / den Discipel aenghelockt zijnde door een geldt-girighe begheerte / ende verghetende sijn rechtveerdighe ghetrouwicheydt / heeft met den nacht het geldt ontgraven ende wegh ghenomen / ondertusschen den Schilder (wiens hert meer by den pot van sijn geldt was als op Godt oft andere affairen) heeft by gheval het gelt begost te misschen / jae t'selve hem ontfolsen vindende / dacht dat niemandt anders als sijnen booschreben Discipel t'selve moest ghestolen hebben / doch gheensints gheraden vindende den selven Discipel sonder volcomen pzeube daer over te beschuldighen / heeft eenen loosen bondt ghepzaaktiseert / hy is by den Discipel sonder samblant te maecten van sijn geldt verlozen te hebben / ghegaen en heeft gheseyt dat hy noch hondert ducaten ontfanghen hadde met intentie de selve den toecomenden nacht op de boosz. plaets inden hof by sijn ander geldt te verberghen. Den Discipel pepsende dat den Meester sijn diebery alsoo sou ghetwaer worden / en van sonderlinghe giericheyt beseten zijnde / heeft het boosz. ghestolen geldt op de boosz. ghemelde plaets inden hof wederom gaen graben met hope dat hy daer by thien dubbelen interest sou pprofiteren als de 100. ducaten daer souden by sijn om met de rest te ontrooven / maer bondt sijn selven ten hoochsten bedrogghen / want den Schilder (die gheen geldt meer en hadde) heeft den nest ontrooft en nopt eenich geldt meer ghegraven / waer door de giricheyt vanden Discipel ghestraft was / *Fide sed cui vide.*

Aurum probatur igne, Amicus tempore.

Stil swijghen is de Kunst om schatten te vergaren
En t'gen' ghewonnen is met wijsheyt te bewaren.
Want de Fortuyn altijt den mensch geen tweemaal dient
Dus nempt d'occafī waer als ghy haer open vindt.

Veel betrouwt

Licht berouwt.

Die sijn secreet aen jemandt melt
Is stets in sorgh en anx̃t ghefelt

Te goet, te mildt en te ghetrouw
Brengh menich mensch tot naeberouw

V v v 2

Hoe

Hoe datmen t'gelt en liefde sluyt
 Het wil, het sal, het moeder uyt
 Hoe beter vrindt hoe grooter spijt
 Als eens de liefde keert in nijdt

De liefde felden keert in haet
 Als meest om jemandts eyghen baet
 Die geldt heeft inde bors dat blinckt
 Moet maken dat 'et niet en klinckt.

Amores, dolores, y dineros

Non pueden estar secundos.

Pecunia non satiat, sed irritat.

Seneca.

Seheren Coninck van Brancq-rijck / verstaen hebbende datter eenen Neder-
 landschen Schilder tot Parijs was die hem soo naturelijck in wesen en ghedaente
 gheleech / datter veel Edelieden (hem te ghemoedt comende) door bedrogghen
 bielen om dat sy desen Schilder dickwils booz humen eyghen Coninck aen-
 saghen / heeft desen Schilder willen sien en by hem ghecomen sijnde / vraeghde
 hem den Coninck oft sijn Moeder dickwils in't Hof gheweest was / waer op
 den Schilder antwoorde dat sijn Moeder de Stadt van Parijs noch het Hof
 noyt ghesien en hadde maer dat sijn Vader in't Hof dickwils placht te ver-
 keeren.

Die met de katten spelt, oft dreyght haer eens te smijten
 Moet neerstlich toesien, want sy crabben oft sy bijten;

Soo oock die gheenen spot oft jock en can verstaen

Mach nimmermeer met spot oft jocken omme-gaen.

Heeft jemandt seer op t'hoofd hy mach den kam niet vreesen

Soo can het een ghebreck het ander oock ghenesen.

Die jemandt in sijn spraek oft woorden achterhaelt

Wordt met de selve munt al menichmael betaelt.

De Aepen sijn wel gauw, noch gauwer diese var,

Die naer den water-back tournoyt wordt selver nat.

Die met Vossen heeft te doen

Moet wel letten op sijn hoen.

Ne carpas alia vel ede tua.

Mucho sabe la mona

Mais mas el que la toma.

Seheren groot machtighen Cabailier van Brancq-rijck verstaen hebbende
 datter binnen Parijs eenen Schilder woonde die seer gheestich was in cluchtighe
 quincq-slaghen uyt te wercken / jae soo gauw om jemant op alle booz-woyfselen
 van

in proosten t
 manie van s
 eite om in s
 maille (die e
 ch word om
 den Schilder
 elman staende
 woorden: Q
 met was tullen
 e l'autre chose
 Schilder end
 Die de
 Heeft d
 Vab t
 Foy v
 Op al
 Waer i

de anplisfighe
 minde bestraff
 in boz te betere
 en onderwijfing
 gebreck groye
 men verholen
 hare teghen by
 van de verholen
 Soo jema
 sijn vyan
 Das scho
 De minste

van propoosten te achterhalen en op elcke vraegh te antwoorden als wetende in manier van spreken tot elcke naelde eenen djaet te binden; dat alle de werelt trachte om in sijn gheselschap te zijn. Soo ist gheschiet dat desen Franschen Cavaller (die eenen grooten Lief-hebber van Hoeren was) oock seer nieuwsgierich werdt om desen Schilder te sien en te hoozen spreken / ghelijck ghebeurt is / den Schilder ontboden zijnde / ende in't Hof komende by desen curieusen Edelman staende in de sael aen een taefel vraeght hem den selven Edelman in dese woorden: *Que difference est entre vn Gaillard & vn Pailiard*, wat onderscheyt datter was tusschen enen Boffon ende eenen Hoer-jagher: antwoorde den Schilder: *Rien d'autre chose que la table* segghende: niet anders als de taefel, alsoo tusschen den Schilder ende den Cavaller niet anders en stondt als een taefel.

Die de ghebreken in een anders ooghen siet
Heeft dickwils meer ghebreck al en bekent hy't niet.

Vah tibi tu nigre dicebat cacabus olla.

Foy vuylen sot seyd' de ketel teghen den pot.

Op al te haesten vraegh een traghe antwoordt dient
Waer in den vragher selfs sijn eyghen fouten vindt.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Al veel te vry

Is sotterny

Allemands vrint

Oock niet en dient

Want dit ghebreck

Maeckt menich geck.

De archlistighe Spreucken en subtile Antwoorden de welcke duydelyck en sichtigelyck bestraffen des Menschen ghebreken / sijn dickwils nut om de selve daer dooz te beteren. *Melior est manifesta correptio quam amor absconditus*, een openbaere ondertwijsinghe oft berispinghe is beter als een verhoeghen liefde. * Want ^{27.} het ghebreck groyt en bloyt soo langh als het bedeckt word. Iemandt die sijn ghebreck verholen wilt houden / moet hem wachten met een ander te spotten oft daer teghen bypandschap te verwecken / want dooz sulckdanighe occasien worden de verholen ghebreken ontdeckt. ^{* Virgilius.}

Soo jemandt compt tot staet en hoogh verheven eer
Sijn vyandt brenghet uyt heeft hy het minste seer.
Dus schouwt d'eergiricheyt, soo in U jet mistaet
De minste pleck van t'kleedt den man altijd verraedt.

Dus

Dus heb voorgehouden met zotte woorden de leeringhen (diemen uyt de booz verhaelde tijds ghenuchten en rappe antwoorzen sou connen trecken) hier noch eens te heerbatten / want tot ondersoek van het eerste punct / raeckende den mensch die zijn eyghen werck beracht en niet en can verdraghen dat t'selbe van een ander gheprezen wordet / strjdende teghens de natureljcke reden / overmits dattet met den natuer soo gaet / dat jeder een sijn eyghen wercken als eenen Aep sijn jonghen / met een sonderlinghe liefde omhelst en bemindt / soo bevinde dat dit ghebreck bestaet inde ondankbaerheyt / ter wijlen dat den mensch behoort aen Godt dankbaer te wesen over de gaben die hy aenden mensch verleent. *Nihil enim sine gratia Dei homo possidet.* Want den mensch en best niet sonder de gratie van Godt / tot beternisse van welck ghebreck wel dient ghenoteert.

De minste grati die den Heer stort inde menschen

Is weerder als het gen' d'aerdt, locht en zee besluyt

Wie isser die hier meer sou op de wereltd wenschen

Dan daer den overvloedt van alle goetd uyt spruyt.

Het tweede punct bestaet in een waen-wijse sotterny om jemandt niet eenen dobbel hertighen sin te willen beschuldighen daer hy onschuldich in is / ghelijck den Boer die uyt de paelen bande reden niet en liep in't bryghen aenden Schilder oft hy eenen Waer-seggheer was / ter wijlen den selven was Locht en Aerde uyt treckende op de manier ghelijck de Astrologanten oft Steir-kyckers hun meeste studie onder den bloutwen Hemel sijn uyt werckende / op soo danighen manier sou den verstandighsten des wereltds connen een spell' op de montw ghespreken worden. Met sulckdanighe rooymanschappen wordet hedendaeghs meer ghehandelt als met deughdelijcke leeringhen daerinnen de ghebreken van zijnen even mensch doot behoort te bestraffen.

Die sotterny voor eer verkiest

Sijn goeden Naem en Faem verliest.

Laudabilis Fama nutrit artes.

Een eersuchtich ghemoedt is vyandt van veel spot

Want die den spot bemint wordet licht gheacht voor sot.

Het derde punct bevinde ick te bestaen in eenen gulsighen overdaet ghelijck in het eten van Snaphaens lever ghespeurt wordet / jemandt sou moghen segghen dat den hungerighen appetijt bande Boedts-ghesellen daer toe ghepoet werde / en oversulck booz gheen ghebreck mach gherekent worden / d'welck mijn werck niet en is om t'selbe te ondersoeken dan om het Compas van mijn grondt-reden daer op te stellen / soo wordet al menichmael bebonden dat den Mensch doot inghebozen aerdt soo tot de gulsicheyt gheneghen is / dat hy ghevoelende sijn over-laden maegh gaens onlustigh en onbequaem om daer ander spijjs in te croy-

de felb
te con
maken.

Corpori
Libera

Tigen ziel
Die Moede

het vierde pu
ghedempt w
men den mir
andst sijn ey
sult aemene
concrearie o
trafende gra
nght / die m
te connen

Leert Spot.
Soo sult gh

het vyfde punct
men affkeer
ghelafen laet
s meer sothe
verstandich M
vande botter
men wordet
de wijsheyt
hegen aer d
daer nie
Die meyn

croppen / de selbe eer sal pdelen als te ontgaen eenighe ghelegghentheyt van meer-
der spijs te connen ghenieten: luttel denckende dat t'selbe de ziel en natuer can
krencken.

*Corporis atque animi mors est impletio ventris
Liberat a morbis sobrietas varijs.*

Petrar-
cha.

T'gen ziel en lichaem krenckt dat is den overdaet
Die Moeder is van sond' en Voedster van veel quaet.

Het vierde punct can ghetrocken worden op de gramschap die niet beter en
can ghedempt worden als met spotterny ter wijlen dat eenen grammien mensch
gheenen den minsten spot oft ghenucht en can verdraghen / besonderlyck als
jemandt sijn eyghen gheboelen wilt boorzaen / en een anderz gheboelen niet
en wilt aennemen oft bekennen: in sulckdanighe arguatien / daer twee personen
van contrarie opinie sijn / en disputerende elck tracht boven te spannen / wordt
een rasende gramschap verweckt / als wanneer een spottwijse reden daer tusschen
dinght / die niet beter en can gheblucht worden als sijn passien te bzeiken en
spot te connen verdraghen sonder gram worden.

*Homo iratus differt ab insano solo tempore
Ira enim est furor brevis, insaniae initium
& irrationalis impetus.*

Horatius

Leert spot, spijt, schimp en geck altijd verduldich lijden
Soo sult ghy lichtelijck de sond' van gramschap mijden.

Leert t'onrecht drijven uyt den sin
En smaedt verdraghen met ghedult,
De gramschap heeft gheen reden in
Sy can ontdecken d'eyghen schult.

Het vyfde punct nemyt sijn opmerckinge inde hooverdy / die niet beter en
can eenen afkeer krijghen van haer eyghen selven dan als wanneer haere dwase
op gheblasen laetdumckentheyt wordt uyt ghejocht en bespot. Die hooverdigh
is / is meer sotheit onderworpen als wijsheyt: want een wijs boozsichtigh
en verstandich Man sal oodmoedich wesen en bypandt sijn bande hooverdy/
niet wetende bottericken sullen hun veel hooverdiger thoonen als wijsse menschen/
en daarom worden sy bande wijsse versopt. Seneca seyt seer wel: Daer souender
reel tot de wijsheyt gheraecken, waert datse hun niet en lieten voortgaen wijs te sijn.
Een Rozen aer die vol graen is sal naer de aerde omleegh hanghen / en een
pdel Aker daer niet in en is sal haer hooft meer om hoogh steken als een die
vol is. Die meynt dat hy yet is als hy niet en is die verleydt sijn selven.

Galat. 6.

Rijck-

Rijckdom en eelen staet den mensch hooverdich maecken
Die niet eens overdenckt dat t'sijn maer ydel saecken.

Nobilitas vera est virtus.

Den waeren Edeldom is de oodtmoedigheyt
Waer in het ciersel en de eer der deughden leyt.

Eenen bande oude Vaders seght: allen aerbeydt sonder oodtmoedigheyt is ydel / want d'oortmoedigheyt is den booz-looper bande liefde / ende de volmaectigheyt vanden mensch / die hooverdigh is en can gheen liefde hebben want den hooverdighen mensch niemandt als sijn selben bemindt en verheft / bentijdende dat een ander verheben wordt.

Het sesde punct comt ober een met de giricheyt die ghebetert can worden met bedroggh / want alsinen eenen girighen bedrieght op de manier ghelijck den Meester zynen Discipel wist te bedrieghen en zyn giricheyt te straffen / soo sal haer de giricheyt wachten van haeren eyghen sunnelijken en girighen aert meer te betrouwen / waer door zy ten lesten comt te sien dat haeren handel haetelijck is om dat hy soo het lichaem als de ziel can krencken / de ziel om de sonde die doodelijck is / en het lichaem om de sorghe daer t'selbe door gheperst wordt / overmidts dat eenen Girigaert selden rust heeft.

Die t'altemael vercrijght daer t'girich hert naer haect
Voor t'lichaem en de ziel sijn eyghen doot-kist maeckt.

Eyndelijck soo is te bemercken dat uyt cluchtighe quincq-slagghen veel leeringhen connen ghetrocken worden.

Cato.

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris

Quæ fugias: nobis vita est aliena magistra.

D'exempel vande deught behoortmen naer te trachten
En t'gen gheen goet en leert, ghedurich te verachten.

Uyt wijs en geck, uyt goet en quaet

Daer canmen leeren wat mistaet.

Aenghesien dan dat het onnoodich is hier in te blijven hanghen want soomen de ghebreken vande menschen nautsichlijck wilde ondersoecken (daer ick selver niet by van en ben) soo soumen stof en materie ghenoch binden om daer van boecken vol te schrijven / d'welck hier niet te pas en comt dan alleenelijck ten deele wordt gheappliceert oft gheboeght tot over-een-cominghe van sommige Pharsen oft cluchtighe Quincq-slagghen die veel Const-baerende Gheesten hebben weten boort te hengen om somwijlen niet alleen den mensch tot lagghen te verwecken / maer leeringhen uyt te connen sieten om de ghebreken die een ander mistaen / te verbeteren.

Want

Want soo veel sanden alser inde Zee vergad'ren
En alser aen t'gheboompt te sien sijn groene blad'ren.

Soo veel sonden zijnder te binden in ons leven / soo veel tochten in ons ghe-
moedt en soo veel versumpmenissen in ons plicht / naer t' segghen vanden gheleerden
Plutarchus. Den mensch sal van jonghs af alrijt meer gheneghen zijn tot quaet
als tot goet / den ouden Adam ran selden uyt het hert ghedronghen worden / dit
quaet compt boozt uyt nijdt / jeloos / bzeckheydt / gramschap oft wel sulck-
danighe andere / de welcke altemael niet boozts en bzenghen als boose sonden /
die het licht des verstandts verdupstieren en de ziel inde eeuwiche dupsternissen
sijn bzenghende / het menschen ghemoet (dat alrijt met dese ghebzeken becommert
en bebochten wordt) is de deur die alle boossheden in laet / en ten zy dat de
selbe daer uyt ghedreven worden met een ghedurighe oeffeningh van de weten-
schappen daer den Almoghenden Heer den mensch mede begaest / ende datmen
de ghelegghentheydt van sulcke gaven niet en versumpyt / door een quade ghene-
ghentheydt tot de luyheyt / traegheyt / eersucht / en sulckdanighe aenlockende
ghebzeken (die den mensch overballen) soo en heeft hy naermaels gheen reden
van sich selven te ontschuldighen / als hy het eeuwich leven compt te verliezen /
Quid prodest homini bene vivere, cui non datur in aeternum vivere : Wat baetet S. Au-
gustinus. hier wel te leven almen het eeuwich leven hier naer verliest. Daerom mach eenen
Constenaer die de gaven van een goede memorie wetenschap en verstant besit /
de deught wel beminnen / de neersticheyt lief hebben / de traegheyt haeten en
de sonden versopen / soo sal hy hier crighen gheluck / boozspoet / eer / en rijck-
dom en naermaels den onepndighen loon van saligheyt.

De neerstigheyt vercrijght een eeuwigh Eeren-croon
En d'arremoede is alleen des Luyaerts loon.

Hier mede dan daelende op mijn boozghenomen werck in't verbolgh banden
lof der vermaerde Beldt-snijders / Architecten / en Placdt-snijders / soo
ben aenghelockt aenden Leser booz ooghen te stellen de hoogh verheven Faem
die ghedurich als een schadutwe op de hielen volghet vanden weert-beroemden
Simon Bosboom uptnemenden Beldt-snijder van Emden, niet anders ghedurich
verspreyende als de wonderheyt die hy in Const van beldthoutwen is verthoo-
nende daer den Hertoch van Brandenborch / het Princelijck Hof van Ozaignien /
ende heel Hollandt van connen ghetuyghenig gheben / waerom datmen wel
segghen mach tot sijn onsterffelijcken lof ende eer.

Jet seldsaems niet en baert als veel verwonderingh
T'gen' aenden Meester gheeft een Consts bevoorderingh.
Die soo veer reycken sal in't houwen vanden steen
Tot dat het leven en de Const compt over een.

W w w

SIMON

SIMON BOSBOOM

Beldt-snijder, gheboren van Emden Anno 1614.

Ghelijk de grootste kracht der beeldt-rijcke imaginatie bande schildzijen bestaet inde ciereijcke inventie / soo is oock de uperste volmaecktheypde bande edel Sculptura ghelegghen inde naerboetsinghe der eyghenschappen diemen in't roerelijck leven vernempt ende bespeurt / want een steenen statue die de cracht van eenich ernstich bedryf in haer upterlijck ghebaer betwijft / wordt gheseyt een goede actie te hebben die de rechte ziel der Const is / jae al ist dat de Const gheen roerich oft gheboelijck leven en heeft ghelijck alle levende dinghen verthoonen / soo wordt daer in by een Const-kennende oogh soo veel ghesien als in het eyghen leven : men bespeurt daer in veel-derley beweginghen des ghemoets / t'zy een lieffelijcke toelaggingh / een statelijcke sturicheyt / een aenghename bodelijckheyt / een stercke ghesetheyt en sulckdanighe andere actien / daer den Menschouwer sich by naer toe verlust oft betweeght bindt. Daer den grooten Const-barenden Gheest Simon Bosboom een groote ghetuyghen van gheeft als te sien is aen alle zijn Beelden die van hem ghesneden ende aen het nieuwe Stadthuyus van Amsterdam te vinden zijn / waer in upt ghestort is allen de aengenaeme en uperste volmaecktheypde die een Beldt-snijder in houdt oft steen can voortbreynghen / den Edelen Heer Jacobus van Campen Heere van Randebroeck &c. ende groot Architect (die t'selve Stadthuyus gheordonneert heeft ghelijck hier vooz breeder compt te blijcken) can hier van rechte grondt reden gheven / met wat een cloecke neersticheyt desen Bosboom den overbloedt van sijn wetenschap in de weert-besaemde ende hoogh beroemde wercken heeft laeten dalen / daer ick alle Const-minnende kenners laet van oordeelen die t'selve sullen comen te sien / t'is waer dat Simon Bosboom niet alleen de eer en mach toe gheschreben worden / van allen de Steenen-beelden / Parquementen / Obale Formen / Loofwercken / Whistonen / Balusters / Pillaren en sulck danighe ontallijcke bywercken (die daer te sien sijn) ghemaect te hebben / daer den voozghemelden Aertus Quellinus met zijne Neven oock den lof en roem van draghen / alsoo aen elck-anders handelingh can gheoordeelt worden dat de Hoogh-moghende Heeren Staten van Hollandt niet anders in hun Stadt-huyus vooz een eeuwighe werelck Mirakel en wilden upt ghewerckt hebben / als van de alderbeste en voornaemste Meesters die in dese eeuw ter werelct te vinden waren / daer Mula wel mach van segghen aldus :

Wat wonder wonderheyt en iser niet te sien
Aen d'Amstels schoon Stadt-huys, daer Bosboom
en Quellin

De hoogste edelheyt van t'leven en Natuer
Bewelen hebben naer de Konst, door hun Sculptuer

In witten marber-steen, waer in niet en onbreckt
Als dat elck Beldt den sin van Const niet uyt en spreckt,

Die jeder een bewijst, waer door het altemael
(Soo elleck leven had) schijnt eene Goden fael.
Wat cost Natura self aen Bosboom gheven meer
Als de onsterflijckheyt van d'hoogste lof en eer
Die Fama schencken can aen jemandt van verstandt

En maeckt den Gheest en Konst vermaert door
t'heele Landt.

PEETER

SIMON BOSBOOM

Natif d'Emden en l'ân 1614 fut bon Architect et tailleur de pierre
il at este employé au service du très illustre Prince Electeur de Brandebourg

Nichas de Hât Streade pinxit. Petrus de Tode sculp. Ioan. Meyssens excudit.

W W W 2

PEETER VAN SCHUPPEN

Plaedt-snijder van Antwerpen.

Die om de liefde vande Const hun soo vercloecken
 Dat sy het Vader-landt verlaten, en besoecken
 Een ander pael, ghelijck *van Schuppen* heeft ghedaen
 Die sietmen haest op d'hoochsten trap van eeren staen.
 Die sietmen in het Hof van Coninghen beminnen
 En eenen waerden Naem by alle Heeren winnen,
 Als hun den gheest bevalt in d'ooghen aenghenaem
 En dat hy daer by wordt vervoordert vande Faem.
Van Schuppen, die eerst lust vindt inde Fransche wercken
 (Betredende *Parijs* en al haer hoffsche percken)
 Begaf hem by *Nantuel* dijn weerd-besaemden gheest
 Die altijd Meester van t'graef-yser is gheweest,
 Soo als hy heden noch in Vranckrijck wordt verheven
 En in't plaedtsnijden is de eerste plaets ghegheven,
 Daer heeft *van Schuppen* soo sijn cloeck vernuft ghewett'
 Dat hy nu vande Faem wordt boven al ghesett',
 Dat hy in dese eeuw heeft niemand' meer te wijcken
 Als daeghelijckx compt aen sijn Const ghenoch te blijcken
 Want in het yser steckt het mergh van sijne deught
 Daer Nederlandt op roempt met een volcomen vreught.
 Is't in het teekenen op wit francijne blaeders
 Met kol', spaens-loot, oft penn', daer bortelt uyt de aders
 Van zijne wetenschap soo grooten edelheyt
 Dat ick (in corten sin) bevind' ghenoch gheseyt,
 Dat niemandt hem en can in Consten achterhaelen
 Noch aenghenamer zijne wercken af sal maelen.
 Sijn Const vliedt gheenen Nijdt, die daer op spouwen can
 De trecken op de plaedt sijn daer ghetuyghen van.

Vranck-

Vranckrijck
 In die besa
 Antwerpe
 Dat voor
 Daer ons v
 Waer uyt te
 Waer uy
 Ontweld

FR

Pigmale
 In t
 Van wit j
 Om dat
 Ghelijck nu
 Ghesned
 Daer niet a
 Die al v
 Die al veel
 De heele
 Tegen had
 Jae was
 Smellis wer
 Veel mis
 Sijn beelden
 Om dat

Vranckrijck en moet alleen op gheen plaedt-drucken schreeuwen
En die befaemen voor het wonderst' van des' eeuwen,

Antwerpen staet noch in het herdt van Nederlandt

Dat voort brengt menich gheest ervaren in verstandt:

Daer ons *van Schuppen* vry een proefken af can thoonen

Waer uyt te sien is wat vernuften datter woonen

Waer uyt te sien is dat hy al de Fransche kracht

Ontweldight heeft en naer sijn Vaderlandt ghebracht.

FRANCISCO FANELLI

Gheboren tot Florencen, Beldt-snijder vanden

Coninck van Enghelandt.

P*ygmalion* en vindt noyt sulcken groot behaghen

In het schoon Vrouwen beldt, dat hy selfs had ghesneen

Van wit jvoor, soo eel als Menschen ooghen saghen

Om dat het leven en de Const maer schenen een.

Ghelijck nu Enghelandt vindt in *Fanelli* wercken

Ghesneden uyt albast oft eenich ander stof

Daer niet als gheest en Const is claerlijk in te mercken

Die al veel meer (als ick) befaemen s'Meefters lof.

Die al veel meerder eer en jonst wordt toe gheschreven

De heele wereldt door, als het voorschreven beldt

T'gen had *Pygmalion* ghemaect, en scheen te leven

Jae was om haere Const als t'leven self ghestelt.

Ovid.
Lib. 10.

Fanellis werck en soeckt omhelsingh, gunst noch streelen

Veel min verciersel van juweelen oft ghewaet

Sijn beelden connen door de Const de herten stelen

Om dat de naeckte Const soo als het leven staet.

WENCE

WENCESLAUS HOLLAR

Edel Plaedt-snijder van Praegh, gheboren Anno 1607.

Leent U ooren noch een weynich
 Lefer; vol nieuwsgricheyt
 En siet eens hoe wonder veylich
 Dat HOLLARS graef-yser snijdt,
 Daer niet in en schuyt als voordeel
 Voor de teere Schilder-jeught
 Om te leeren met goetd oordeel
 De volmaecktheyt vande deught.
 PRAEGH heeft dit al langh gheweten
 Daer des' leeringh is begonst
 En wat hooch beroempt vermeten
 In d'uytwerckingh vande Const
 HOLLAR op de plaet doet blijcken,
 Niet alleen in't Duytsche-landt
 Maer oock in veel Coninck-rijcken
 Js bekent sijn cloeck verstande.
 Hoe seer hem den Nijdt belaeht heeft
 Om sijn diepe wetenschap
 Die niet eens daer naer gevraecht heeft
 En bleef sitten op den trap
 Van d'onsterfelijkke loonen
 (Dat is lof, en weerdigheyt)
 Die de Konsten eeuwich croonen
 En beminnen gheestigheyt.
 Daer den HAET heel bellegh-suchtich
 Stadichlijk voor vreesst en beeft
 En is stets voor d'eere vluchtigh
 Diemen aen Const-maelders gheeft.
 HOLLAR heeft den NYDT vertreden
 Vast ghemuyt-bandt en vercracht
 Die soo teghen recht en reden
 Altijdt jeder een veracht.
 HOLLAR heeft nu in ghedroncken
 Een en dranck van eeuwich lof

Die hem Fama heeft gheschoncken
 Uyt CASTALI beeck, by t'Hof
 Daer de neghen MVSEN singhen
 En daer PHAEVS roert sijn luyt,
 Daer men PEGASVS siet springhen
 En daer t'levens water spruyt.
 Fama die en acht soo seer niet
 Eeldom, Rijckdom ende Staet
 Oft oock noyt op sulcken eer siet
 Die in gheene deught bestaet:
 Daer men niet en can door krijghen
 Eyndeloose zaligheyt (ghen
 Deught en Konst doen vroomheyt swij-
 Die gheoeffent wordt in strijdt.
 D'oogh-wit vande Konst en vlamt maer
 Op den lof die sy verdient
 En d'onsterflijckheyt befaemt haer
 Die een Constenaer verwint.
 Ydel glori op rijckdommen
 Js den wegh van hooverdy
 Die vergaet ghelijck de blommen
 En is enckel sotterny:
 Beter ist dit quaet te delven
 En te steunen op de Konst,
 T'zijn maer Slaven van hun selven
 Die betrouwen jemandts jonst,
 Om officien te krijghen
 Daer men ledigh op magh gaen,
 Const doet jeders gunste swijghen
 Noch treckt jemandts voordeel aen.
 Die den gheeft en weete hebben
 Van de deught die Konste baert
 Achten min als spinne-webben
 Rijckdom, die den gheeft beswaert.

FRAN.

Gentile
 lemont
 demeur
 leu for
 vers 12
 de la g

WENCESLAUS HOLLAR

Gentilhomme né à Prague l'an 1607, a esté de nature fort incliné p^r l'art de menature principalement pour esclaircir; mais beaucoup retardé par son pere; l'an 1627, il est party de Prague aijant demeure en divers lieux en Allemagne, il s'est adonné pour peu de temps à esclaircir et appliquer leau forte; estant party de Coloigne avec le Comte d'Arondei vers Vienne et de llec par Prague vers l'Angleterne, ou aijant esté serviteur domestique du Duc de Lorch, il s'est retiré de la cause de la guerre à Anvers ou il reside encorés.

Le Roy s'en pinst et excudit.

FRANCISCUS VANDER STEEN

Plaedt-snijder van sijne Keyserlijke Majesteyt.

N Atuer verweckt in't hert veranderlijcke dinghen
 De welcke den Mensch tot veel ghelucken bringhen,
 Als een gheleerde vloet van wetenschap en Konst
 Dringht uyt het eel verstandt, die stets den naem bejonst
 Met groote weerdigheyt, jae naer de dootd can gheven
 N'en Naem die alrijdt in der eeuwigheyt sal leven.
 Daer *vander Steen* naer wacht, en hem is toe gheseyt,
 Voor wie in't huys van eer van Fama wordt bereyt
 Den groenen Lauwer-crans die zijnen Naem sal croonen
 En langh noch naer sijn dootd aen jeghelijck bethoonen.
 Dat hy om sijn verstant, vry wetenschap, en gheeft
 Des Keyfers Domesticq veel jaeren is gheweest,
 Om al de wonderheyt der vol Constighe plaeten
 Die hy ghesneden heeft, en die t'gheluck der staeten
 Verwinnen meer en meer, en maecken groot gheacht
 De gen' van wie de Const wordt stadich voorts ghebracht.
 Niet valt soo aenghenaem in edel Princen ooghen
 Als daer de kennis van verstant wordt uyt ghesooghen,
 Als daer men door can sien wat inden boesem steckt
 Van die den aert der Const op wit papier ontdeekt.
 Veel teeckeninghen en fraey Conincklijke beelden
 Van *vander Steen* ghedaen, de eer noch breeder melden
 In't hooghe Duytsche-landt besonder in het Hoff
 Des Keyfers, daer de Konst bewijst sijn weerden loff.
 Waer dat Const-Minnaers sijn wordt alle Konst verheven
 T'gen' Oeffenaers der Konst in groote vreught doet leven,
 Jae weckt tot neerstigheyt en jever jeder een
 Waer van ghetuyghen gheeft *Franciscus vander Steen*.

LUCAS

T Pinsee
 Op
 behoonen
 Uyt wier
 Die blijktt
 En t'ree
 By hem t'
 Brenght
 Van alle d
 En ove
 Die t'lev
 Dat nie
 Daer veel
 Sijn waer
 Const v
 Om hu

I A

V Eel p
 G
 sijn vaer
 Dar Mu
 seydt m
 En thoe
 Neefs,
 Als die c

LUCAS VORSTERMANS Den Ionghen

Plaedt-fnijder van Antwerpen.

T'Pinfeel bewijft den aert en cracht van alle verven
 Op doeck en glad panneel, t'graef-yfer en de stift
 Bethoonen op de plaedt den lof die Meesters erven
 Uyt wiens kloeck verftandt wordt niet als Conft ghelift.
 Dit blijkt in *Vorstermans*, alleen niet in't graveren
 En t'teecken en daer by, maer oock in d'eel *Pictuer*
 (By hem t'hans noyt gheleert) die op den thron van eeren
 Brenght Conftenaers, om dat sy t'welen en Natuer
 Van alle dinghen ftets soo weten af te paelen
 En over tuyghen ons dat Conft haer soo verheft,
 (Die t'leven aerlich weet soo levendich te maelen)
 Dat niet soo eel en is als *Vorstermans* betreft.
 Daer veel ghesneden, en seer net gheetfte plaeten
 Sijn waere proeven van, en thoonen wat'et is
 In Conft volleert te fijn, die niet als lof naer-laeten
 Om hunne edelheyt en fchoon ghefteltenis.

I A C Q U E S N E E F S

Plaedt-fnijder van Antwerpen.

Veel printen (die den gheest van *Iacques Neefs* bewijfen)
 Ghetuyghen zijn wat aert in fijn graef-yfer fteckt
 Wijns vaerdigheyt men hoort van jeder een soo prijfen
 Dat *Musa* oock met recht hun edel Conft ontdeekt,
 En leydt met corten fin, al t'gen' het Stift can draghen
 En thoonen op de plaedt, wordt conftich af ghemaelt
 Van *Neefs*, daer niemant in can vinden fijn behaghen
 Als die de Conft verftaet en daer verftandt uyt haelt.

X x x

AERTUS

AERTUS QUELLINUS Den Ionghen

Constich Beldt-snyder van S. Truyen.

T'Schijnt dat een Hemels vier brandt in *Quellini* wercken
 Uyt kley en steen ghemaect, daer niet is in te mercken
 Als eene Goden kracht die houdt en steen besielt
 En aende Menschen meer als Const verthoonen wilt.
 De waerheyt gheeft hier licht aen die den gheeft beschouwen
 Die over al is in wit Marmer-steen ghehouwen,
 In pot-aert gheboetseert, oft in jvoor ghesneën
 Daer t'leven niet en schilt aen Konst in hout en steen.
Vulcaen den Godt des viers en brocht noyt eelder seden
 In zijne schoon *Pandor* soo als men siet ghesneden
 In beelden van *Quellien* waer in dat maer ontbreckt
 Een levendighe tongh die hun tot spraek verweckt.
Prometheus en heeft noyt sulcken vier ghenomen
 Tot *Iovis* bitter spijt uyt d'Hemels, om te comen
 In zijne statuen, die hun het leven schonck
 Dat een van al *Quellien* in Const te boven gonck.
 Want al het gen' hem roert, sijn Goddelijcke dinghen
 Daer niemandt als den Heer het leven in can bringhen
 Maer t'gen ghemaect wordt van een menschelijcke handt
 En sich als t'leven thoont, behoeft gheen vier oft brandt
 T'waer anders Goddelijck, en buyten t's'mensch bedencken
 Dat hy sou boven Const aen Const het leven schencken,
 De wetenschap nochtans schroompt voor *Quellini* gheeft
 Om dat sy selden is soo nauw besien gheweest
 Van jemandt dan van hem, als blijkt aen al de wercken
 Tot *Amsterdam*, en oock t'*Antwerpen* in veel kercken
 Daer sy den Naem ghenoch verheffen door de kracht
 Die van *Quellinus* in de Const is voorts ghebracht.

Mijn

 Nauff de
 vrie-bien
 de Dichter ge

AERTVS QVELLINVS IVNIOR

Natiff de St Trude en païs de Liege Architect et tailleur de Pierre, Bois etc.
très-bien estimé et renomé pour son gran esprit Demeurant et Anvers.

I. de Dujes pinxit.

XXX2

Coeur. L. auers. sculpsit.

Mijn pen staet roereeloos, jae can niet meerder schrijven
 De Faem seydt haer soo veel dat sy versuft sou blijven,
 Soo ick wou voorder gaen, en segghen wat *Quellien*
 Noch meerder heeft bemaelt, als blijktt aen die het sien.

FRANCISCVS DU SART ghenoept VVALONI

Beldt-snijder uyt Henegouwe, ghestorven tot Londen Anno 1661.

Hier heerst Naturas kracht oock in *Du Sart*'ens beldt
 Dat menich oogh en lust in't aensien can verleyen,
 Soo t'self ontrent het hert en inde sinnen spelt
 Daer t'leven uyt den steen is qualijck t'onderscheyen.

Als t'Conincklijke oogh van Enghelandt besach
 Een proef van dese Kunst in Marremor ghesneden
 Bevontmen datter niet als levens gheeft in lach
 Waer door t'verwonderen *Du Sart* heeft aenghebeden.

Te comen in het Hof, soo als oock is gheschiet
 Om stets te snijden en in pot-aert te boetseren
 Al waermen t'wesen van *Stuarts* gheslacht in siet:
 Niet beter als de Konst Palleyen can stofferen.

WEERT.

WEERT-BEFAEMDEN ROEM
 Van verscheyde Nederlantsche JOFVROVWEN
 Haer selven oeffenende inde seer edele
 SCHILDER-CONST.

Hier overt noch een woordt daer al wat sins in steckt
 T'gen' oock bedenckingh en verwonderingh verweckt
 Aen de weet-lievende Const-Minnaers die dit lesen
 En hoorende dat : die in Maeghden vrijheyt wesen
 (In plaets van met de naeld' te volghen haeren naedt
 Te vouwen eenen doeck, oft spinnen eenen draet)
 Stets oeffenen t'verstandt in Mannelijcke wercken
 En daeghelijckx de Kunst sijn besich aen te mercken.
 Het leven en Natuer te comen seer nae by
 Soo als men speuren can in d'eelheyt der schildry,
 Die t'Neerlandts Vrouwen volck weet aerdich af te malen
 Waer in sy wesentlijck *Apelles* achterhaelen,
 En thoonen claerlijck dat in't Maeghdelijck verstandt
 Huyft wetenschap en gheeft, waer van ghetuyght de handt.
Cupid' den minnen Godt (die dringht sijn liefdens schichten
 In al dat aedem voelt) die Coninghen doet swichten
 Door zijnen brandt en onverbiddelijcke kracht,
 Wordt hier ghebannen uyt *Picturas* vry ghedacht,
 Daer *Anna Schuermans* med' verkeert en tracht te weten
 De diep verholentheyte van haer Pinseels secreten.
 Daer sy ghenucht en lust, en vreught en smaect in schept
 Waer door sy t'minnen mall' uyt haere sinnen rept.
 Als Faem ghenoch verbreydt, niet sonder vaste reden
 Midts uyt haer vloyt de bron van alle werentheden.
 Die den gheleerden *Cats* oock in sijn wercken noempt
 En sonderlingh aldus op dese Jonck-vrouw roempt:

„Wie

„Wie oynt dit aerdich beldt sult comen aen te schouwen
„Hout vast dat ghy hier siet een roem voor alle vrouwen
„Van dat de wereldt stont tot heden op den dach
„Niet een die haer gheleeck, oft nu bereycken mach.
 D'eer van dit Maeghden puyck wordt Hollandt toe gheschreven
 Daer sy gheboren is, en heeft haer t'licht ghegheven
 Van alle wetenschap in Taelen en in Cunst
 Sulckx dat sy meer verdient als des' mijn cleyne gunst.
 In Brabandt roemt de Faem oock op de fraey verstande
 Van't teere Vrouwen volck die haeren gheeft verpanden
 Aen d'aenghenaem Pinseel, daer S'in ervaren sijn
 Als ons de Konst thoont van de Dochter van *Pepijn*,
 Van d'*Egmont*, en van *Dijck*, soo swirich, cloeck en crachtich.
 Volvervich wel ghestelt, en wonder Meesterachtich.
 Als oock van *Vden* doet in't schild'ren van Pourtret
 Jousvrouw *Vergouwen* in het copieren net
 Die haer niet en ontsiet groot ordonnanti stucken
 Van *Rubbens* en van *Dijck* als t'leven af te drucken
 Te volgen naer den eysch als t'recht Origineel
 Soo wonder krachten baert haer hooch beroempt Pinseel.
Cathrina Peeters, (die door gheeft van wel te trecken
 Can alle Aerds ghewas van fruyt op doeck ontdecken)
 Uyt een seer hooghe drift gheen ander liefde draeght
 Als tot de wetenschap der Konst die haer behaeght.
Elisabeth Neael uyt Enghelandt ghesproten
 Is oock ten uystersten met jever overgoten,
 Om de volmaecktheyt van den schoonen blommen aert
 Te maelen met Pinseel, soo als sy openbaert,
 En oeffent haer soo cloeck dat groot'lijckx is te hopen
 Oft *Zeghers* gheeft compt noch in haer verstant gheslopen.
 Daer ons het blom-ghewas dat op panneelen staet,
 En van haer is gheteelt, van wijsen sal de daet.

Wat

Wat lof v
 Die meer
 Als dae
 Oft ure
 Als wel op
 Te spouwe
 Als inde
 Sy wete
 Die meer r
 Als naer g
 Sy wete
 En wae
 y weten
 in wat ir
 Wie vee
 Die siet
 Daer haeste
 in daerme
 Daer tre
 En de n
 Thuis een
 in Leydel
 Die ghee
 Moet or
 Belonder t'
 Die lichteli
 Daer vr
 Bevinden
 sers weter
 Dat jeder
 Daer d'
 Van lof

Wat lof verdienen niet sulckdanigh jonghe Vrouwen
 Die meer van wetenschap en Konst als traegheyt houwen,
 Als daeghelijckx lanckx straet wat wandelen te gaen
 Oft uren langh in huys voor t'spieghel-glas te staen,
 Als wel op jemandts scheef gaen, letsel ofte rampen
 Te spouwen clapperny en daer med' sters te schampen,
 Als inde Mane-schijn te loopen savonts laet
 Sy weten dat een eerbaer Maeght dit al mistaet
 Die meer naer d'oeffeningh van t'Schilders studi trachten
 Als naer gheloofsten van de vrijery te wachten
 Sy weten wat in't hert de beste seden prent
 En waer in dat t'vernuft wordt van een Maeght ghekent.
 Sy weten wat de eer can voeden, en vercorten
 En wat in eenen mensch can de volmaecktheyt storten,
 Wie veel by menschen compt, die vinter spot oft spijt
 Die sieter veel ghebreck, die worter licht benijdt,
 Daer haestelijck een pleck is in sijn cleedt te haelen
 En daermen lust, noch gheeft, noch vreught en can bepaelen
 Daer trots, en eyghen sin, verwijt en hooverdy
 En de niet-wetentheyte besitten d'heerschappy.
 T'huys eenen boeck in handt, oft d'esel aen te spreken
 Sijn Leydtsmans vande deught, en plaesters voor ghebreken,
 Die gheen ghebreken soeckt, te krijghen oft te sien,
 Moet onbekenden aert van quaet gheselschap vlien,
 Besonder t'Vrouwen volck, die teer sijn om te kroken
 Die lichtelijck misdoen, en schimp wordt naer ghesproken,
 Daer vry van sijn die t'huys hun eenich tijds ghenucht
 Bevinden in't Pinseel, en soo haer edel vrucht
 Stets weten uyt den gheest te koken en te pleghen
 Dat jeder wiese siet, wordt tot haer kracht gheneghen
 Daer d'over-vlugghe Faem een soete saus op maeckt
 Van lof en waerde eer, die al de wereldt smaect.

Wel

Wel aen dan waerdigh puyck der Nederlandtsche Maeghden
 Ter wijl U anders niet als ons *Pictuer* behaeghden,
 Daer soo veel weet in schuyt voor die haer Const verstaen
 Soo wensch ick anders niet dat noyt en mach vergaen
 D'onsterffelijcke Faem van uw' Pinseel hanteringh
 Die altijd leven sal en blijven in vereeringh,
 Jae veel te meer om dat de wonder seldsaemheyt
 Van U manhaftich werck, een Manlijk eer verbeydt.

STEPHANVS DE LA BELLE

Schilder en Plaedt-snyder van Florencen.

Soo ende ghelijck mijn voorzgaende beschryf den Leser eenichints aentwijst ende volcomentlijck bericht dat het schijnsel vanden Schilder oft teeken-aert altijd een seker vermenginghe des Perspectiefs ende licht bereyft / waer dooz d'Menschoutwer den grondt en kraecht van het werck compt te bespeuren / soo hebben wy noch voorzder te letten op het ghene ons Plinius voorzouwt / dat niet alleen de lichten en perspecten / maer oock de schaduwten (die tusschen beyden loopen) de volmaecktheit van alle Consten ontdecken. Waer van ons een claerder blijkt gheeft den wonderen Inventeur en versirenden Constaer Stephanus de la Belle, den welcken in alle zijn gheetste Landtschappen / Pallersen / Ghesichten / Ruinen / en sulckdanighe Ordonnantien / sulcken wonderheyt van inventie / en ghesteltenis des levens eyghentheyt berhoont / dat de selve booz het tweede leven worden aenghesien / jae zijn teekeninghen / printen ende schil-drijen verwecken de Menschen tot lust en tot vzeught die de selve beschouwten / om dat sy met eenen sonderlinghen luster van Const overgoten zijn ende de volmaecktheit van alle deughden in sich verthoonen / welck de oorsaeck is / dat onse sinnen dooz een soet en aenghenaem ghewelt daer toe ghetrocken worden. Welck booz een Lief-hebber en kennis-dragher van Pictura niet te verwonderen en is / ter wijlen datmen uit een wel ghetrocken linie oft omtreck (die Meesterlijcke douwen en volmaeckte ghesteltenis heeft) sal comen sien een levendich roersel van t'Menschelijck bedryf / datmen oock een sachten adem tocht in copere oft steene Beelden schijnt te vernemen / wijders in wel ghesneden oft gheetste plaeten (die eenich Landtschap verthoonen) eenen diepen inganck / wijdt verschiet / roerende loof / singhende voghels / springende fonteynen en loopende rivieren oft water-ballen / met een aenghenaem verheugingh sal comen sien / die den lust vanden Mensch soo beer verleyden dat hy diltwils wensch op sulcken plaetsen zijn vermaeck te moghen nemen / daer de afbeldinghen van La Belle vol van zijn die thien-mael meer lof meriteert als Mulden. Den Leser hier verthoont ende om coetheyt wille is segghende aldus :

Den

*Stefano de la Belle, natif de Florence en Italie, en l'an 1614.
tres bon painctre en petit, ausi faict merueilles, en l'eau
fort d'un grand esprit tres abundant, en inventions, a faict
son comencement apres Jacques Callot, on voit quantite de ses
estampes par tout.*

Stecado pinxit.

Waller fecit.

Jeanes Meyerson excudit.

Y yy

Den Naem des Conftenaers, *La Bell'*, is weert t'aenmercken,
Om dat hy ſchoonheyt duydt, en compt wel over een
Met d'eel ghefteltenis van de verheven wercken

Die van hem ſijn gheetſt, gheſchildert oft gheſneën.
Want niet ſoo wonder fraey, volmaect en hoogh verheven
Can worden nau beſien beſonder op de plaet,

Het gen' ſoo over een compt met het eyghen leven

Als dat ſijn Conſt bethoont waer op t'aenſchouwen ſtaet,
Een aenghenaem gheſicht, van Landtſchap, Metſelrijen,
Palleyſen, Hoven en Ruienen, oft Figuer

Soo ſuyver als t'Pinſeel met verſ thoont in Schildrijen

Daer d'eyghenſchap in ſchuyt van t'leven en Natuer.

Leeft dan *La Belle* leeft, leeft altijd ſonder ſterven

Want die ſoo ed'len Conſt op deſe wereldt ſaeyt

Sal naer het ſterven ſonder ſterven t'leven erven

Dat is een eeuwich eer, daer Faem den Naem med' fraeyt.

COENRARD' LAVVERS

Plaedt-fnijder van Antwerpen.

W At heeft de Stadt *Parijs* niet Gheeften op ghequeect
Op eenen cleynen tijdt die haer woonplaets beſochten
Als *Coenraerd' Lavvers*, wiens Conſt dat leeft en ſpreckt,
(Soo t'schijnt) die ſy met vreught van daer naer Neerlant brochten.

Robert Nantuel, *Polly* en noch veel ander meer

En hebben noyt loo vroom jet aerdighs af ghemaelen
Hoe ſuyver uyt ghedruckt hoe gheeftich, net en teer,

Den ed'len Franſchen aerdt van Conſt is t'achterhaelen

In *Lavvers* druckery, die op zijn plaeten compt,

Als blijktt aen d'handelingh vol krachtighe manieren,

Soo in het groot als cleyn, daer Faem ghenoch op roempt

Die noyt en is vermoyt met lof ſijn Konſt te cieren.

LOF

LOF VAN ALLE DE
PLAET-SNYDERS
 De welcke met hun Conft dit tegenwoordich
C A B I N E T
 verciert hebben.

Als mijne *Mufa* van den Avondt tot den Morghen
 Werdt jeverich ghequelt van veel-der-hande forghen
 Om d'eelheyt van *Piëtuur* te brenghen in het licht
 En haere wetenschap te stellen in het dicht.
 Soo fack fy voor haer ftaen veel Nijdtfuchts valfe laeghen
 Waer mede dat den Haet haer naermaels foude plaeghen
 T'gen' eerft een af-keer gaf, fulckx dat fy langh ghenoegh
 T'ghewicht van defen laft te vooren overwoegh,
 Eer haeren jever werdt tot dit beschrijf gheneghen
 Oft eer s'een doorganck heeft in dit fwaer werck ghecreghen,
 Want fiende dat *Piëtuur* haer luyfter leenen quam
 Aen *Mufas* Rijmery, en haer vereenen quam
 Met t'uytlegh vande Conft, begoft fy moedt te krijghen
 En dacht: wou d'edel pen, *Piëtuur* en fou niet fwijghen,
 Om te bethoonen door haer wonder gheefticheyt
 Hoe menich gheeftich Man haer Eelheyt heeft verbreyt.
 Daer ons dit Schilder-boeck van thoont veel vafte proeven
 Naer t'leven af-ghebeldt, die weynich inck behoeven
 Om waer te maecken wat een Eer elck een verdient
 Door al de vremde Conft die m' in hun wercken vindt.
 Niet beter als het werck ghetuyghenis can gheven
 Wat dat den Meester is, waer in de gaeven fweven
 Die Godt den Mensch verleent, daer *Mufa* hier van fpreckt
 En niet alleen de Conft, maer t'wefen felfs ontdeckt.

Y y y 2

Van

Van die het Wesen en Natuer van alle dinghen
 Als d'eyghen leven in schildry ten voorschijn bringhen.
 De vry en eel *Pictuer* verthoont haer op de plaet
 En beldt hier t'leven af, dat als het leven staet,
 Tot ciersel van t'beschrijf der vrome Constenaren
 Die met het Yser en Pinseel veropenbaeren,
 Den schijn van t'leven, op doeck, plaet, panneel en steen
 Die in dit *Cabinet* vergadert zijn by een.
 Daer de aenlockfels van de fraey ghesneden beelden
 Soo wel de wercken als t'ghesicht van t'leven melden
 Daer d'overvlogghe Faem noch lanck op brallen sal
 En hoeden *Musas* pen van ramp en ongeval.
 De Faem der Constenars haer soo veel stof quam schencken
 Dat t'was onmoghelijk om op haer niet te dencken,
 Die haere liefd' altijd gehandt-haest heeft met jonst
 Om staegh te tasten naer de paelen vande Konst.
 Soo als sy heeft ghedaen, doch soeckt van niemant voordeel
 Elck een is altijd vry in sijn ghepeys en oordeel
 Van t'gen' beschreven is te segghen wat hem lust
 Den Schrijver soeckt gheen lof, maer wel ghewenste rust.
 Hoe schelms en onbeleeft de Nijdt knerst op haer tanden
 Om t'*Gulden Cabinet* te brenghen heel in schanden,
 En daer med' t'aesen haer vuyl slingher-slangich hoofd
 Wijns tongh by volck van eer is altijd ongheloof,
 Daer wordt niet op ghepast, men acht gheen spotternijen
 Ter wijlen swanger gaet de Nijdt van guyterijen,
 En knaeght haer eyghen herdt in't onder-aertse poel
 Daer grouwelijcken krielt t'wanschepsels hels ghewoel.
 Wat rest my dan noch meer tot jemandts lof te segghen
 De Faem (die Taelman is van roemen uyt te legghen)
 Heeft hondert-mael meer stof ghesoghen uyt t'verstandt
 Der Gheesten, om hun eer te melden door het Landr.

Doch

Doch aengh
 Die in her
 Mijn wer
 Der Konf
 too docht m
 in hun verd
 Te segghe
 Die t'wese
 Babmer, van
 in die daer l
 EGIDIV
 De Cort en
 de JODE,
 Met veele ae
 Als t'wese
 Van Seghe
 Babom, Ho
 Gilis Sad
 Door L
 De Witt
 in Dijk, C
 in BOT
 Door M
 Van LV
 Van Woy
 Van Vytrecht
 Siet Dab
 Van LA
 in voorts w
 SNYERS
 Van BAI
 En Jacob

Doch aenghesien de gunst van d'Edel Constenaren
(Die in het snijden op de plaeten zijn ervaeren)

Mijn werck soo heeft begift met veel verscheyden aert
Der Konst, die d'oorlaeck van mijn schrijven openbaert,
Soo docht my goet te sijn daer van in't cort te mellen
En hun verdiende Eer, den *Leser* voor te stellen,

Te segghen wat een kracht in *HOLLARS* plaeten steekt
Die t'wesen van *La Bell* en van *van Es* ontdeekt.

Elshamer, vander Borcht, Boon' Peeters en *van Baelen*
En die daer by *van Venn'* heeft gheestich af-ghemaelen.

EGIDIUS RVCHEL, Oclavio, van Veen

De Cort en *Villarts* van *FRANCISCUS VANDER STEEN.*

DE JODE, die daer by compt dit beschrijf verstercken
Met veele aerdigheyt, daer gheest is in te mercken

Als t'wesen van *Iordaens, Niclaes de Helt, Teniers,*

Van Seghers, Vouters en *Du Pont, van Lint, Cosiers.*

Bosboom, Honthorst, d'Artois, Cnupfer, Danckers de Rije
En *Gilis Sadeler*, soo schoon als in *Schildrije.*

Door *LOEMANS Iaeca Callot, van Leyen* van *COLIN*

De Witt' van Thielen en den *Beldt-snijder Quellin.*

Van Dijck, Cocq, Diepenbeeck van *PAVLVS PONTIVS*

Van BOTTATS, Rijckaert en van *Heil* met *Hondius,*

Door *MEYSENS Nieuwelandt, de Keyser, Saveri*

Van *LUCAS VORSTERMANS, Thys, Peeters* en *De Bie,*

Van *WORMANS Poulenborgh, Ian Both, twee Sadeleren*

Van *Vytrecht* en noch meer die oock dit Boeck vereeren,

Siet *David Beck* die is ghelineden van *COYET*

Van *LAWERS Boel, van Son, Verbrugghen* en *Biset.*

En voorts wat grooten gheest is wesentlijk te mercken

In *SNYERS* edel Const, en d'hooch-beroemde wercken

Van *BAILLIV, VANDER DOES, COYKERCKEN, SOVTEMAN*

En *Iacob Neefs*, daer gheeft een clær ghetuyghen van

D'af.

D'af-beldtsel van noch meer vernufte Const-handtteeders
 (Die de Pronck-perels sijn, Gland-luyfters en Vereerders,
 Van t'GULDEN CABINET) bewijst de goede jonst
 Waer med' beademt wordt mijn *Musas* rijme Const,
 Bewijst hoe dat *Pictuer* compt jeverich vereenen
 Met d'edel Poësi, en haer omtrecken leenen,
 Waer uyt te speuren is den wesentlijcken aert
 Van t'gen mijn *Musa* hier in rijm veropenbaert.

GRAF-SCHRIFT

Over de doot vanden Godtvruchtighen Broeder *Daniel Zegers* der
 Societeyt *Jesv*, *Ioannes Fijt*, ende *David Rijckaert*, in hun leven
 constige Schilders, die in't drucken van dit GULDEN CABINET
 uyt dese wereltdt ghescheyden sijn.

*Mille modis morimur mortales, nascimur vno
 Sunt hominum morbi mille sed vna salus.*

NOynt sach ick d'eel ghelaet van ons *Pictura* droever
 Als toen Broer *Zegers* door de doot t'Pinseel begaff,
 De tranen bigghelden oock van haer oogghens oever
 Wanneer sy *Fijt* en *Rijckaert* sincken sach in't graff.
 T'was al in rouw becleedt, Pinseelen en Paletten
 Om dat *Picturas* roem verslenscht werdt en verdort
 De doot en siet niet aen, jae kent gheen Konst oft Wetten
 Als t'haer door Godes wil alsoo bevolen wordt.
 Soo *Zegers* d'ooghen sloot en liet het soet becommen
 Der vrije Schilder-const stondt *Flora* heel verstelt
 Om dat den aert des bloms door gheeft, in Son en lommer
 Soo niet meer schijnen sal ghelijck in *Zegers* belde.
 Want nu den wortel van haer leven is bedorven
 (T'gen was sijn cloecke handt, die t'leven quam heel by)

Is oock de Const met hem begraven en ghestorven
Hoe wel dat sijnen gheest blijft leven in schildry.

Wat rijcken schat verloor *Pictuer* oock niet in't krencken
Van *Rijckaerts* eel verstandt, die t'al gheschildert heeft
Wat m'in stillstaende werck cost peysen oft bedencken
Jae tot Figuren toe elck een schijnt dat'er leeft.

Diaen de lacht-Goddin is mede heel verslaeghen
Midts den Beest-Schilder *Fijt* is als den roock vergaen,
Want als sy moe en mat was vanden Herdt te jaeghen
Soo sach sy met vermaeck sijn jacht-schildrijen aen.

Nu ligghen sy te saem in d'Aerdt om stof te worden
Wijns gheest d'onsterflijckheyt sal in *Faems* gordel gorden.

Besluyt van t'Werck.

O M met dese voor-verhaelde ende naer-volghende corte bedenckingen tot het eynde van mijn werck te comen / soo en heb ick niet ongevoegelijck ghebonden het eenich Ken-teecken bande grootste volmaektheit ende aerdicheyt der vry Konsten noch eens en voor het lest te hebbatten en (daer mede sluytende) te segghen: dat de teekeningh (daer ick in het eerste Boeck breeder van heb gheschreven) het eenich fondament is daer de edelste Consten haeren oorspronck van hebben. Ick segghe de edelste Consten in't Generael om datter twee-der-ley Consten zijn / die malsanderen verschillen inde qualiteyt ghelijck eenen Boer aen een Edelman. De een Const die van *Patuer* en *Ghedaente* eel is bestaet inde reden: ende de andere steunt op den lichaemelijcken aerbeyt. De eerste / die inde reden en volmaektheit bestaet blijft ons by tot het eynde des levens / dat is gheleertheit en wetenschap van *Schilder-const* / *Veldthoutwen* en andere hier voor ghemelt / ende de tweede *Konst* die van grober ghedaente is / halt ons inden ouderdom af dat zijn slabende *Ambachten* de welcke (schoon de wetenschap daer van in ghedachten blijft) inden ouden dach niet meer en tan gheploghen worden / om dat de lichaemelijcke krachten met den ouderdom vergaen en verslijten. De verborghen schatten van vermaeckelijcheydt en veruoeghen (die jemandt bande *Lief-hebbers* inde *Konste* siet / en waer door datmen zijnen on-versaedelijken appetijt

appetijt af meten can) spruyten upt de teekeningh. Gheen Architecten, Beeldhouwers / Plaecht-snijders / Boorduerders / Astrologanten / Schijf-meesters / Medecijnen oft Krupdt-kenders / Muscanten / Crijghs-oversten / Landt-meesters / Goudt oft Silber-smeden en soo danighe meer andere moeten inde Teekeningen const ervaren zijn / om de hoedanicheyt van hun booz-ghenomen wercken dooz een af-gheschilderde Schetse oft teekeningh gheboegheliicker booz te stellen ende te satsoeneren. * D'Architecten sullen eerst hun betwerp van groote en machtighe bouwen in een kleyn klompjen pot-aert boozbelden / eer sy hunnen bou in't groot sullen beginnen want de proportie die in't kleyn ghespeurt wordt behoudt de volle kracht in't groot. * Sy behelpen haer met een wasschen oft pot-aerden Model daer sy hun werck in sullen bebozmen eer de fondamenten bande bouwinge gheleyt worden. (a) Het boozbeldt banden Tempel dien GODT wilde dat Salomon hem te Jerusalem sou bouwen naer t'boozschijft oft teekeningh d'welck hy met zijn eyghen handt ghemaect en aen David oberghelevert hadde / (b) Wijders het metalen Serpent dat achter volghens Godts bebel ghegoten wierdt. (c) Den Patroon van het gansch werck der Arcke des verbondts / die Godt selver op den Bergh Sinai aen Moyles verthoont heeft. Eyndelijck de af teekeningh van Jerusalem op een Tichel-steen tot schick der Israeliten, en sulckdanighe meer ander wijsen ons inde H. Schijf-ture aen dat aen Godt dese Const behaeght heeft en dat sonder boozgaende afteekeningh selden goet werck can boozs ghebocht worden. Sulckx dat gheene Architecten, Plaecht-snijders / oft Boorduerders hun wercken sullen beginnen sonder eerst de selve in pot-aert te boetsen / op papier te teekenen oft met de naelde te patrooneren. Oock gheen Crijghs-Oberste en sullen hun vanden bespringhen / onder-mijnen oft daer teghen volwercken sonder eerst de ghelegghentheyt der plaetsen af gheteekent te hebben / ghelijck oock de Beeldt-houwers gheen groote wercken van Kerck-ciraet / Statuen / oft ander Figuren en sullen beginnen sonder eerst de selve naer een teekeningh te beproeben. Iae de volmaechtheit van dese Const is soo groot datter al menichmael veel goede deught tot baet der zielen / en in teghedeel veel boose sonden tot verderbinghe der zielen wordt ghesoghen upt steene Statuen / die om hun volmaeckte schoonheyt naer ghelegghentheyt der selver de Menschen oft tot goet oft tot quaet comen verleyden / waer van de materie het lichaem ende de teekeningh de siel is. Datter menichmael upt het ghesicht van steenen Beelden groot overspel en Afgoderijen zijn opghestaen om den liefelijcken aerdt ende aenghenamen schoonheyt die veel ongheloobighe en Godt verghetene Menschen daer in saghen / can betwefen worden inden Coninck Ptolemeus, den welken eens van verschepte Konstenaers in't verbozghen had doen maecten een Steenen-beldt van Diana, sich ghelatende al oft hy aende Konstenaers eenen rijcken loon en groote eer booz humen aerbeidt soude gheben / want als het werck volmaecht was / heeft den boozseijden Coninck doen bereyden een heerelijcke maeltijt booz dese Constenaers in een besonder Banc-het-hups / dat van te bozen seer bedriegheliick onder-mijnt was / al waer dese Constenaers dooz het inballen banden bloer altemael den hals hzaecken / waer naer den Coninck aen alle zijn volck wijs maecte dat dit Beeldt upt den Hemel quam om hun alsoo te beter tot de verdoemde en duppelse Afgoderije

* Greg.
Nicens.

* Vitru-
vius Lib.
1. Cap. 1.

(a) Chro.
28.

(b) Num.
21.

(c) Exod.
25.

Francis-
Junius
uyt Isido-
rus pelu-
stora lib.
4 epist
207.

men betwil-
gen. Wed-
Ptolemeus, en
Junius, Mar-
tijnische en
(a) Als
gheen beeldt
een copet
ghesys Theo-
compelen van
te worden
van onse
ghesin
desi
als de
godt dat d
en de selve
ijnde Con-
vonden. A
hoer leren a
rijgen. Wed-
ghegen leven
ghelijkenij
en in daer ca
bozden) So
ock besta
thep den
heep en aen
deer-me
statue van
last moeten
de Beeldt-sni-
denden volse-
ij van een g
volmaecht
ghen banden
en dat alle de
en comen. T
der kracht als
de Mensch do
bewegingh
en. Om boz
waeght op t
dinghe
in hart y

te

te connen berwillighen / denckende dat niemant alsoo en cost dit bedroch upt
 brengen. Wederom plachten die van Carthago te aenbidden de copere Statue
 van Saturnus, ende de Romeynen ten tijde banden Keysers Julianus de Beelden
 van Jupiter, Mars en Mercurius. (d) Dedalus had een houte hoe ghemaect om
 de beestelijcke en verbloekte lusten bande rasende Pasiphae dooz die middel te
 boeten. (d) Als Medea socht dat Pelias sou ondergaen soo heeft sy daer toe een
 hol coperen beeldt ghebruyckt. Ontrent de Merckt van Constantinopelen placht
 te staen een coperen Ossen beeldt d'welck den oben gheweest is daer ten tijde
 des Keysers Theodosij veel menschen levendich in verbrandt zijn; hoe wel dat
 d'Exempelen van sulckdanighe onmenschelijcke tirannijen niet en dienen ghe-
 bueght te worden onder dese edele Consten / want de middel die (tot verboo-
 deringh van onse Pictura ende Sculptura in mijn beschryf aenghewesen wordt)
 en bestaet gheenints in soo danighe Exempelen / maer upt reden dat de noot-
 saeckelijckheyt deser volmaecte Consten meer helt naer de deught om Godt te
 behaghen als de wereldt / soo en wordt hier maer booz ooghen ghestelt het quaet
 en het goet dat daer upt can ghevat worden / ghelijck een Vie en een Spint
 upt een en de selve blomme connen honingh en fenijn supghen soo can eenen
 Mensch inde Const verdozt / qualijck baert / en sonde / vermaeck / profijt en
 deught vinden. Men sal upt een deboot ghesneden oft gheschildert beeldt dick-
 wils meer leeren als t'ghene eenen Predicant jemandt met woorden sal connen
 onderwijzen. Wederom upt een onkupsch beeldt oock meer quaet supghen / als
 upt het eyghen leven. Ende ghelijck de Consten van heldthoutwen oft schildzjen
 (die de ghelijckenissen van het menschen leven af d'ucken) seer selden worden
 ghesien oft daer can deught oft ondeught / misnoeghen oft behaeghen in ghe-
 bonden worden / soo wil ick dan eens bethoonen dat hunne volcomentheden en
 gratien oock bestaen soo inde leelijckheyt als de schoonheyt : te weten dat de
 volmaectheyt der Konst soo wel ghesien wordt in wanschapen en affsichtighe
 als in fraep en aenghenamen dinghen. Godt die de eenighe springh-ader en den
 oppersten Leer-meester is van alle Consten heeft Adam gheschapen / die de eerste
 besiede Statue van slijm en aerde is gheweest / waer naer alle Weldt-houtwers
 hun Const moeten volmaect maecten : dit Weldt is den eersten oorspronck
 daer alle Weldt-snijders in d'Accademien naer teekenen / en upt de teekeningh
 hun wercken volepden. Dese Konst heeft dickwils menich Mensch dooz be-
 keeringh van een quaet leven tot een goet eyndt ghebrocht / oock dooz de na-
 turelijcke volmaectheyt bedrogen. * Cicero seyt dat de schoonheyt des lichaems
 de ooghen vanden Mensch beweeght dooz de bequaeme samschickinghe der
 leden en dat alle de deelen dooz een aenghenamen liefelijckheyt met malsanderen
 ober een comen. De constighe naerboetsinghe deser schoonheyt heeft dickwils
 meerder kracht als het leven / want de Const (strijdende met den Natuer)
 can den Mensch dooz haer aenschouwinghe meer verlocken als het eyghen leven/
 om dooz beweginghe der selver meer in lust te vallen en te sondighen als met
 het leven. Om voorders waer te maecten dat de Konst oock haeren roem en
 luster draeght op de leelijckheyt als de selve volmaect is; niet teghenstaende
 dat leelijcke dinghen schroomich en af-sichtig zijn / en nochtans soo grooten
 vermaeck in haer perfectie der Konst connen gheven als liefelijcke en aenghe-
 naeme

Diod. Si-
culus lib.
15.

(d) Higi-
nus Fa-
bula. 40.

* Cicero
lib. 1. de
officijs.

naeme dinghen. Het selve can ick bewijzen inde voorstellinghe van ghesneden oft gheschilderde Tugghers / Leeuwen / Draecken / Serpenten / Slanghen en Padden die schroomich en leelijck zijn / waerom de konst haeren glans bande volmaecktheit niet en comt te verliesen / jaer haer aensien gheeft in teghendeel aenden Mensch groot behaghen vermaeck en ghenucht / en dat meer om de ghelijckenis als om de schoonheyt. Ende wat nochtans van het Pinceel / Beirtel / Graef-pser en andere instrumenten dooz de gheleertste / en overblijghende verstanden wort booz-ghestelt / alles bestaet inde erbaren teeckeningh die het wesen / Natuer / perfectie / ghelijckenis / edelheyt en lebenden aerdt aen alle de con- stichste wercken moet gheben / daer niemandt als Const-gheleerde ooghen de pzoeben en volmaecktheden in en sien dooz goede kennisse en oprecht oordeel / maer Bottericken (die van oordeel berooft sijn en ghen oordeel en hebben) daer in niet meer en sien als vliegghende Nacht-uplen sonder hyl. Sulckx dat de Teecken-const is de Voester en eerste Moeder van alle edel handt-werck die dienstich is soo booz den oorlogh als vrede. * En heeft Eneas de belegeringh der

* Ovidi-
us lib. II.
de arte
Amandi.

Tropaensche Stadt op het versoeck bande verlicfde Calypso met een rijcken in het sandt des Oevers niet afgeheldt: de Medetijnen leeren de krupden ken- nen sende de ghedaente der selver in vershepde boecken af-gheteekent. De Geographise wetenschap en can qualijck bestaen sonder teekeningh: de Steir- lijckers en Landt-meters en connen gheen Caerten oft ghesternde Firmamenten met hun Planeten en Iken-teekenen des Hemels sonder vaste teekeningh af- belden / de Teeckeningh is de bron die den eersten en lieffelijcksten smaect van volmaecktheit gheeft aen alle dinghen / upt wiens wesen alle dinghen ghekent wort. Uyt de Teeckeningh die op de Helm-toppen der Krijghs-lieden van Roomen placht te staen met de grijnsende Hoofden van eenighe verbaerelijcke Monsters in coper oft pser ghesneden / boozt uyt de af-teekeningh van andere schroomelijckheden oft victorieuse daeden die inde Bannieren / Standaerden / Harnassen en Schilden te sien waeren / costmen eertijden speuren de gheleghent- heyt van tijde in den handel van oorlogh oft victorie der cloecke Krijghs-helden.

(a) Q.
Curcius
Lib. III
Cap. 3.

(a) De waghens banden Coninck Darius waren seer vryempt toe-gherust ten aen- sien bande wonder ciracten van goude oft silbere Beelden der Goden / die aen beyde sijden des waghens op gheset waren / eenighe fraep Conincklijcke drinck- baten (die Plinius Delphines noempt) plachten naer de ghedaente van Dolphijn- nen met aerdighe beduindinghen dooz curieuse teekeningh ghedreven ende ghe- sneden te zijn. Oock costelijcke Triumgh-waghens / Lampades oft seldsamen tozt- sen verriciert met silbere Beelden die de jonghelinghen booz de Af-goden droeghen.

Home-
rus.

Ovidius
de ponto
eleg. 1.

Caius
Suetoni-
us.

Oppidorum Captorum Imagines, dat sijn af-beldtselen van veroverde en ghewonnen Steden / Sceptra eburnea oft yvoore Schepters en meer andere sulckdanighe vzeught teekenen gaven eerthys een kennelijck bewijs van peps en vrede / die tusschen d'een en d'ander ghemaect was oft de oberhandt / die de Heydenen in hun bloedighe Batalien vercreghen hadden; soo en is't niet te verwonderen dat de aenghenaeme / edele en vrye Schilders en Beldt-houwers Const bemindt en ghesocht wort / ter wijlen soo clare als den dach blyckt dat van ober soo veel hondert jaeren de selve in oude tijden gheploghen is. Hebbe dan niet sonder merckelijcke reden aenghelockt gheweest met de Teecken-const dit mijn werck te be-

gemen ende d
sare is daer
vercken den
gheijck dooz
Almogghenden
Ere en meer
ghe-willighen
oft sijn en
pen ghedro
del den Al-g
schap oft au
nigh waer van
ghehen / lief t
wagghen up
laer om lee
en oft d'ander
moeten co
die hy ons g
ghetertheyt
mijt sijn ver
aan gheestelij
hy ons selven
gijn wegh der
Gode soo en c
in Maersel
ghet Salom
en te bind
jonimus sey
dat het licha
en goet-jonst
of die ick niet
nietighe pde
van mijnen
mogghelijck
niet tot leering
mogghelijckhe
men / ende eyri
Almachtich en
die bedroeft
men.

te beginnen ende daer mede te eynden / naedemael sy den eenighen Steun-stoek
 en Pilaer is daer alle de booschreben soo levende als overledene Constaenaren
 hun wercken den alder-cierelijcksten luster mede ghegheben hebben en noch
 daeghelijck door ghegheben wordt. Wat obert my dan meer te segghen als
 den Almoghenden Heer mijnen Godt te bedanken dat ick niet ghesontheydt
 tot zijn Eer en meerder Glozie dit werck heb ten eynde ghebracht / hopende dat
 den goetd-willighen / oft nauwstighen Leser daer upt gheen ondeught / spot/
 schimp oft sentijn en sal supghen overpeysende dat t'selbe upt een botte en on-
 erbaren pen ghedronghen is / waer van my gheen de minste eer toe en comyt
 maer wel den Al-gheber onsen Heer ende Schepper des wereltds. Want de
 wetenschap oft Kunst die eenen Mensch is inghestort en comyt niet vanden
 Mensch maer van Godt / het menscheleijk werck is ydelheyt behalven Godt
 te behaghen / lief te hebben en te verminnen. De menscheleijke reden nemyt
 haren oorspronck upt de goddelijcke reden. * Ghelijck de vlamme altydt om hoogh * Seneca
 treckt sonder om leegh ghedruckt te connen worden soo is het menschen ghemoedt epist. 39.
 in d'een oft d'ander altydt levendich, en besich om opwaerts te peysen, van waer
 alle gaven moeten comen en door den milden Heer ons toe-ghesonden worden. De
 gaven die hy ons gheeft can hy wederom nemen / alle de menscheleijke schoon-
 heyt / gheleertheydt / welsprekentheydt / constighe wetenschap / kloekheyt en
 wackerheyt zijn vergaenckelijcke dinghen en worden ons vande doot ontrooft/
 die soo aen gheestelijck als werelijck / een recht Erfdeel is en een spore waer
 door wy ons selven behoorden te oeffenen inde deught om te becomen den on-
 eyndighen wegh der opperste zaligheyt. Want Seneca seyt seer wel : Dat nie- Seneca.
 mandt Godt soo en can behaghen dat hy verseker sy morghen te leven. De doot
 gheeft den Mensch al menichmael achterdencken om wel te leven / tis eenen
 wegh (seydt Salomon) die de Menschen rechtveerdigh maect / eenen spiegel Salomon.
 om daer in te vinden den wegh ende passagie naer de eeuwigheyt / den Hey-
 lighen Jeronimus seyt : Men can vande weelde tot de blijchap niet gheraeken ende
 hier altydt het lichaem vullen met ydelheyt en hier naer de ziel met salicheyt. Siet
 dan aen goetd-jonstighen en nieu-lustighen Leser mijnen jeber ende liefde tot
 de Kunst die ick niet en heb beschreben om mijn selven oft iemandt anders daer
 door tot eenighe ydel glozie te verwecken / maer om te thoonen dat ick de ledi-
 ghe uren van mijnen tijds overschot heb soecken waer te nemen in't ondersoecken
 der verholetheit der menscheleijke wetenschappen inde weert befaemde Schil-
 derconst tot leeringh der iherighe jeught om t goet en quaet te onderscheyden/
 tot vermaeckelijckheyt der Const-minnende Gheesten / om de kracht der Kunst
 te kennen / ende eyndelijck tot meerder eer ende glozie vanden oppersten Heere
 Godt Almachtich ende sijne heplighe ghebenedijde Moeder MARIA om aen
 my op dese bedroefde werelt gratie te verleenen ende naermactsi d'eeuwighe
 salicheyt / Amen.

E Y N D E.

Waerheydt baert Nijdt.

Z z z 2

GHE.

G H E B E D T.

D Rij-eenich eeuwich Godt ; fonteyn der soetigheden
 Hert-Kender, Hemels licht, ontfanght mijn cleyn ghebeden
 Die ons ghedachten weet, jae vanden Hemel siet
 Den handel vanden Mensch en wat op d'Aert gheschiet,
 Soo in mijn slap beschrijf wordt ydelheyt gevonden
 En reket dat ô Heer ! my naermaels voor gheen sonden,
 Ick ken dat in my niet als boose kranckheyt is
 Die voor U neder-knielt en bidt vergiffenis.
 Ach ! als ick overdenck de wercken van mijn daghen
 Waer in ick my soo slecht heb tot de deught ghedraghen,
 Soo berst het tranen nat met suchten uyt mijn oogh
 En sien met droef berou naer U ô Godt om hoogh.
 Dat U bermhertigheyt my wilt ghenadigh wesen
 En door U bitter doot mijn quaelen eens ghenesen,
 Op dat mijn arme ziel in dijen lesten dach
 (Als sy uyt t'lichaem scheydt) U eens aenschouwen mach.
 O eenich Sondaers troost, ô Goddelijcke waerheyt
 Die alle duysterheyt verdrijft door Uwe claecheyt,
 Door wie de gulde Son het Aerdterijck bestraelt
 Gheeft J E S U dat in my U grati neder-daelt,
 Dan heb ick al veel meer als jemandt vande Menschen
 Op d'Aerd' besitten can oft wat sy connen wenschen.
 Vervremt ô Godt ! mijn hert van ydel sotte waen
 Dat ick door vrees van U gheen valscheyt toe en staen,
 Oft laet gheen sondich quaet in mijn ghedachten dringhen
 Die eeuwich mijne siel in't duyfter mochten bringhen,
 Ick eynd' dan inden Naem van U Almoghend' Heer
 Al t'gen' ick heb ghedaen dat is tot Uwer Eer.

U noyt

noyt vol
 der soo ve
 Als daer
 Oft Vogl
 in bladers
 Want Schoon
 Jae noch
 Want vo
 De onse ure
 De t'fster'lij
 Versterckt
 En laet h
 dat ick r
 sneer de
 Dat mijn
 Den uyt-g
 dat t'is soo
 beter no
 Waer m
 En wafsch

U noyt volpresen Loff zy eeuwichlijck ghesonghen
 Met soo veel Hemelsche en Werelijcke tonghen,
 Als daer sijn druppelen en zanden inde Zee
 Oft Voghels inde Locht, en alder-hande Vee,
 En bladers op t'gheboompt, en granen inde velden
 Want schoon men t'altemael by een te samen stelden
 Jae noch soo veel daer by, ten waer al niet een sier
 Want voor den Naem van Godt booght Hemel Aert en vier,
 Die onse uren telt en d'eyndt weet van ons leven
 Die t'sterf'lijck leven nempt en t'leven weer can gheven,
 Versterckt my in't gheloof door Uwe segheningh
 En laet haer kracht stets sijn mijn siels vertegheningh.
 Op dat ick niet en mach als uwen Naem bedencken
 Wanneer de bleecke dootd mijn leven eens sal krencken
 Dat mijn benouwde siel met kennis en verstandt
 Den uyt-ganck wachten mach en valt in Uwe handt.
 Want t'is soo soeten dootd in uwen Naem te sterven
 En soeter noch de hop' van t'Hemel-rijck te erven,
 VVaer mede tot besluyt ick Heer op U betrouw,
 En wasch mijn sonden aff met tranen van berouw.

E Y N D E.

Fine Coronato Nobilitatur Opus.

Ad Maiorem Dei, Deiparaeque Gloriam.

Fert odia verum.

C. DE BIE.

Op